Ystävyystoiminnan olosuhteet ja suhdanteet

Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestön osastot ja jäsenet 1944-1991

Itä-Suomen Yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta
Historia- ja maantieteiden laitos
Suomen historian pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2011
Jussi Peurala

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, TUTKIMUSTIEDOTE

Tekijä: Jussi Peurala
Opiskelijanumero: 165107
Tutkielman nimi: ”Ystävyyden olosuhteet ja suhdanteet”. Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestön osastot ja jäsenet 1944-1991
Tiedekunta/oppiaine: Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Suomen historia
Sivumäärä: 72 + 2 liitettä
Aika ja paikka: lokakuu 2011, Joensuu

Pro gradu –tutkielma käsittelee Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestöä, sen alaisia osastoja ja niiden jäsenistöä vuosina 1944-1991. Tutkimustehtävänä on selvittää osastojen ja jäsenien määrän kehitys ja elinkeinorakenteen muutosten vaikutus niihin.

Tutkimustehtävään vastataan lähdeaineiston avulla, johon kuuluvat piirijärjestön, sekä osastojen toimintakertomuksissa mainitut tiedot jäsenmääristä ja osastoista, sekä muu piirijärjestön arkistoitu aineisto kuten kirjeenvaihto ja erilaiset katsaukset. Lähdeaineistona toimivat myös tilastokeskuksen ja yhdistysrekisterin tiedot. Lähdeaineiston tukena käytetään aihetta sivuavaa aikaisempaa tutkimusta ja kirjallisuutta. Tutkielmassa käytetään sekä kvantitatiivisia, että kvalitatiivisia menetelmiä.

Pohjois-Karjalan piirijärjestön jäsenmäärä nousi perustamisen jälkeisessä alkuinnostuksessa aluksi voimakkaasti, kunnes 1940-luvun lopulla kääntyi nopeasti laskuun. Sama kehitys tapahtui osastojen osalta. 1950-luvulla piirin toiminta oli työväestön varassa, eikä suuria muutoksia tapahtunut. Osastot menestyivät yleensä parhaiten teollistuneilla paikkakunnilla. 1960-luvulla piirin jäsenpohja alkoi vähitellen laajentua ja vuodesta 1966 jäsenmäärä lähti voimakkaaseen kasvuun. Osastoja alettiin perustaa kuntatasolla ja yhteiskunnan rakennemuutoksen myötä useimmat kyläosastot lopettivat toimintansa. Osastojen määrä vakiintui 1970-luvun puolivälissä. Jäsenmäärä piirissä jatkoi kuitenkin edelleen kasvuaan. Poliittiset tapahtumat näkyivät ajoittain jäsenmäärien heilahduksina. Jäsenmäärä kasvoi 1980-luvun lopulle, eli pidempään kuin muualla maassa, kunnes viimeisinä toimintavuosina jäsenmäärä jälleen laski voimakkaasti.

Sisällysluettelo

1. Johdanto ja tutkimusasetelma…….……..…4

1.1 Suomi-Neuvostoliitto-Seuran synty…….……....4

1.2 Pohjois-Karjalan piirijärjestön alkutaival……6

1.3 Tutkimustehtävä……...7

1.4 Tutkimusperinne……...8

1.5 Metodit ja aineisto……..10

2. Pohjois-Karjalan elinkeinorakenne ja sen muutokset 1940-1975……12

2.1 Pohjois-Karjalan elinkeinorakenne 1940-luvulla……..……...12

2.2 Elinkeinorakenteen muutos 1950-1975…….…15

2.3 Teollistuneet alueet Pohjois-Karjalassa……...20

3. Osastot……...……...….23

3.1 Organisaation perustamisvaiheesta ensimmäiseen taantumaan……23

3.2 Elinkelpoiset osastot jatkavat……29

3.3 Osastojen määrä vakiintuu……36

3.4 Joensuun korkeakoulun osasto……...……..40

4. Jäsenet……..….…….……...44

4.1 Jäsenistö piirijärjestön perustamisesta 1960-luvun puoliväliin…….……..……..44

4.2 Jäsenistö 1960-luvun lopulta 1990-luvulle……..……...……...53

4.3 Yhteisöjäsenet Pohjois-Karjalan piirissä……...…….….58

4.4 Keitä jäsenet olivat……...……..…61

5. Päätelmät……..….66

Lähteet ja kirjallisuus…….….……69

Liite1. Pohjois-Karjalan piirijärjestön osastot kunnittain perustamisjärjestyksessä

Liite 2 Pohjois-Karjalan piirijärjestön yhteisöjäsenet liittymisvuosineen

1. Johdanto ja tutkimusasetelma

1.1 Suomi-Neuvostoliitto-Seuran synty

Suomen itsenäistyttyä ja irrottauduttua Venäjän yhteydestä talvella 1917-1918 maitten viralliset suhteet katkesivat lähes kokonaan. 1930-luvulla oli joitain pyrkimyksiä tieteellisen ja kulttuurisen yhteistyöorganisaation perustamiseksi, mutta hankkeet jäivät toteutumatta. 1920- ja 1930-lukujen suomalainen Neuvostoliitto-kuva oli ennen kaikkea viholliskuva.[1]

Toukokuun 22.päivänä 1940, siis melko pian talvisodan päättymisen jälkeen, perustettiin Helsingissä Mauri Ryömän johdolla Suomen ja Neuvostoliiton rauhan ja ystävyyden seura. Seuran tarkoituksena oli *”työskentely Suomen ja Neuvostoliiton välisten rauhallisten ja ystävällisten suhteiden lujittamiseksi sekä niiden välisen taloudellisen ja sivistyksellisen vuorovaikutuksen edistämiseksi”*[2]. Käytännössä seura halusi palauttaa talvisodan jälkeen ystävälliset suhteet Neuvostoliittoon ja arvosteli muun muassa Sosiaalidemokraatteja ja ammattijärjestöjä aatteista luopumisesta. Tämän seuran voidaan katsoa olleen selkeä Suomi-Neuvostoliitto-Seuran edeltäjä.[3]

Vuoden loppuun mennessä seuran jäsenmäärä nousi 40 000 jäseneen. Jäsenistö koostui etenkin työväestöstä ja kommunistien osuus oli suuri. Melkein kaikki tuon ajan vasemmistoaktiviteetti olikin sidoksissa seuran toimintaan. Yhä kiristyvässä maailmanpoliittisessa tilanteessa se sai huonon maineen niin sanottuna viidentenä kolonnana, joka yritti valmistella Suomen liittämistä Neuvostoliittoon. Syytökset eivät olleet täysin perättömiä, sillä esimerkiksi seuran järjestämien mielenosoitusten ja muunkin toiminnan taustalla oli Neuvostoliiton vaikutusta[4]. Jäseninä oli myös joitakin suoranaisia vakoilijoita. Toisaalta seuran järjestämien mielenosoitusten yhteydessä syntyneet mellakat olivat pääosin spontaanisti syntyneitä, eivätkä toiminnan itsetarkoitus. Mellakatkin olivat kuitenkin omiaan vahvistamaan seuran huonoa mainetta.[5]

---

[1] Kinnunen 1998, 31-34; Ronkainen 1985, 8; Viitala 1988, 20,25.
[2] Ronkainen 1985, 9.
[3] Korhonen 2006, 19; Ronkainen 1985, 9.
[4] Jussila 1990, 49-50, 63-64, 92.
[5] Jussila 1990, 155; Kinnunen 1998, 48-35; Rentola 1994, 220.

Suomen ja Neuvostoliiton rauhan ja ystävyyden seura lakkautettiin viranomaisten toimesta 23.12.1940 ja monet sen jäsenet suljettiin myöhemmin maanpetoksesta vankilaan. Oikeuden päätöksen mukaan seura vaikeutti Suomen ja Neuvostoliiton välisiä suhteita. Sen 40 000 jäsenen joukkoon mahtui kuitenkin myös paljon maltillisen suuntauksen kannattajia, huolimatta siitä, että radikaalimpaakin joukkoliikehdintää tapahtui seuran toimesta. Kaikki jäsenet eivät myöskään olleet kommunisteja, tai edes työväestöä, sillä esimerkiksi monet luovutetun Karjalan väestöstä liittyivät seuraan, toivoen sen avaavan paluutien takaisin.[6]

Jatkosodan päättänyt aselepo Suomen ja Neuvostoliiton välillä 5.9.1944 merkitsi muutosta maiden välisissä suhteissa. Tämä antoi jälleen mahdollisuuden myös maiden väliselle kansalaisjärjestötoiminnalle. Välirauhansopimuksen solmimisen jälkeen useilla tahoilla oli ajatuksia Suomen ja Neuvostoliiton välisiä suhteita hoitavan järjestön perustamisesta. Keskeisiä puuhamiehiä asiassa olivat toisaalta turvasäilöstä vapautuneet Suomen ja Neuvostoliiton rauhan ja ystävyyden seuran entiset johtohenkilöt, sekä toisaalta jotkut sodanajan poliitikot, esimerkiksi valtioneuvos J. K. Paasikivi. Jo lokakuussa 1944 perustettiinkin Suomi-Neuvostoliitto-Seura. Seuran tavoitteiksi kirjattiin lähes sanasta sanaan aikaisemman Suomen ja Neuvostoliiton rauhan ja ystävyyden seuran ohjelma. Paasikivi valittiin välittömästi seuran kunniapuheenjohtajaksi. Seura saatiin yhdistysrekisteriin 7.11.1944 virallisena lyhenteenä SN-Seura.[7]

SN-Seura perustettiin nopeasti aselevon ja kommunistisen toiminnan sallimisen jälkeen. Ehkä merkittävin henkilö perustamisvaiheessa oli jo aikaisemmassa ystävyysseurassa keskeisenä henkilönä toiminut Mauri Ryömä, joka kävi 5.10. Aimo Rikan kanssa Hotelli Tornissa valvontakomission Pavel Orlovin[8] puheilla. Seuraavana päivänä samat herrat kävivät pyytämässä Paasikiveä seuran kunniapuheenjohtajaksi, saatuaan ohjeet laajentaa seuran pohjaa. Tällöin kävikin selväksi, että perustettaisiin kokonaan uusi ystävyysseura, joskin paljolti vanhalta pohjalta.[9]

Uusi ystävyysseura herätti voimakasta kiinnostusta kansalaisissa ja ensimmäiseen, Helsingin työväenyhdistyksen talolla 8.10. järjestettyyn, suurkokoukseen pyrki ainakin pari tuhatta ihmistä. Vielä tuolloin kokous kuitenkin hajotettiin poliisin toimesta, sillä sodanaikaiset kokoontumisrajoitukset olivat edelleen voimassa ja kyseessä oli vielä virallisesti vanha,

[6] Korhonen 2006, 19; Rentola 1997, 186, 193; Ronkainen 1985, 9; Viitala 1988, 25.
[7] Ronkainen 1985, 9-14; Tuomioja 2006, 307-308.
[8] Orlov oli liittoutuneiden valvontakomission poliittisen osaston päällikkö ja toimi Helsingin ja Moskovan välisenä yhdyshenkilönä ennen virallisten diplomaattisuhteiden solmimista.
[9] Kinnunen 1998, 72-74; Rentola 1986, 87-88.

tuomioistuimen päätöksellä lakkautettu, Rauhan ja ystävyyden seura. Uusi SN-Seura perustettiinkin kovalla kiireellä, osin jäsenistön toiveesta, mutta myös vasemmiston sisäiset kilpailuasetelmat vaikuttivat asiaan. Perustava kokous pidettiin 15.10. kansanedustaja Cay Sundströmin[10] kotona ja siihen osallistui sekä vasemmiston johtohenkilöitä, että porvarillisia poliitikkoja, muun muassa tulevat presidentit Paasikivi ja Kekkonen. Vaikka SN-Seuran perustamisessa näkyi Neuvostoliiton vaikutus, halusi se kuitenkin seuran toimivan ensisijaisesti omillaan. Valvontakomission puheenjohtaja Andrei Zhdanov totesikin 6.10. ”Jos tämä seura pääsee jaloilleen, hyvä on, mutta se ei saa käyttää vieraita jalkoja”.[11]

1.2 Pohjois-Karjalan piirijärjestön alkutaival

Jo Suomen ja Neuvostoliiton rauhan ja ystävyyden seuralla oli Pohjois-Karjalassa kaksi osastoa: Mutalan ja Outokummun osastot. Nämä kuitenkin lakkautettiin nopeasti. Sodan jälkeen 1944 syksyllä uuden SN-Seuran toiminta sai nopeasti jalansijaa myös Pohjois-Karjalassa. Marraskuussa perustettiin osastot Kontiolahdelle, Joensuuhun, Pankakoskelle, Kesälahdelle ja Viinijärvelle. Asialla olivat osittain samat henkilöt kuin 1940.[12]

SN-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestö perustettiin 20.5.1945 Joensuun Työväentalossa pidetyn kokouksen päätöksenä. Keskusseuralle perustettiin kaikkiaan 16. piirijärjestöä, joista ensimmäinen helmikuussa Porissa ja viimeinen heinäkuussa Kemissä. Pohjois-Karjalassa oltiin siis piirijärjestön perustamisessa aktiivisuudelta keskitasoa. Piirijärjestön ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin metallisorvaaja Urho Lindström.[13] Piirijärjestön viralliseksi nimeksi tuli Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestö r.y. Sen kotipaikaksi ilmoitettiin Joensuun kaupunki ja toimialueeksi koko Pohjois-Karjalan lääni[14].[15]

Pohjois-Karjalan piirijärjestö osoitti heti perustamisestaan lähtien kohtalaista aktiivisuutta ja jo perustavassa kokouksessa annettiin julkilausuma, jossa vaadittiin muun muassa entisiä

[10] Sundström oli muun toimintansa ohella myös Neuvostoliiton ulkomaantiedustelun agentti koodinimellä ”Kreivi”. Rentola 1997, 43.
[11] Kinnunen 1998, 72-79.
[12] Ronkainen 1985, 10, 15.
[13] Ronkainen 1985, 15-18.
[14] Tuolloin oli toki virallisesti kyse maakunnasta, sillä Pohjois-Karjala kuului Kuopion lääniin.
[15] SNS:n Pohjois-Karjalan piirijärjestön säännöt, Suomi-Neuvostoliitto-Seuran arkisto, B1, JoMA.

suojeluskunnan tiloja järjestön käyttöön, sekä opettajakuntaa puhdistettavaksi, koska osaa oppilaista oli painostettu vanhempien SN-Seuraan kuulumisen vuoksi. Lisäksi kokous totesi sotasyyllisten rankaisemisessa ilmenneen hitautta. Vuoden 1945 aikana perustettiin piirijärjestön alaisuuteen vielä lukuisia SN-Seuran osastoja ja vuoden 1945 lopussa näitä oli kaikkiaan 39, joista osa siis perustettu jo ennen piirijärjestöä. Jäseniä oli noin 2500, joista maksaneita 1366.[16]

1.3 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni kohde on Suomi-Neuvostoliitto-Seuran (jatkossa SN-Seura) Pohjois-Karjalan piirijärjestö. Aikarajaukseni käsittää vuodet 1944-1991, eli aloitan tutkimukseni jo ajalta ennen piirijärjestön perustamista, jolloin ensimmäiset seuran osastot syntyivät myöhemmin perustettavan piirijärjestön alueelle. Tutkimukseni päätän vuoteen 1991, jolloin Neuvostoliiton hajoamisprosessin myötä myös SN-Seura lopetettiin ja sen työtä perustettiin jatkamaan Suomi-Venäjä-seura.

Tutkimukseni jaan kolmeen osaan. Tutkin Pohjois-Karjalan alueen osastojen ja jäsenistön kehitystä, sekä miten niissä näkyy elinkeino- ja väestörakenteen muutos. Pohjois-Karjalan elinkeinorakenteen muutoksia tutkin vuosina 1940-1975. Suppeampi aikarajaus on tässä perusteltua siksi, että Merkittävimmät muutokset elinkeinorakenteessa tapahtuivat vuoteen 1975 mennessä ja toisaalta myös SN-Seuran osastoverkko syntyi kyseisellä aikavälillä. Vuosi 1940 on aloitusvuotena, koska tilastokeskuksen tietoja ei ole saatavilla vuodelta 1945 ja toisaalta toisen maailmansodan aiheuttamat muutokset elinkeinorakenteessa tulevat näin esiin.

On tiedossa, että sekä osastojen, että jäsenistön määrät muuttuivat SN-Seuran olemassaolon aikana; nämä muutokset ja niiden syyt ovatkin keskeisin tutkimuskohteeni. Osastojen osalta selvitän niiden määrässä ja sijainnissa tapahtuneet muutokset. Tämän jälkeen tutkimuskysymykseni on, vaikuttivatko osastojen määrän vaihteluun ensisijaisesti keskusjärjestön päätökset ja sisäpoliittiset tapahtumat vai Suomessa samaan aikaan tapahtuneet rakennemuutokset. Kartoitan myös erityisesti niiden paikkakuntien elinkeinorakennetta, joihin osastoja syntyi ja tutkin mahdollisia yhtäläisyyksiä niiden paikkakuntien elinkeinorakenteessa, joissa SN-Seuran osastot menestyivät.

[16] Ronkainen 1985 18-27, 100.

Jäsenistön osalta tutkimuskysymykseni on minkälaisesta ja kuinka suuresta jäsenistöstä piirijärjestö koostui. Sisällytän tutkimukseeni sekä yksilö-, että yhteisöjäsenet. Pyrin kartoittamaan ennen kaikkea jäsenistön määrän kehityksen ja sen vaihtelut suhteessa ympäröivän yhteiskunnan väestökehitykseen ja Pohjois-Karjalan tilanteen suhteessa SN-Seuran jäsenistön valtakunnalliseen kehitykseen. Tutkin mahdollisuuksien mukaan myös jäsenistön sosioekonomista ja poliittista taustaa, kuten myös ikäjakaumaa, kuitenkin käyttämäni lähdeaineiston luomissa rajoissa. Piirijärjestön 47-vuotisen historian ajalta saattaa löytyä myös erilaisia liittymis- tai eroamis-”buumeja”, joihin keskityn erityisesti.

Koko piirijärjestön toiminta-alueen ohella keskitän tutkimukseni koskemaan erityisesti Joensuuta. Joensuu on piirijärjestön kotipaikkana ja toisaalta maakunnan pääkaupunkina ollut piirijärjestön keskeistä toiminta-aluetta. Joensuun osastojen toiminnan erityistarkastelu piirijärjestön rinnalla tuo myös syvyyttä analyysiin ja mahdollistaa ennen kaikkea arkistolähteiden paremman kattavuuden tutkimuksessa. Vielä erityisenä tutkimuskohteena Joensuun kaupungin sisällä on Joensuun Korkeakoulun (myöhemmin Joensuun Yliopiston) osasto, sillä eri korkeakoulujen SN-Seuran osastot olivat oleellinen osa seuran organisaatiota koko Suomessa.

Vaikka tutkimukseni rajautuu vain Pohjois-Karjalan piirijärjestön alueeseen, ovat alueella edustettuina oikeastaan kaikki keskeiset SN-Seuran ”osastotyypit”: maaseutuosasto, teollisuustaajaman osasto, kaupunkiosasto ja korkeakoulun osasto, joka edustaa samalla ainoana Pohjois-Karjalan piirissä myös työpaikkaosastoa. Suppeaa vertailua teen myös Pohjois-Karjalan alueen-, ja koko Suomen osastojen ja jäsenmäärien suhteen. SN-Seuran toiminnan jätän tutkimuksen ulkopuolelle, sikäli kuin se ei sivua olennaisesti tutkimuskysymyksiäni.

1.4 Tutkimusperinne

Tutkimukseni on ensisijaisesti järjestöhistoriaa, joka saa aineksia, sekä poliittisen historian, että sosiaalihistorian alueilta. Merkittäviä saman kaltaisista aiheista tehtyjä väitöskirjoja Suomessa ovat olleet ainakin Risto Alapuron *Akateeminen Karjala-Seura, Ylioppilasliike ja kansa 1920- ja 1930-luvuilla* (1973), Juha Siltalan *Lapuanliike ja kyyditykset* (1985), sekä Annika Latva-Äijön Lotta Svärdin synty: *järjestö, armeija, naiseus 1918-1928*, (2004). Tuoretta järjestöhistoriaa, joka sivuaa

tutkimaltani maantieteelliseltä alueelta ja osin aihealueeltaankin, omaa tutkimustani, edustaa Tuomas Greenin, Arto Nevalan ja Mikko Puustisen toimittama *Suolankeittäjien heimo*, (2009).

SN-Seuraan liittyvälle tutkimusperinteelle on leimallista, että seuran toiminnasta on kirjoitettu kymmeniä historiikkeja, mutta varsinaista akateemista tutkimusta on tehty hyvin vähän. Vastaava tilanne lienee varsin yleinen järjestöhistorian tutkimuksessa. Akateemisesta tutkimuksesta mainittakoon kuitenkin Tampereen yliopistossa tehdyt pro gradu –tutkimukset: Jukka Heikkisen *Kansalaisjärjestöjen toiminta muuttuvissa sisä- ja ulkopoliittisissa oloissa. Tutkimus Suomen-Neuvostoliiton rauhan ja ystävyyden seuran sekä Suomi-Neuvostoliitto-Seuran toiminnasta* (1979), sekä Mikko Korhosen *”Mitä minun on tehtävä?” Mauri Ryömän suhde kommunistiseen puolueeseen 1944-1958* (2006). Lisäksi muutama muu pro gradu-tutkimus sivuaa aihepiiriltään SN-Seuraa, mutta ei juuri muuten liity omaan tutkimukseeni.

SN-Seuran jäsenistöstä ja jäsenmäärän kehityksestä ei ole aikaisemmin tehty varsinaista tieteellistä tutkimusta. Suomi-Venäjä-Seuran julkaisemat Kaisa Kinnusen *Suomi-Neuvostoliitto-Seuran historia 1944-1974* (1998), sekä edellisen jatkoksi tehty Aimo Minkkisen *Katsaus Suomi-Neuvostoliitto-Seuran historiaan 1975-1991* (1998) täyttävät kuitenkin suurelta osin tieteellisen tutkimuksen kriteerit ja niissä ovat jonkin verran esillä myös omat tutkimuskysymykseni koko Suomen mittakaavassa. Nämä ovat laajimmat SN-Seurasta kirjoitetut yleisteokset, joissa on käytetty varsin monipuolista lähdeaineistoa.

Erilaisia historiikkejä on SN-Seuran tiimoilta julkaistu paljon: jokaiselta piirijärjestöltä omansa ja lisäksi useilta osastoilta. Pohjois-Karjalan piirin alueelta on tehty historiikit Lieksan ja Enon osastoista, sekä piirijärjestöstä Matti Ronkaisen *Ystävyyttä rakentamassa* vuodelta 1985. Vaikka kyseessä onkin historiikki, käsitellään etenkin teoksen alkupuolella osittain omia tutkimuskysymyksiäni. Ronkainen on muun muassa tutkinut piirijärjestön jäsenmääriä. Vaikka hän ei kirjassaan mainitse tarkkoja lähteitä, on huomionarvoista, että Ronkainen on itse toiminut SN-Seurassa ja historiikin kirjoittamisen aikaan piirijärjestö on vielä toiminut vireästi, joten lähdetietoja on varmasti ollut hyvin saatavilla. Ronkaisen teoksessa onkin mainittu joitakin sellaisia tietoja piirijärjestön jäsenmääristä, joita ei arkistoista enää löydy. Yleensäkin historiikit voivat palvella järjestöhistorian tutkimuksessa varsin hyvin, siltä osin, kuin alkuperäislähteet ovat kadonneet, tai eivät muuten ole käytettävissä. Lähdekritiikin korostunut merkitys on toki näissä tapauksissa selviö, etenkin kun historiikin on usein kirjoittanut järjestössä aktiivisesti toiminut henkilö.

Poliittisen historian osalta tutkimaani aiheeseen liittyen mainittakoon vielä Kimmo Rentolan tutkimukset, jotka käsittelevät ansiokkaasti toisen maailmansodan jälkeistä poliittista historiaa ja vasemmiston toimintaa Suomessa. SN-Seura ei ole Rentolan varsinainen tutkimuskohde, mutta sen toiminta kytkeytyy usein muuhun vasemmiston toimintaan ja tutkimukset antavat hyvän kuvan laajemmasta politiikan kentästä, jolla SN-Seurakin on toiminut, vaikkei virallisesti poliittinen järjestö ollutkaan.

Käsittelemältäni ajanjaksolta on olemassa myös jonkin verran kansainvälistä poliittisen historian tutkimusta, joka koskee Suomen ja Neuvostoliiton välisiä suhteita, tai ystävyysseuroja Neuvostoliiton ulkopolitiikan välineenä. Useimmat kansainväliset tutkimukset eivät tarjoa omaan työhöni uusia näkökulmia verrattuna kotimaiseen tutkimukseen, mutta omalta osaltaan toki laajentavat tutkimuksen pohjaa.

1.5 Metodit ja aineisto

Tutkimukseni ensisijaisena aineistona on Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestön arkisto, joka sijaitsee osittain Joensuun maakunta-arkistossa ja osin Kansanarkistossa Helsingissä. Tästä aineistosta löytyy erittäin paljon materiaalia, noin kahdeksan hyllymetriä Joensuussa ja Helsingissä lähes saman verran, teoriassa kaikki kirjallinen materiaali, mitä piirijärjestön toiminnasta on jäänyt jäljelle. Ongelmana arkistomateriaalin suhteen on kuitenkin sen sekavuus ja osittain heikko relevanttius tutkimukseni kannalta. Lisäksi Suomi-Neuvostoliitto-Seuraan liittyvää aineistoa löytyy Kansallisarkistosta, muista maakunta-arkistoista, sekä Venäjän arkistoista. Näitä en ole kuitenkaan käyttänyt tutkimuksessani, koska niiden merkitys suhteessa tutkimukseni aiherajaukseen, laajuuteen ja käytettävissä olleisiin resursseihin on vähäinen.

Keskeisimpiä SN-Seuran toiminnan jäänteitä, kuten toimintakertomuksia ei löydy jokaiselta vuodelta. Suuri osa seuran toimintaa koskevista jäänteistä on kadonnut, osa kenties seuran toiminnan loppuessa ja materiaalin siirtyessä arkistoon. Kaikkien osastojen kohdalta ei todennäköisesti ole kaikilta vuosilta esimerkiksi toimintasuunnitelmaa ja toimintakertomusta tehty ollenkaan, mutta piirijärjestön melko ammattimaisessa organisaatiossa nämä on melkoisella varmuudella tehty vuosittain.

Tutkimukseni kannalta keskeisintä aineistoa ovat piirijärjestön, sekä sen alaisten osastojen jo edellä mainitut toimintakertomukset, sekä harvat jäsenluettelot. Näistä saan tutkimukseni rungon etenkin jäsenistöön liittyen. Tätä materiaalia käyn läpi lähinnä kvantitatiivisin menetelmin. Pyrin selvittämään osastojen ja jäsenistön määrän ja niiden muutokset eri vuosilta. Tuloksista teen taulukoita ja tilastoja, jotka antavat yleiskuvan jäsenistöstä ja sen suhteellisesta koosta ja rakenteesta verrattuna ympäröivään yhteiskuntaan. Arkistolähteiden puuttuessa olen muutamassa tapauksessa käyttänyt lähteenä myös historiikeissa ilmoitettuja tietoja, sikäli kuin ne ovat keskenään yhteneviä.

Pohjois-Karjalan elinkeinorakenteen tutkimisessa pääasiallinen lähteeni on ollut tilastokeskuksen Tilastollisia tiedonantoja n:o 63, väestön elinkeino (1979), jossa on jaoteltu väestö kunnittain eri elinkeinojen mukaan. Osastojen perustamisvuosia selvitettäessä taas yhdistysrekisterin purkautuneiden yhdistysten PURKKI-tietokannasta on ollut paljon apua, joskin myös tämän tietokannan tietoihin tulee ajoittain käyttää voimakastakin lähdekritiikkiä, sillä esimerkiksi useimpien osastojen lakkauttamisvuodeksi on merkitty 1991, vaikka tosiasiallinen lakkauttaminen olisi tapahtunut jo vuosikymmeniä aikaisemmin. Varsinaisesta yhdistysrekisteristäkin löytyy edelleen SN-Seuran osastoja.

Kiinnostava kysymys on, minne puuttuvat toimintakertomukset ovat kadonneet. Todennäköisesti materiaalia on arkistoitu useampaan otteeseen. Tästä johtunee myös se, että Pohjois-Karjalan piirijärjestön dokumentteja on sekaisin sekä Joensuun maakunta-arkistossa, että Helsingissä Kansanarkistossa. Eri vuosien dokumentteja löytyy melko sattumanvaraisesti molemmista arkistoista. Mahdollisesti osa toimintakertomuksista ja muusta materiaalista on kadonnut jo ennen arkistointia. Pienempien SN-Seuran osastojen toiminnasta dokumentteja löytyy arkistoista todella vähän, isojen osastojen ja piirijärjestön osalta enemmän. Suuri osa pienten paikallisosastojen toiminnan kirjallisista jäänteistä lienee kadonnut, jonkin verran materiaalia voi olla vielä yksityiskokoelmissa ympäri maakuntaa.

Kvantitatiivisen vaiheen jälkeen käytän myös kvalitatiivisia metodeja, eli pyrin tulkitsemaan saamiani tuloksia ja niiden taustalla olevia tekijöitä tutkimuskysymysten pohjalta. Apuna tässä ovat arkistomateriaalista löytyvät kirjeenvaihto, erilaiset katsaukset ja muu sen kaltainen materiaali, jonka avulla voidaan etsiä syitä ja tulkintoja aiempiin määrällisiin tutkimustuloksiin. Kvantitatiivinen metodi näyttelee kuitenkin tutkimuksessa suurempaa osaa. Lisäksi apuna toimivat aikaisempi tutkimus ja kirjallisuus.

2. Pohjois-Karjalan elinkeinorakenne ja sen muutokset 1940-1975

2.1 Pohjois-Karjalan elinkeinorakenne 1940-luvulla

Vielä 1940-luvulla Suomi oli vahvasti maa- ja metsätalousvoittoinen maa. Pohjois-Karjalassa tämä näkyi erityisen selvästi, sillä yli 73 prosenttia maakunnan asukkaista sai toimeentulonsa tästä elinkeinosta vuosikymmenen alussa. Muiden elinkeinojen osuus jakautui maakunnassa melko tasaisesti. Toiseksi suurimpana elinkeinona Pohjois-Karjalassa oli vuonna 1940 teollisuus noin yhdeksän prosentin osuudella.[17]

Toisella maailmansodalla seurauksineen oli jonkin verran vaikutusta Pohjois-Karjalankin elinkeinorakenteeseen, muun muassa alueluovutusten yhteydessä tehtyjen kuntien yhdistämisen myötä. Sodanjälkeisistä muutoksista kuntarajoissa, jotka ovat osittain vaikuttaneet myös elinkeinorakenteeseen, mainittakoon että Ilomantsin, Kiteen ja Värtsilän kunnista osia luovutettiin Neuvostoliittoon, kun taas 1.1.1946 Tohmajärven kuntaan liitettiin osittain luovutettu Pälkjärven kunta ja Tuupovaaraan samoin osittain luovutettu Korpiselän kunta.[18]

Sotakorvausteollisuus alkoi vaikuttaa myönteisesti teollisuuden kehitykseen, joskaan Pohjois-Karjalassa se ei ilmennyt metalliteollisuuden kasvuna samassa määrin kuin muualla Suomessa. Sen sijaan Pohjois-Karjalaan rakennettiin runsaasti uutta vesivoimaa teollisuuden tarpeisiin, sillä Suomi oli sodan surauksena menettänyt rakennetusta vesivoimastaan kolmanneksen ja vapaita koskia oli Lapin lisäksi lähinnä Pohjois-Karjalassa. Kuitenkin 1940-luvulla maa- ja metsätalous säilytti keskeisen asemansa pääelinkeinona.[19]

Väestönkasvu Pohjois-Karjalassa on toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina ollut voimakasta: 1940-luvulla väestön kokonaismäärä nousi 163 453 hengestä 198 775:een, siis yli 20 prosenttia vuosikymmenessä. Väestön kasvun suurin selittävä tekijä on ollut tuolloin syntyvyys, siitäkin huolimatta, että luovutetuilta alueilta tulleiden asukkaiden myötä on tullut myös jonkin verran muuttovoittoa. Johtuen syntyvyyden suuresta vaikutuksesta väestönkasvuun, sen vaikutus

[17] Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 173.
[18] Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 173-184.
[19] Björn 1994, 507-508.

elinkeinorakenteeseen näkyykin vasta 1960-luvulla. 1940-luvulla elinkeinorakenteen muutos on ollut varsin maltillista maa- ja metsätalouden menettäessä hieman vaikutustaan tasaisesti muille elinkeinoille.[20]

Seuraavasta taulukosta voidaan tarkastella kunnittain tärkeimpiä elinkeinoja Pohjois-Karjalassa 1940-luvulla, jolloin SN-Seuran osastoverkosto luotiin. Elinkeinojen ryhmittelyssä on noudatettu tilastokeskuksen yleisesti käyttämää mallia.

Taulukko 1. Pohjois-Karjalan tärkeimmät elinkeinot kunnittain 1940-1950.

Kunta	Tärkein elinkeino 1940	Asukkaista elinkeinon piirissä	Tärkein elinkeino 1950	Asukkaista elinkeinon piirissä
Joensuu	Palvelu	30,5%	Palvelu	23,5%
Pielisensuu	Sekatyö[21]	39,3%	Teollisuus	26,8%
Lieksa	Ei tietoa[22]	ei tietoa	Teollisuus	31%
Pielisjärvi	Maa- ja metsätalous	62%	Maa- ja metsätalous	66,7%
Nurmes	Ei tietoa[23]	ei tietoa	Palvelu	23,4%
Nurmeksen mlk.	Maa- ja metsätalous	83,2%	Maa- ja metsätalous	69,2%
Outokumpu[24]	Teollisuus	61,3%	Teollisuus	40,1%
Eno	Maa- ja metsätalous	83%	Maa- ja metsätalous	67%
Ilomantsi	Maa- ja metsätalous	91,4%	Maa- ja metsätalous	79,6%
Juuka	Maa- ja metsätalous	87,3%	Maa- ja metsätalous	76,1%
Kesälahti	Maa- ja metsätalous	91,9%	Maa- ja metsätalous	79,3%
Kiihtelysvaara	Maa- ja metsätalous	76,4%	Maa- ja metsätalous	75,2%
Kitee	Maa- ja metsätalous	86,2%	Maa- ja metsätalous	76,5%
Kontiolahti	Maa- ja metsätalous	84%	Maa- ja metsätalous	64,1%
Liperi	Maa- ja metsätalous	89,3%	Maa- ja metsätalous	65,3%
Polvijärvi	Maa- ja metsätalous	89,9%	Maa- ja metsätalous	75,8%
Pyhäselkä	Maa- ja metsätalous	83,7%	Maa- ja metsätalous	67,6%
Rääkkylä	Maa- ja metsätalous	86,4%	Maa- ja metsätalous	79,6%
Tohmajärvi	Maa- ja metsätalous	82,5%	Maa- ja metsätalous	57,7%
Tuupovaara	Maa- ja metsätalous	88,3%	Maa- ja metsätalous	79,1%
Valtimo	Maa- ja metsätalous	84%	Maa- ja metsätalous	75,6%
Värtsilä	Maa- ja metsätalous	66,5%	Maa- ja metsätalous	63,7%

Lähde: Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 173-184.

[20] Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 173.
[21] Vuoteen 1940 asti tilastokeskus laski omaksi elinkeinoryhmäkseen sekatyömiehet.
[22] Lieksan kauppala erotettiin Pielisjärven kunnasta jo 1936, mutta vielä vuoden 1940 tiedot sisältyvät Pielisjärven lukuihin.
[23] Vuoden 1940 tiedot sisältyvät Nurmeksen maalaiskunnan lukuihin.
[24] Tuolloin vielä Kuusjärven kunta, käytän kuitenkin selvyyden vuoksi taulukoissa Outokumpu-nimeä.

Taulukosta voidaan havaita, että valtaosassa Pohjois-Karjalan sodan jälkeisistä 22 kunnasta maa- ja metsätalous oli tärkein elinkeino sekä vuonna 1940 että 1950. Sen suhteellinen merkitys on kuitenkin useimmissa kunnissa hieman vähentynyt vuosikymmenen aikana. Vuonna 1940 on maa- ja metsätalouden osuus ollut joissain kunnissa jopa yli 90 prosenttia, vuonna 1950 suurimmillaankin enää 79,6 prosenttia Ilomantsissa ja Rääkkylässä.

Elinkeinorakenteeltaan muista poikkeavia kuntia ovat olleet Joensuu ja Nurmes, joissa keskeisin elinkeino on ollut palvelu. Tähän ryhmään sisältyvät pääosin hallinnolliset tehtävät, jotka olivat paljolti keskittyneet näihin kahteen keskukseen. Lisäksi kaupan osuus oli näissä kunnissa suuri. Etenkin Joensuussa oli myös teollisuutta. On selvää, että juuri kunnissa, joissa on ollut suuri taajama-alue, mutta muuten kunnan pinta-ala ollut pieni, on maa- ja metsätalouden merkitys jäänyt olosuhteiden pakosta keskimääräistä vähäisemmäksi.[25]

Selvimmin teollisuusvoittoisia kuntia ovat olleet Outokumpu, tuolloin vielä viralliselta nimeltään Kuusjärven kunta, ja Pielisensuu. Outokummussa on kaivosteollisuuden ja sen lieveilmiöiden seurauksena ollut teollisuuden vaikutuspiirissä vuonna 1940 peräti 61,3 prosenttia väestöstä. Myöhemmin palveluelinkeinot ovat hieman kasvattaneet osuuttaan, mutta teollisuus on ollut myös vuosikymmenen lopulla selvästi suurin elinkeino. Joensuun kaupunkia ympäröinyt Pielisensuu on myös ollut jo 1940-luvulla varsin teollistunut kunta. Vuonna 1940 on suurin elinkeinoryhmä ollut sekatyöntekijät. Tämän jälkeen on tilastokeskus jättänyt tuon elinkeinoryhmän kokonaan pois elinkeinojaostaan. Vuonna 1950 on Pielisensuussa ollut teollisuus merkittävin elinkeino ja tuolloin yli neljännes asukkaista oli sen piirissä. Jo vuonna 1940 oli teollisuuden osuus noin 20 prosenttia ja lisäksi on todennäköistä, että osa sekatyöntekijöistä toimi tuolloin ainakin toisinaan teollisuuden palveluksessa.[26]

Maa- ja metsätalousvoittoisista kunnista poikkeaa edellisten lisäksi vielä Lieksa, jossa oli myös teollisuus merkittävin elinkeino vuosikymmenen lopussa. Sen piiriin kuului vajaa kolmannes väestöstä. Joensuun ja Nurmeksen ohella myös Lieksa oli pinta-alaltaan pienehkö taajama-kunta. Teollisuuden ohella myös siellä olivat palveluelinkeinot merkittäviä.[27]

---

[25] Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 174-176.
[26] Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 174-177.
[27] Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 175.

Tarkasteltaessa taulukkoa voidaan havaita, että kaikissa kunnissa Pielisensuuta lukuun ottamatta on tärkein elinkeino pysynyt samana 1940-luvun aikana. Pielisensuun kohdallakin kyseessä on lähinnä tilastoinnista johtuva seikka, eikä kunnan elinkeinorakenne ole oleellisesti muuttunut vuosikymmenen aikana. Näin ollen Pohjois-Karjalan osalta ei voida puhua ainakaan voimakkaasta rakennemuutoksesta vielä 1940-luvun osalta. Maa- ja metsätalous on pysynyt merkittävimpänä elinkeinona ja vaikka sen osuus on keskimäärin hieman vähentynyt vuosikymmenen aikana on sen piirissä ollut reilusti yli puolet asukkaista peräti 17 kunnassa 22:sta. Ainoastaan Pielisjärven kunnassa on maa- ja metsätalouden osuus jopa noussut vuosikymmenen aikana. Tässäkin on kuitenkin kyseessä eräänlainen tilastoharha, sillä vuoden 1940-luvuissa on mukana myös Lieksan kauppala, jossa maa- ja metsätalouden merkitys oli vähäinen.

Voidaan sanoa, että 1940-luvun toisella puoliskolla, kun SN-Seuran osastoverkosto on luotu, on se Pohjois-Karjalassa syntynyt maa- ja metsätalousvoittoisiin olosuhteisiin. Tämä on ollut maakunnan selkeä pääelinkeino ja ainoastaan muutama taajama-alue on tehnyt poikkeuksen. Nämä ovat olleet pieniä saarekkeita, joissa pääelinkeinona on ollut joko teollisuus tai palvelut.

2.2 Elinkeinorakenteen muutos 1950-1975

Vuosina 1950-1975 Pohjois-Karjalan elinkeinorakenne muuttui 25 vuoden aikana huomattavasti. Tuolloin myös SN-Seuran osastoverkko muotoutui lopullisesti ja todennäköisesti maakunnan rakennemuutoksella oli vaikutusta myös osastoverkon muotoutumiseen. Väestön määrän kehitys tuolta ajanjaksolta ilmenee taulukosta kaksi.

Taulukko 2. Väestön määrän kehitys Pohjois-Karjalan kunnissa 1950-1975.

KUNTA	VÄESTÖ 1950	VÄESTÖ 1960	VÄESTÖ 1970	VÄESTÖ 1975
Joensuu	7947	28 335	36 463	42 399
Pielisensuu	12 120	Kuntaliitos 1954		
Lieksa	3502	4361	4725	19434
Pielisjärvi	21 779	21 984	16 150	Kuntaliitos 1973
Nurmes	1476	2170	2583	11 542
Nurmeksen mlk.	12 778	12 820	9842	Kuntaliitos 1973
Outokumpu[28]	11 856	12 364	10 807	10 501
Eno	10 510	11 225	10 290	9076
Ilomantsi	12 984	13 834	10 945	9113
Juuka	12 359	11 704	9475	8425
Kesälahti	4341	4317	3691	3287
Kiihtelysvaara	4443	4031	3066	2340
Kitee	12 398	12 421	11 005	11 165
Kontiolahti	10 114	10 331	8955	8122
Liperi	13 459	12 893	11 145	10 368
Polvijärvi	10 099	9431	7950	6629
Pyhäselkä	5467	5591	4917	4934
Rääkkylä	7360	6356	5140	4327
Tohmajärvi	9288	9490	7562	6661
Tuupovaara	6169	5791	4303	3429
Valtimo	6314	6561	5070	4186
Värtsilä	2012	1732	1219	995
YHTEENSÄ	198 775	207 742	185 303	176 933

Lähde: Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 173-184.

Taulukosta käy selville, että koko Pohjois-Karjalan väestön määrä on kasvanut 1960-luvun alkuun asti, mutta tämän jälkeen kääntynyt laskuun. Väestömäärän lasku on jatkunut vielä 1970-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Pohjois-Karjala on siis ollut muuttotappio-aluetta ja erityisen selvästi tämä on näkynyt maaseutu-kunnissa. Kaupunkien väkiluku on sen sijaan useimmissa tapauksissa noussut koko tutkitun jakson ajan.

Suurin kunta väkiluvultaan on vuonna 1950 ollut 1.1.1973 Lieksaan yhdistynyt Pielisjärvi yli 20 000 asukkaalla. Vaikka jo tällöin Joensuu on ollut maakunnan hallinnollinen keskus, on väestö jakautunut melko tasaisesti pitkin maakuntaa. Vuonna 1960 Joensuu on jo ohittanut Pielisjärven väkirikkaimpana kuntana. Suurin syy tähän on kuntaliitos, jossa 1.1.1954 Pielisensuu liittyi

[28] Vuoteen 1968 viralliselta nimeltään Kuusjärven kunta.

Joensuun kaupunkiin. Tällöin Joensuun väkiluku yli kaksinkertaistui. Kuitenkaan pelkästään kuntaliitos ei selitä Joensuun väkiluvun voimakasta kasvua, vaan kaupunki kasvoi tuohon aikaan muutenkin. 1960-luvulla Joensuun väkiluku on kasvanut yli 8000 hengellä, kun samaan aikaan koko maakunnan väkiluku on pienentynyt.

Joensuun ohella ovat väkilukuaan vuosina 1950-1975 kasvattaneet vain Lieksa ja Nurmes. Kaikissa muissa kunnissa on väestön määrä vähentynyt. Maakunnan sisällä on siis väestöä siirtynyt kaupunkeihin ja suuriin taajamiin. Esimerkiksi Enon kunnasta 1961-1968 muuttaneista 14,6 prosenttia muutti Joensuuhun. Vielä suurempi osa muutti kuitenkin maakunnan ulkopuolelle, usein Helsinkiin, mistä matka saattoi jatkua esimerkiksi Ruotsiin.[29]

Lieksan ja Nurmeksen, kuten Joensuunkin, osalta ovat väkilukua kasvattaneet kuntaliitokset: Lieksaan yhdistettiin Pielisjärven kunta 1973 ja samana vuonna Nurmeksen maalaiskunta liitettiin Nurmekseen. Kuten Joensuu, ovat myös Lieksa ja Nurmes olleet maakunnan sisäisiä muuttovoittoalueita, joskaan eivät yhtä selvästi kuin Joensuu. On kiinnostavaa, että kaikissa kolmessa kuntaliitoksessa on väkiluvultaan suurempi kunta liitetty pienempään ja että väkilukuaan ainoina kasvattaneesta kolmikosta, missään ei ole tärkeimpänä elinkeinona ollut maa- ja metsätalous, joka on muuten ollut Pohjois-Karjalan keskeisin elinkeino tutkitulla ajanjaksolla.

Väestön määrän ja sijoittumisen ohella myös elinkeinorakenteessa on tapahtunut muutoksia vuosina 1950-1975. Elinkeinorakenteen muutosta voidaan tarkastella taulukosta kolme.

[29] Björn 1994, 439.

Taulukko 3. Kuntien tärkeimpien elinkeinojen prosentuaaliset osuudet Pohjois-Karjalassa 1950-1975.

KUNTA	Tärkein elinkeino ja sen piirissä oleva väestö 1950	Tärkein elinkeino ja sen piirissä oleva väestö 1960	Tärkein elinkeino ja sen piirissä oleva väestö 1970	Tärkein elinkeino ja sen piirissä oleva väestö 1975
Joensuu	Palvelu 24%	Teollisuus 20%	Palvelu 20%	Palvelu 21%
Pielisensuu	Teollisuus 27%	Kuntaliitos 1954		
Lieksa	Teollisuus 31%	Teollisuus 19%	Palvelu 19%	Maa- ja mets. 21%
Pielisjärvi	Maa- ja mets. 67%	Maa- ja mets. 61%	Maa- ja mets. 38%	Kuntaliitos 1973
Nurmes	Palvelu 23%	Kauppa 21%	Palvelu 19%	Maa- ja mets. 24%
Nurmeksen mlk.	Maa- ja mets. 69%	Maa- ja mets. 63%	Maa- ja mets. 39%	Kuntaliitos 1973
Outokumpu	Teollisuus 40%	Teollisuus 32%	Teollisuus 31%	Teollisuus 31%
Eno	Maa- ja mets. 67%	Maa- ja mets. 53%	Maa- ja mets. 27%	Teollisuus 24%
Ilomantsi	Maa- ja mets. 80%	Maa- ja mets. 70%	Maa- ja mets. 44%	Maa- ja mets. 32%
Juuka	Maa- ja mets. 76%	Maa- ja mets. 72%	Maa- ja mets. 49%	Maa- ja mets. 41%
Kesälahti	Maa- ja mets. 79%	Maa- ja mets. 73%	Maa- ja mets. 52%	Maa- ja mets. 34%
Kiihtelysvaara	Maa- ja mets. 75%	Maa- ja mets. 74%	Maa- ja mets. 54%	Maa- ja mets. 38%
Kitee	Maa- ja mets. 77%	Maa- ja mets. 66%	Maa- ja mets. 44%	Maa- ja mets. 31%
Kontiolahti	Maa- ja mets. 64%	Maa- ja mets. 51%	Maa- ja mets. 30%	Maa- ja mets. 20%
Liperi	Maa- ja mets. 65%	Maa- ja mets. 58%	Maa- ja mets. 39%	Maa- ja mets. 30%
Polvijärvi	Maa- ja mets. 76%	Maa- ja mets. 72%	Maa- ja mets. 53%	Maa- ja mets. 40%
Pyhäselkä	Maa- ja mets. 68%	Maa- ja mets. 57%	Maa- ja mets. 43%	Maa- ja mets. 28%
Rääkkylä	Maa- ja mets. 80%	Maa- ja mets. 70%	Maa- ja mets. 52%	Maa- ja mets. 44%
Tohmajärvi	Maa- ja mets. 58%	Maa- ja mets. 55%	Maa- ja mets. 41%	Maa- ja mets. 33%
Tuupovaara	Maa- ja mets. 79%	Maa- ja mets. 69%	Maa- ja mets. 48%	Maa- ja mets. 37%
Valtimo	Maa- ja mets. 76%	Maa- ja mets. 71%	Maa- ja mets. 50%	Maa- ja mets. 42%
Värtsilä	Maa- ja mets. 64%	Maa- ja mets. 59%	Maa- ja mets. 46%	Maa- ja mets. 39%

Lähde: Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 173-184.

Koko ajanjakson on maa- ja metsätalous pysynyt useimmissa kunnissa tärkeimpänä elinkeinona. Muutenkin tärkein elinkeino on vaihtunut vain muutamassa kunnassa ja näissäkin tapauksissa on usein syynä kuntaliitos.

Tästä huolimatta voidaan sanoa tutkitulla ajanjaksolla Pohjois-Karjalassa tapahtuneen merkittävän elinkeinorakenteen muutoksen. Ennen kaikkea tämä rakennemuutos näkyy maa- ja metsätalouden merkityksen vähenemisenä. Maa- ja metsätalouden rinnalle ovat nousseet yhä voimakkaammin palveluelinkeinot, teollisuus ja kauppa. Samaan aikaan kun maa- ja metsätalouden osuus elinkeinoista on puolittunut, teollisuuden osuus on kaksinkertaistunut, palveluiden puolitoistakertaistunut ja kaupan lähes nelinkertaistunut. Vuosina 1950-1975 Pohjois-Karjalan

väkiluku väheni 21 842 henkilöllä, kun samaan aikaan maa- ja metsätalouden piirissä oleva väestö väheni peräti 82 853 henkilöllä.[30]

Taulukon perusteella suurin murros elinkeinorakenteessa on tapahtunut 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa. Useimmissa kunnissa on vielä vuonna 1960 maa- ja metsätalouden osuus elinkeinoista ollut yli puolet, tyypillisesti jopa yli 70 prosenttia. 1960-luvun aikana on kuitenkin maa- ja metsätalouden osuudessa tapahtunut romahdus ja vuonna 1970 on muutamassa kunnassa sen osuus ollut hieman yli 50 prosenttia, mutta suurimmassa osassa enää jotakin 30 ja 50 prosentin väliltä. Vuoteen 1975 on maa- ja metsätalouden merkitys edelleen laskenut, joskin jo hieman hidastuvaan tahtiin. Vuonna 1975 ei sen merkitys ole enää missään kunnassa ollut yli 50 prosenttia ja Enossa teollisuus on noussut jo merkittävimmäksi elinkeinoksi. Lieksassa ja Nurmeksessa on kuntaliitosten myötä maa- ja metsätalous noussut suurimmaksi elinkeinoksi, mutta todellisuudessa sen suhteellinen osuus on pienentynyt näilläkin alueilla. Liisa Ryyppö mainitsee rakennemuutoksesta seuraavaa:

”Maa- ja metsätaloudella oli vielä 1950-luvun alussa keskeinen asema Suomen kansantaloudessa. Yhteiskunnan rakenne muuttui kuitenkin 1960-luvun alun jälkeen rajusti, mikä vaikutti maa- ja metsätalouden asemaan jättäen selvät merkkinsä sen toimintaehtoihin, tuotantoon ja rakenteisiin. Muutos merkitsi maatalouden osuuden nopeaa laskua ja vastaavasti palveluelinkeinojen huomattavaa kasvua.”[31]

Ismo Björnin mukaan taas *”Pienviljelijöiden toimeentulo-ongelmat kärjistyivät 1960-luvun vaihteessa ja irroittivat väestöä maataloudesta.”*[32]

Tilastokeskuksen tietojen valossa voidaan sanoa, että yhteiskunnallinen rakennemuutos on Pohjois-Karjalassa näkynyt voimakkaimmin 1960-luvulla ja 1970-luvun alkuvuosina. Se on näkynyt väestön siirtymisenä kaupunkeihin ja maaseudun muuttotappiona, mikä näkyy myös koko maakunnan väkiluvun vähenemisenä. Toisaalta elinkeinorakenteessa muutos näkyy maa- ja metsätalouden merkityksen selvänä vähenemisenä ja etenkin palveluelinkeinojen ja teollisuuden merkityksen kasvuna.

[30] Ryyppö 1984, 27-29; Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 173.
[31] Ryyppö 1984, 455.
[32] Björn 1994, 438.

2.3 Teollistuneet alueet Pohjois-Karjalassa

1940-luvulla teollisuus oli Pohjois-Karjalassa vielä varsin vähäistä, mutta sen osuus elinkeinoista alkoi vähitellen lisääntyä toisen maailmansodan jälkeen. Teollisuus on lisääntynyt 1940-luvun lopulta alkaen lähes kaikissa kunnissa, mutta elinkeinolle on myös tyypillistä sen keskittyminen tietyille alueille. Seuraavaan taulukkoon on merkitty teollisuuden osuuden suhteellinen muutos eri kuntien elinkeinorakenteissa.[33]

Taulukko 4. Teollisuuden osuus Pohjois-Karjalan kuntien elinkeinorakenteessa 1940-1975.

KUNTA	1940	1950	1960	1970	1975
Joensuu	17,8%	18,1%	19,6%	20,1%	19,9%
Pielisensuu[34]	20,3%	26,8%			
Lieksa[35]		31%	18,9%	16,7%	15,1%
Pielisjärvi[36]	15,5%	12%	11,6%	12,7%	
Nurmes[37]		12,6%	12%	10%	9,3%
Nurmeksen mlk.[38]	3,5%	6,5%	6,2%	9,4%	
Outokumpu	61,3%	40,1%	32,4%	31,2%	31,2%
Eno	7,2%	11%	13,6%	24,6%	23,6%
Ilomantsi	1%	3,7%	2,1%	2,5%	4%
Juuka	5,4%	7,3%	3,8%	3,7%	3,9%
Kesälahti	2,7%	4,5%	2,8%	3,5%	8,1%
Kiihtelysvaara	2,5%	4,8%	2,9%	2,6%	2,8%
Kitee	2,1%	5,5%	4,3%	6,7%	12,8%
Kontiolahti	3,4%	4,7%	5,1%	8,8%	10%
Liperi	3,2%	7,5%	5,7%	6,8%	7,9%
Polvijärvi	1,5%	7%	4%	4,6%	3,8%
Pyhäselkä	5,3%	3,9%	3,9%	5,2%	13,8%
Rääkkylä	1,9%	4,3%	2,6%	3,5%	5%
Tohmajärvi	5,1%	13,2%	11,9%	7,8%	8,6%
Tuupovaara	2,8%	3,8%	2,3%	1,8%	3,2%
Valtimo	2,2%	4,4%	2,6%	2,6%	3,3%
Värtsilä	20,1%	5,7%	2,4%	2%	2%

Lähde: Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 173-184.

[33] Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 173-184.
[34] Liitettiin Joensuuhun 1.1.1954.
[35] 1940 mukana Pielisjärven luvuissa.
[36] Liitettiin Lieksaan 1.1.1973.
[37] 1940 mukana Nurmeksen maalaiskunnan luvuissa.
[38] Liitettiin Nurmekseen 1.1.1973.

Taulukossa on teollisuuden piirissä olleen väestön määrää verrattu kuntien kokonaisväkilukuun. Yhteensä Pohjois-Karjalassa on teollisuuden piiristä elatuksensa saaneen väestön absoluuttinen määrä kasvanut vuoden 1940 15 328 henkilöstä vuoden 1975 23 904 henkilöön.

Taulukosta erottuu muutama muita selkeästi teollistuneempi kunta. Teollistunein on Outokumpu, jossa 1940 on peräti 61,3 prosentilla väestöstä ollut elinkeinona teollisuus. 1960-luvulle tultaessa on teollisuuden suhteellinen osuus hieman laskenut, jääden kuitenkin yli 30 prosenttiin. Teollisuuden suuren merkityksen Outokummun elinkeinorakenteessa selittää kaivosteollisuus, jonka ympärille Outokummun taajama on syntynyt.

Outokummun lisäksi toinen teollisuuden keskittymä on ollut Pielisensuussa, jossa teollisuuden osuus elinkeinoista oli 1950-luvun alussa yli neljännes. 1954 Pielisensuu liitettiin Joensuun kaupunkiin ja 1960 teollisuus nousi koko Joensuun tärkeimmäksi elinkeinoksi. Vuoteen 1975 teollisuuden osuus elinkeinoista pysyi Joensuussa noin 20 prosentissa.

Vuonna 1950 myös Lieksassa oli teollisuuden merkitys varsin suuri, sen osuuden ollessa 31 prosenttia väestön elinkeinoista. Tämän jälkeen kuitenkin teollisuuden määrä paikkakunnalla on vähentynyt ja 1970-luvulla teollisuuden ollessa jälleen paikkakunnalla kasvussa, on Pielisjärven kuntaliitoksen myötä sen suhteellinen osuus kunnan elinkeinoista edelleen laskenut. Vaikka Pielisjärvi olikin selkeästi maa- ja metsätalousvoittoinen kunta on kunnan alueella sijainnut Pankakosken tehdas ollut merkittävä teollisuuslaitos ja kunnassa teollisuuden osuus elinkeinoista pysynyt 1940-luvulta asti yli kymmenessä prosentissa.

Merkittävimmin teollisuuden suhteellinen osuus on kasvanut Enossa, jossa se on noussut tärkeimmäksi elinkeinoksi vuoteen 1975 mennessä. Enossa teollisuuden vaikutusta ovat lisänneet Uimaharjuun 1951 perustettu saha, sekä ennen kaikkea 1967 toimintansa aloittanut Enso-Gutzeit Oy:n selluloosatehdas, joka työllisti satoja henkilöitä.[39]

Myös Kiteellä on teollisuuden osuus elinkeinoista noussut tutkitulla ajanjaksolla yli kuusinkertaiseksi vuoteen 1975 mennessä alhaisesta lähtötasosta johtuen, ollen kuitenkin tuolloinkin vain 12,8%. Kiteellä on ollut merkittävää teollisuutta Puhoksen alueella. Lisäksi vuosina

[39] Björn 1994, 521, 530.

1970-1975 on myös Pyhäselässä ja Kesälahdella teollisuuden osuus yli kaksinkertaistunut. Vastakkainen esimerkki on Värtsilä, jossa vuonna 1940 oli teollisuuden osuus väestön elinkeinoista yli 20 prosenttia kunnassa sijainneen rautatehtaan myötä, kun taas vuonna 1975 se oli koko maakunnan pienin. Värtsilän kohdalla merkittävin syy teollisuuden katoamiseen olivat sodan jälkeiset alueluovutukset, joiden mukana luovutettiin myös kunnan merkittävimmät teollisuuslaitokset.[40]

Noin puolessa kunnista on teollisuuden osuus pysynyt alle kymmenessä prosentissa koko tutkitun ajanjakson. Etenkin 1940-luvulla teollisuuden merkitys elinkeinona oli useimmilla paikkakunnilla mitätön. Osassa näistä kunnista ei olekaan ollut minkäänlaista merkittävää teollisuutta, vaan osa kunnan asukkaista on käynyt töissä toisessa kunnassa ja näin saanut elinkeinonsa teollisuuden parista. Esimerkiksi Kontiolahdella oli vielä vuonna 1963 vain neljä teollista työpaikkaa, vaikka elinkeinon piirissä on ollut yli viisi prosenttia väestöstä.[41] Tällainen asetelma on ollut tavallinen etenkin teollistuneimpien paikkakuntien naapurikunnissa. Teollisuuden merkityksen ollessa näin vähäinen ja kuntien asukasluvun ollessa usein muutenkin pieni, eivät prosentuaaliset muutoksetkaan ole kaikissa tapauksissa vertailukelpoisia vaan sattuman merkitys korostuu.

[40] Nousiainen 1956, 108-117
[41] Ryyppö 1984, 457.

3. Osastot

3.1 Organisaation perustamisvaiheesta ensimmäiseen taantumaan

SN-Seuran organisaatioon kuuluivat olennaisesti paikallisyhdistykset, eli osastot, joita oli lähes joka kunnassa ja monissa kaupungeissa useita. Seura halusi ulottaa vaikutuksensa koko Suomen alueelle ja tässä pyrkimyksessä tiheä paikallisosastoverkko koettiin välttämättömäksi. Lisäksi paikallisyhdistysten toimintaa ohjaamaan perustettiin vuoden 1945 aikana alueorganisaatio, johon kuului 16 piirijärjestöä. SN-Seuran paikallisosastot olivat periaatteessa toiminnastaan vastuussa keskusseuralle ja piirijärjestölle, mutta toimivat samalla varsin itsenäisesti. Osastoja perustettiin ja lopetettiin seuran historian aikana usein ilman, että piirijärjestö oli edes kunnolla tietoinen tapahtumasta, kuin vasta jälkeenpäin.[42]

Pohjois-Karjalassa paikallisosastoja alettiin perustaa miltei heti sodan päättymisen ja keskusseuran perustamisen jälkeen. Jo vuonna 1944 tulevan piirijärjestön alueelle perustettiin viisi osastoa, joiden joukossa oli myös Joensuun seudun osasto, jonka toiminta oli selkeästi aktiivisinta kaikista Pohjois-Karjalan alueen osastoista koko seuran historian ajan. Vuoden 1945 aikana osastoja perustettiin lisää todella nopeaan tahtiin. Toukokuussa 1945 kun piirijärjestö perustettiin, oli sen alueella jo seitsemän osastoa ja niiden määrä lisääntyi yhä kiihtyvään tahtiin piirijärjestön avustuksella. Osastoja perustettiin vuoden 1945 aikana Joensuun lisäksi Viinijärvelle, Pankakoskelle, Kontiolahdelle, Kesälahdelle, Rääkkylän Niemiseen, Ilomantsin Tyrjään ja Komperoon.[43]

Vuoden 1945 lokakuuhun mennessä oli SN-Seuran organisaatio jo jossain määrin vakiintunut ja uusien osastojen kiivain perustamisvaihe alkoi olla ohi. Tässä vaiheessa Pohjois-Karjalassa mainitaan 13.10.1945 päivätyssä osastoluettelossa olleen 38 osastoa, perustamisjärjestyksessä, sikäli kuin se on tiedossa, keskusjärjestön mukaan: Kontiolahti, Joensuu, Pielisjärven Pankakoski, Rääkkylän Haapasalmi, Kesälahti, Rääkkylän Nieminen, Polvijärvi, Enon Kaltimo, Pielisensuu,

[42] Kinnunen 1998, 231; Katsaus osastojen toimintaan 1947, D14, JoMA.
[43] Ronkainen 1985 10, 15; Joensuun seudun osaston toimintakertomus 1945, D14, JoMA; Katsaus osastojen toimintaan 1947, D14, JoMA.

Tohmajärvi, Liperi, Kuusjärven Outokumpu, Lieksa, Liperin Viinijärvi[44], Kuusjärven Vuonos, Kontiolahden Lehmo, Ilomantsin Tyrjä, Liperin Leppälahti, Juuan kirkonkylä, Värtsilän Patsola, Pielisjärven Mätäsvaara, Pielisjärven Hattuvaara, Tuupovaara, Liperin Lammunkylä, Pielisensuun Onttola, Pielisjärven Kuorlahti, Tuupovaaran Öllölä, Rääkkylän Rasivaara, Kiteen Puhos, Kontiolahden Kunnasniemi, Ilomantsin kirkonkylä, Ilomantsin Käenkoski, Kontiolahden Puso, Juuan Kuhnusta, Juuan Nunnanlahti, Juuan Vuokko-pohjoispää, Juuan Rahola ja Juuan Viitaniemi. Liitteessä yksi on jaoteltu kunnittain kaikki Pohjois-Karjalan piirijärjestöön kuuluneet osastot.[45]

Vuonna 1946 mainitaan olleen *”yrityksiä saada osastoja”* vielä ainakin Nurmeksen kirkonkylään, Porokylään ja Savikylään, Valtimon Pajukoskelle, Rumoon, Sivakkaan ja kirkonkylään, Kontiolahdelle (ilmeisesti toinen osasto), Lehmoon, Mätäsvaaralle, Lieksaan, Pankakoskelle, Pielisjärven Lapaliehen ja Kaltimoon. Ilmeisesti osassa tapauksista jo kerran perustettua ja sammunutta osastoa yritettiin elvyttää. Tässä vaiheessa osastojen yhteismäärä lienee ollut piirijärjestön alueella suurempi kuin koskaan muulloin, vaikkakin monen osaston toiminta näyttäisi tyrehtyneen jo vuoden 1946 loppuun mennessä. Huomionarvoista on, että osastoja perustettiin vuosien 1944-1946 ”alkuinnostuksessa” melko pieniinkin kyliin. Vaikka Pohjois-Karjalan väestöstä asuikin tuolloin nykyistä huomattavasti suurempi osa maaseudulla ja kyläyhteisöt olivat vireitä verrattuna nykypäivään, sekä vielä välimatkat suhteellisesti pidempiä ja yhteydenpito hitaampaa, mikä puoltaa tiheän osastoverkon tarvetta, voidaan kaikesta tästä huolimatta nähdä olleen halua perustaa osastoja juuri ”omaan kylään”. Toisaalta myös piirijärjestö kannusti voimakkaasti uusien osastojen perustamiseen.[46]

Kaisa Kinnunen on arvioinut, että SN-Seuran osastoverkon nopeaa leviämistä vuosina 1944-1945 edesauttoivat sodanjälkeinen ulkopoliittinen tilanne, jäsenten toimeliaisuus, osastojen perustamisessa monilla paikkakunnilla syntynyt kilpailutilanne, Neuvostoliitton kohdistuneet pelot ja odotukset, sekä uusien virikkeiden etsintä sodanaikaisen eristyneisyyden jälkeen[47]. Nämä lienevätkin keskeisimmät syyt osastojen nopeaan perustamiseen myös Pohjois-Karjalassa, joskaan kilpailutilanne osastojen perustamisessa eri kansalaisryhmien kesken ei ainakaan arkistoaineiston perusteella ollut merkittävää useimmilla paikkakunnilla.

---

[44] Ainakin Viinijärven osasto aloitti toimintansa ensimmäisten joukossa, mutta monien osastojen perustamisajankohdat ovat tulkinnanvaraisia, sillä toiminta saattoi alkaa ennen, kuin osasto rekisteröitiin virallisesti. Perustamisjärjestys onkin vain suuntaa antava.
[45] Pohjois-Karjalan osastot 13.10.1945, osastoluettelot, Ba, KansA.
[46] SNS:n Pohjois-Karjalan piirijärjestön arkisto, Yrityksiä saada osastoja, D14, JoMA.
[47] Kinnunen 1998, 231.

Vuodelta 1947 on säilynyt varsin yksityiskohtainen piirisihteerin raportti *”katsaus osastojen toimintaan v-47 toisella puoliskolla”*. Raportissa käydään läpi jokaisen piirijärjestön alueella tuolloin toimineen 43 osaston sen hetkinen tilanne muutamalla sanalla tai lauseella. Yleiskuvaksi jää, että jäsenistön kiinnostus osastojen toimintaan on vähentynyt edelleen vuodesta 1946, raportissa onkin maininta: *”Kuluneen vuoden toiminta osoittaa suurta luopumista seuran työstä*[48].” Yhdeksi syyksi mainitaan: *”…eronnut paljon henkilöitä jotka eivät ole koskaan pyrkineet seuraan sen toimintaa edistääkseen*[49].” Edellinen ei kuitenkaan täysin selitä, sitä miksi monien osastojen toiminta oli täysin lamassa.[50]

Taulukkoon viisi olen jaotellut Pohjois-Karjalan osastot kolmeen eri kategoriaan niiden toiminnan aktiivisuuden perusteella. Jaottelun perustana olen käyttänyt piirijärjestön aikaisempaa osastojen kolmijakoa *”tarmolla toimivat”*, *”jonkunverran toimintaa”* ja *”eivät toimi ensinkään”*[51]. Toisaalta olen arvioinut piirisihteerin katsauksen perusteella osastojen vuoden 1947 lopun tilannetta. Osastot, joissa ei ole juuri ollenkaan toimintaa, on ollut helppo poimia suoraan katsauksesta. Myös vireästi toimivat ovat löytyneet helposti, esimerkiksi maininnalla *”toimii täsmällisesti*[52]*”* merkitty, Niemisen osasto kuuluu ilman muuta tähän kategoriaan. Muutamien osastojen kohdalla on täytynyt käyttää harkintaa sen suhteen kuuluvatko ne vireästi vai laimeasti toimiviin, tällöin olen ensisijaisesti sijoittanut ne keskimmäiseen kategoriaan.[53]

[48] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.
[49] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.
[50] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.
[51] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1945, 1F Db, KansA.
[52] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.
[53] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.

Taulukko 5. Pohjois-Karjalan piirin osastojen tila vuoden 1947 lopussa.

Vireästi, tai melko vireästi toimivat osastot	Osastot, joiden toiminta laimeaa, mutta mahdollisuuksia parempaan	Osastot, joissa ei ollenkaan-, tai hyvin vähäistä toimintaa
Puhos, Puso, Outokumpu, Nieminen, Käenkoski, Joensuun seudun osasto, Hattuvaara	Tyrjä, Tohmajärvi, Viinijärvi, Öllölä, Pankakoski, Pielisensuu, Onttola, Leppälahti, Kunnasniemi, Kesälahti, Kovero, Kaltimo, Kuhnusta, Kontiolahti, Juuka, Savikylä	Tuupovaara, Vuonos, Rahola, Rasivaara, Patsola, Polvijärvi, Mätäsvaara, Liperi, Lammunkylä, Kompero, Ilomantsi, Oravisalo, Nurmeksen seudun osasto, Pohjois-Vuokko, Lehmo, Nunnanlahti, Ruvaslahti, Purujärvi, Kinahmo, Haapasalmi
Yhteensä: 7	Yhteensä: 16	Yhteensä: 20

Lähde: Katsaus osastojen toimintaan v-47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.

Taulukon perusteella voidaan havaita ensinnäkin, että vain seitsemän osastoa toimi yksiselitteisen vireästi ja sen sijaan 36 osastoa, siis peräti 84 prosenttia piirin osastoista toimi vain säästöliekillä tai ei ollenkaan. Tämä tukee näkemystä siitä, että innostus osastojen perustamiseen oli sodan jälkeen suuri, mutta hyvin nopeasti kansalaisten kiinnostus seuran toimintaa kohtaan myös väheni. Yksi selittävä tekijä ilmiölle on jäsenistön väheneminen, jonka syitä tarkastellaan luvussa 3.1. Toisaalta monen ilmiön kohdalla järjestöhistoriassa voidaan havaita alkuinnostus ja sen jälkeinen taantumavaihe. Kuitenkin kokonaan lamassa olevien osastojen suuri määrä viittaa siihen, että osastoja perustettiin myös paikkakunnille, joiden väestöpohja oli yksinkertaisesti liian pieni seuran toiminnan jatkuvuutta ajatellen.

Vuoden 1947 lopulla Pohjois-Karjalassa oli kuitenkin seitsemän vireästi toimivaa osastoa, eli kokonaisuudessaan SN-Seuran toiminta ei ollut missään tapauksessa lamaantunut, vaan pikemminkin keskittynyt tietyille alueille. Entä löytyykö näiden seitsemän osaston väliltä joitain yhdistäviä tekijöitä? Vireästi toimivia osastoja yhdistää ainakin se, että niissä kaikissa mainitaan

olleen hyvät toimitsijat. Tämä on varmasti ollutkin tärkeä tekijä etenkin pienempien osastojen toiminnassa.[54]

Muuta kaikkia seitsemää osastoa yhdistävää tekijää ei ole. Tosin jäseniä on näissä osastoissa ollut myös keskimääräistä enemmän, mutta se on voinut olla yhtä hyvin vireän toiminnan seuraus kuin syy. Näistä seitsemästä paikkakunnasta on myös neljä ollut keskimääräistä teollistuneempaa elinkeinorakenteeltaan, etenkin Puhos ja Outokumpu, jonka kohdalla mainitaankin jäsenistön olleen työläisiä. Vaikuttaakin siltä, että 1940-luvun lopulla SN-Seuran jäsenistö koostui ennen kaikkea työläisistä, joten teollistunut paikkakunta on tarjonnut riittävästi potentiaalista jäsenistöä. Myös esimerkiksi Niemisen kylässä Rääkkylässä sijaitsi tiilitehdas ja saha. Kontiolahden Puson kylässä ei ollut teollisuutta, mutta kylässä oli ollut jo maailmansotien välillä suhteellisen aktiivinen työväenyhdistys ja lisäksi se oli väkirikas, reilusti yli 1500 asukkaan kylä. Myöskään Pielisjärvellä sijainnut Hattuvaara ja Ilomantsin Käenkoski, eivät olleet teollistuneita seutuja, mutta vireästä toiminnasta huolimatta ne olivatkin jäsenmääriltään pienehköjä.[55]

Laimeasti toimivista ja kokonaan toimintansa lopettaneista osastoistakaan ei löydy selviä yhdistäviä tekijöitä. Ilomantsin Tyrjän osaston, joka perustettiin jo ensimmäisessä aallossa 1945, kohdalta mainitaan *”sivistyneistön suhtautuvan vihamielisesti”*. Myös Pankakosken osasto oli perustettu jo 1945 suurella alkuinnostuksella, mutta senkin kohdalla mainitaan samansuuntaisesti: *”Johto vasemmistolla, kaikki muut piirit vastustavat”*, SN-Seuran toiminta näyttäisikin jääneen 1940-luvun lopulle tultaessa vasemmiston haltuun yhä useammassa osastossa ja Pankakoskella ei edes paikkakunnan teollisuusvoittoinen elinkeinorakenne Enso-Gutseitin kartonkitehtaan myötä ole taannut osastolle vireää toimintaa. Myös Rasivaaran osaston kohdalla mainitaan suhtautumisen olevan *”vihamielistä”*. Osastojen perustamisajankohdilla ei näytä olevan juurikaan vaikutusta siihen millaiseksi toiminta on muodostunut 1940-luvun lopulla.[56]

Paikkakunnan väestön vihamielisen suhtautumisen ohella toinen useamman osaston kohdalla toistuva syy laimeaan toimintaan liittyy alueen elinkeinorakenteeseen. Usean syrjäisellä paikkakunnalla sijaitsevan osaston kohdalla mainitaan toiminnan aktivoimisen olevan mahdollista vasta keväällä, jolloin väestö palaa metsätöistä. Elinkeinorakenteeseen edelleen liittyvä on myös

[54] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.
[55] Nousiainen 1956, 102-118; Ryyppö 1984 18, 432; Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 173-184; Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.
[56] Nousiainen 1956, 38; Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 173-184; Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella D14, JoMA.

Mätäsvaaran osaston toiminnan lamaantuminen, sillä katsauksessa mainitaan paikkakunnalla olleen teollisuuslaitoksen, joka oli lopetettu. Tämäkin viittaa osaltaan riittävän väestöpohjan ja etenkin teollisuustyöläisten olemassaolon tärkeydestä osastojen alueella, niiden elinvoimaisen toiminnan turvaamiseksi. Parin osaston kohdalla antaa katsaus ymmärtää kyseen olevan jopa tarkoituksellisesta toiminnan lakkauttamisesta. Esimerkkinä maininta Ilomantsin osaston kohdalta: *""Toimitsijoina "parempiosaisia"*[…] […]*näyttää kuin toimikunnassa olevat eivät kaikki toivoisi osaston pääsevän jaloilleen""*.[57]

Ilomantsin ohella osastot, joissa ei vuoden 1947 lopussa näytä olleen minkäänlaista toimintaa ovat Haapasalmi, Lehmo, Kinahmo, Nunnanlahti, Pohjois-Vuokko, Purujärvi, Ruvaslahti ja Tuupovaara. Lisäksi vuosina 1944-1945 perustetuista olivat kadonneet Lieksan, Kuorlahden ja Viitaniemen osastot. Tärkeimpänä yhteisenä nimittäjänä katson näillä olevan osaston pienen väestöpohjan, poikkeuksena ehkä Lieksa, joka sekin oli tuolloin vasta kasvunsa alkuvaiheessa. Osastoja on perustettu liian pieniin kyliin tai liikaa saman kunnan alueelle. Esimerkiksi Tuupovaaran harvaanasutussa kunnassa toimivat Tuupovaaran osaston lisäksi myös Öllölän ja Koveron osastot, joilla tosin katsottiin olevan hieman paremmat toimintamahdollisuudet. Tämä ei toki tarkoita, etteivätkö jotkin pienillekin paikkakunnille perustetut osastot olisi menestyneet, mutta kiistatta paikkakunnan koolla on ollut merkitystä siihen miten todennäköisesti perustettu osasto on jatkanut toimintaansa vielä parin vuoden kuluttua.[58]

Jäsenmäärältään[59] suurimmat osastot olivat vuoden 1947 lopussa suuruusjärjestyksessä Joensuun seudun osasto, Tyrjä, Nieminen, Puhos, Kovero ja Outokumpu. Näissä kaikissa oli yli sata liittynyttä jäsentä vuoden 1947 loppuun mennessä. Joensuu oli näistä "suurista" itseoikeutetusti suurin piirijärjestön kotipaikkana ja maakunnan keskuksena 350 jäsenellä. Etsittäessä muista yhteisiä tekijöitä, voidaan jälleen panna merkille teollisuuden merkitys paikkakunnalla.

Ilomantsissa sijainnut Tyrjä on suurimpien osastojen joukossa erikoinen poikkeus. Syrjäisellä paikkakunnalla ei ollut mainittavaa teollisuutta, mutta siitä huolimatta jäseniä liittynyt huimat 234. Ronkainen on kuvannut historiikissään juuri Tyrjän osaston perustamisvaiheita. Ilmeisesti lähes kaikki jäsenet ovat liittyneet jo parin ensimmäisen toimintaviikon aikana, joten alkuinnostuksesta

[57] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella D14, JoMA.
[58] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella D14, JoMA; Pohjois-Karjalan osastot 13.10.1945, osastoluettelot, Ba, KansA.
[59] Tässä on käytetty jäsenmääränä kaikkien osastoihin liittyneiden yhteismäärää, sillä mahdollisesti eronneiden määrästä ei ole varmaa tietoa.

voidaan todella puhua. Tällöin myös sivistyneistöä on ollut mukana jopa kantavina voimina, kun taas vuoden 1947 lopun tilanteesta mainitaan piirisihteerin katsauksessa: *”sivistyneistön suhtautuvan vihamielisesti”*, kuten jo edellä mainittiin. Toisin sanoen Tyrjän osaston sijoittuminen jäsenmäärältään viiden suurimman joukkoon vielä 1947 lienee osin tilastoharhaa. Tyrjän hyvään alkumenestykseen taas on saattanut vaikuttaa sijainti aivan rajan pinnassa. Ilomantsin kunta oli myös sodan myötä kärsinyt alueluovutuksia, joten ehkäpä pelot ja toiveet Neuvostoliiton suhteen elivät Ilomantsissa tavallista voimakkaampina. Viiden suurimman joukossa myös Koveron osasto sijaitsi rajan pinnassa Tuupovaarassa, joskin osaston menestystä selittänee myös kylässä sijainnut tiilitehdas. [60]

Vuoden 1948 aikana moni lamaantunut osasto lopetti toimintansa piirin alueella. Vuoden lopulla osastoja olikin enää 21, eli pudotus edellisen vuoden 43:stä osastosta on ollut noin 50 prosenttia. Melkoinen pudotus osastojen määrässä vuoden aikana selittyy kuitenkin sillä, että suurin osa osastoista oli käytännössä lopettanut toimintansa jo aikaisemmin. Varsinainen osastokato tapahtuikin jo pikemminkin vuosien 1946-47, kuin vuoden 1948 aikana.

Osastojen menestymiseen ja toiminnan jatkuvuuteen näyttää 1940-luvulla vaikuttaneen keskeisesti paikkakunnan elinkeinorakenne ja väestöpohja. Paikkakunnan teollisuus korreloi useimmiten positiivisesti osastojen menestyksen kanssa. Riittävä väestöpohja on myös yleensä taannut toiminnan jatkumisen, joskaan ei välttämättä sen vireyttä. Harvaan asutuilla alueilla, joissa osastoja on perustettu liian lähekkäin, on osastojen sammuminen ollut todennäköisintä. Hyvillä ja aktiivisilla toimitsijoilla on kuitenkin ollut suuri merkitys ja myös poikkeuksia näistä säännöistä löytyy. [61]

3.2 Elinkelpoiset osastot jatkavat

Vuoden 1949 alussa Pohjois-Karjalassa toimivat seuraavat 21 SN-Seuran osastoa: Hattuvaara, Joensuu, Juuka, Kaltimo, Kesälahti, Kontiolahti, Kovero, Käenkoski, Leppälahti, Nieminen, Nurmes, Outokumpu, Pankakoski, Pielisensuu, Polvijärvi, Puhos, Puso, Tohmajärvi, Tuupovaara, Viinijärvi ja Vuonos. Kaikkiaan siis yli puolet perustetuista noin viidestäkymmenestä osastosta oli

[60] Nousiainen 1956, 102-118; Ronkainen 1985, 20-21; Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 178; Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.
[61] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1948, 1F Db, KansA.

jo lopettanut toimintansa. Näyttääkin siltä, että SN-Seuran perustamisen jälkeisessä alkuinnostuksessa on osastoja perustettu runsaasti, mutta tämän jälkeen on elinkelvottomien osastojen toiminta myös melko nopeasti loppunut ja vuonna 1948 ovat olleet jäljellä enää osastot, joilla on ollut todellisia toimintaedellytyksiä.[62]

Näistäkin osastoista seitsemän ilmoitetaan vuoden 1949 toimintakertomuksessa olevan ”täysin lamassa”. Nämä seitsemän ovat Juuka, Kesälahti, Kontiolahti, Kovero, Nurmes, Polvijärvi ja Tuupovaara. Näistä Juukan tiedetään olleen porvariston johdossa ja ilmeisesti toiminta oli osin tarkoituksellisesti ajettu alas. Kontiolahden kohdalla taas mainitaan aiemmin: *”vastustavat piirit nähtävästi aktiivisia”*. Kontiolahden, Nurmeksen ja Polvijärven osastojen toiminta ei ilmeisesti olekaan missään vaiheessa saanut kunnolla vauhtia, mutta kenties paikkakuntien merkittävyyden takia ei osastoja ole haluttu kokonaan lopettaa. Kesälahden kohdalla myös henkilökysymykset ovat ilmeisesti vaikuttaneet osaston toiminnan taantumiseen, ainakin sihteeri on erotettu keväällä 1947, eikä uusi ole hoitanut tehtäviään. Tuupovaara ja saman kunnan Kovero taas ovat sijainniltaan varsin syrjäisiä.[63]

Jäljelle jäävät 14 paikkakuntaa, joissa oli toimiva SN-Seuran osasto vuonna 1949, otettakoon seuraavaksi lähempään tarkasteluun. Näistä Käenkoski oli Ilomantsin syrjäinen kylä, jossa pääelinkeinona olivat metsätyöt ja maatalous. Vastaavanlainen paikka oli myös Pielisjärven Hattuvaara. Osastoissa mainitaan olleen aktiiviset toimitsijat, jolla lienee suurin merkitys osastojen toiminnan jatkumiseen. Myös edellä esittämälläni arviolla Ilomantsin sijainnista lähellä Neuvostoliiton rajaa voi olla vähäistä merkitystä Käenkosken osalta. Maatalousvoittoisia paikkoja olivat myös Kontiolahden Puso, sekä Liperin kunnassa sijainneet Viinijärvi ja Leppälahti, joissa oli kuitenkin myös pienteollisuutta. Puson osastossa tiedetään olleen aktiiviset toimitsijat.[64]

Myös Tohmajärvi oli maatalousvoittoinen kunta, mutta kunnan alueella sijaitsi myös Pohjois-Karjalan mittakaavassa kohtuullisen paljon teollisuutta ja kunnan väestöstä yli kymmenen prosenttia työskenteli teollisuuden palveluksessa. Kunnassa sijaitsi tuolloin ainakin tiilitehdas, pari sahaa ja Wärtsilä-yhtymän rautasulattamo. Hieman vastaavanlainen kunta oli Eno, jonka

[62] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA; Pohjois-Karjalan osastot 13.10.1945, osastoluettelot, Ba, KansA; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1945 ja 1949, 1F Db, KansA.
[63] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1945 ja 1949, 1F Db, KansA.
[64] Nousiainen 1956, 110-117; Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.

kirkonkylässä sijaitsi Kaltimon osasto ja myös Kaukas Osakeyhtiön pahvitehdas. Lisäksi kunnan alueella oli Ukkolan saha.[65]

Outokummun ja Vuonoksen osastot sijaitsivat tuolloin vielä Kuusjärven kunnassa, joka vaihtoi myöhemmin nimekseen Outokumpu. Kuusjärvellä Outokumpu oli merkittävä teollisuusyhdyskunta, jossa oli tuolloin kaivosteollisuutta. Myös Vuonoksen kylä kuuluu selkeästi Outokummun kaivoksen vaikutuspiiriin. Samoin Pankakoskella ja Puhoksessa olivat isot teollisuuskeskittymät, muuten maa- ja metsätalousvaltaisissa Kiteen ja Pielisjärven kunnissa. Puhoksessa toimi tuolloin Kaukaan Tehdas Oy, joka omisti useita teollisuuslaitoksia ja Pankakoskella Enso-Gutzeitin kartonkitehdas antoi toimeentulon jopa 600-700 työntekijälle.[66]

Hieman vastaava tilanne kuin Puhoksen ja Pankakosken kohdalla oli myös Rääkkylän Niemisen kylässä, tosin pienemmässä mittakaavassa. Maatalousvaltaisen Rääkkylän ainoa osasto sijaitsi juuri Niemisen kylässä, jossa oli ainoa kunnan teollisuuslaitos. Tosin etupäässä kesäisin toimivan tiilitehtaan merkitys ei välttämättä ole niin suuri, kuin alueen poliittisen perinteen, sillä Rääkkylä ja etenkin Niemisen kylä ovat historiallisista syistä ympäristöään selvästi vasemmistomyönteisempiä.[67]

Joensuu on maakunnan keskuksena ja piirijärjestön kotipaikkana ollut luonnollisesti riittävän suuri kaupunki, jotta siellä on ollut aktiivinen osasto, siitäkin huolimatta, että Pielisensuu on vielä tuolloin ollut oma kuntansa, jossa on myös ollut oma osasto. Pielisensuun kunta oli erittäin teollisuusvaltainen ja siellä sijaitsikin jo SN-Seuran edeltäjän, Suomen ja Neuvostoliiton rauhan ja ystävyyden seuran, Mutalan osasto, joka oli toinen Pohjois-Karjalan kahdesta osastosta. Kunnassa oli tuolloin noin 12 000 asukasta ja kunnanvaltuustossa vasemmistolla enemmistö.[68]

Edellä esitettyjen paikkakuntien silloisen elinkeinorakenteen tarkastelun tuloksena voidaan todeta, että paikkakunnilla sijaitseva teollisuus on suosinut myös SN-Seuran osaston vakiintumista paikkakunnalle. Lisäksi osaston menestykselle on ollut merkitystä aktiivisilla toimitsijoilla ja riittävällä väestöpohjalla. Myös vasemmistolaiset perinteet ovat olleet eduksi. Jos näistä kriteereistä

---

[65] Björn 1994, 506; Nousiainen 1956, 111-114; Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.
[66] Nousiainen 1956, 108-117; Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 175-177; Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.
[67] Nousiainen 1956, 104-105; Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.
[68] Nousiainen 1956, 105-106; Ronkainen 1985, 20-21; Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979, 174; Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.

yksikin on täyttynyt, on osasto todennäköisesti selvinnyt 1950-luvulle asti. Useamman kriteerin täyttyessä osasto on kuulunut piirin menestyksekkäimpiin.

Vuoden 1949 aikana perustettiin vielä yhdeksän osastoa, joista osa oli uudelleen elvytettyjä vanhoja osastoja, siten että piirijärjestön toimintakertomuksessa mainitaan vuoden lopussa olleen jälleen 30 osastoa. Kaikki näistäkään osastoista eivät olleet pitkäikäisiä ja tästä osastojen määrä alkoi uudestaan vähetä. Tultaessa 1950-luvulle osastojen määrässä ei enää tapahtunut yhtä radikaaleja muutoksia, kuin SN-Seuran toiminnan ensimmäisinä vuosina edellisellä vuosikymmenellä. Edelleen kuitenkin osastoja sammui ja uusia perustettiin. 1950- ja 1960-lukujen kehitystä voidaan tarkastella seuraavasta taulukosta.

Taulukko 6. SN-Seuran Pohjois-Karjalan piirin osastot 1950-1970.

VUOSI	OSASTOJEN MÄÄRÄ	PERUSTETTU	LOPETETTU
1949	30	Huhus, Onttola, Kunnasniemi, Lieksa, Kiihtelysvaara, Sarvikumpu[69], Kitsi, Leppälahti, Saario	
1952	25	Uimaharju, Mutala	Kovero, Kesälahti, Juuka, Tuupovaara, Kontiolahti, Pankakoski, Polvijärvi
1957	23		Tohmajärvi, Leppälahti
1961	22	Alavi	Huhus, Kitsi
1963	16	Leppälahti	Hattuvaara, Käenkoski, Puhos, Puso, Saario, Huhus, Kitsi
1966	23	Ylämylly, Rääkkylä, Kontiolahti, Polvijärvi, Ilomantsi, Juuka, Tohmajärvi, Valtimo,	Nieminen
1967	21	Pyhäselkä, Liperi	Alavi, Mutala, Onttola, Kunnasniemi
1969	22	Tuupovaara, Kesälahti	Sarvikumpu
1970	21	Eno	Leppälahti, Kaltimo

Lähde: Mäkelä et. al. 1989, 5-6; Ronkainen 1985, 27, 58; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1949, 1956, 1963, 1966, 1967, 1969, 1F Db, KansA. Saapuneet kirjeet, E, KansA; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1960, D14, JoMA; Purkautuneiden yhdistysten tietokanta, Yhdistysrekisteri, http://yhdistysrekisteri.prh.fi:9057/haku.htx?kieli=1&purkautunut=1&lajittelu=1&nimi=suomi-neuvostoliitto-seura*&kotipaikka=&ensrek=&purklak=&purktapa=&vapaa=&reknro=&sb_jatk=401- (luettu 10.9.2011).

[69] Sarvikummun kylä sijaitsee Heinäveden kunnassa Etelä-Savossa, joka on merkitty myös yhdistysrekisteriin osaston kotipaikaksi. Jostain syystä, ilmeisesti maantieteellisen sijaintinsa vuoksi, Sarvikummun osasto on kuitenkin kuulunut Pohjois-Karjalan piirijärjestöön.

Taulukkoon on merkitty ne vuodet, jolloin todistettavasti osastoja on perustettu tai lakkautettu. Kaikkien osastojen tarkkoja perustamis-, tai lakkauttamisajankohtia ei ole tiedossa ja eri lähteiden tiedot ovat osittain ristiriitaisia. Taulukossa mainitut osastot on perustettu tai lopetettu viimeistään merkittynä vuotena, mutta joissain tapauksissa se on voinut tapahtua aikaisemminkin. Mikäli osaston perustamisajankohdasta ei ole ollut tarkkaa tietoa, olen merkinnyt sen perustetuksi sinä vuonna, jolloin kyseisestä osastosta on ollut ensimmäinen maininta lähdeaineistossa. Osastojen lakkauttamisvuodet taas ovat erittäin tulkinnanvaraisia, sillä yhdistysrekisteristä ne on poistettu pääsääntöisesti vasta 1991. Piirijärjestö on yleensä pitänyt sammuneena osastoa, joka ei ole järjestänyt sääntömääräisiä kokouksiaan, tätä kriteeriä olen ensisijaisesti noudattanut.

Kuten edellä mainittiin, vuonna 1949 on perustettu vielä yhdeksän osastoa ja vuoden lopussa on osastojen määrä ollut 30. Tämän jälkeen on perustettu vuonna 1952 kaksi uutta osastoa: toinen Enon Uimaharjuun 1952 ja toinen samana vuonna (30.3.1952) Mutalaan. Molemmat osastot on perustettu erittäin vasemmistomyönteisille alueille. Mutalan kaupunginosa tuolloin vielä Pielisensuun kunnassa oli selvästi työläisvaltainen ja Enon Uimaharjussa ollut saha oli tuolloin vielä Venäläisen yhtiön omistuksessa ja sinne oli otettu töihin paljon kansandemokraattien jäsenkirjan omaavia henkilöitä. Vuoteen 1952 mennessä oli toiminta myös loppunut seitsemässä osastossa, joten osastojen yhteismäärä oli tippunut 25:een.[70]

Vuoteen 1961 mennessä osastojen määrä on jälleen vähentynyt kolmella, sillä neljä osastoa on sammunut, mutta toisaalta vuoden 1961 alussa on perustettu uusi osasto Kiihtelysvaaran Alaviin. Tyypillisiä esimerkkejä osastojen toiminnan loppumisesta ovat tuolta ajalta Tohmajärvi ja Leppälahti, joista mainitaan piirijärjestön toimintakertomuksessa: *”...yhteysmiehet kuolleet, eikä yhteyttä saatu uudistetuksi.”* Tästä voidaan päätellä, että monen osaston toiminta oli edelleen muutaman aktiivin varassa. Leppälahden osasto on kuitenkin ollut jälleen 1963 toiminnassa ja myös Tohmajärven osasto on myöhemmin elvytetty uudelleen. Tällainenkin ilmiö on ollut varsin tyypillinen juuri 1950- ja 1960-luvulla.[71]

Vuonna 1963 on toimivien osastojen määrä ollut kaikkein pienin ja nämä 16 ovat olleet alusta saakka toimineet Joensuu, Nieminen, Nurmes, Outokumpu, Pielisensuu, Viinijärvi ja Vuonos, sekä myöhemmin perustetut Alavi, Kiihtelysvaara, Kunnasniemi, Leppälahti, Lieksa, Mutala, Onttola,

[70] Björn 1994, 490, 521-522; Nousiainen 1956, 114.
[71] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1960, D14, JoMA.

Sarvikumpu ja Uimaharju. Moni vielä alkuaikoina vireimpiin kuulunut kyläosasto on sammunut viimeistään tässä vaiheessa.[72]

1960-luvun puolivälistä alkaen on osastojen määrä lähtenyt jälleen uuteen nousuun ja vuoteen 1966 mennessä on perustettu peräti kahdeksan uutta osastoa. Näihin aikoihin SN-Seuran toiminta alkoi saada uutta nostetta koko maassa. Pohjois-Karjalassa alettiin tällöin perustaa uusia osastoja kuntapohjalta ja niiden perustamisesta päätettiin piirijärjestössä tai poliittisessa neuvottelukunnassa, toisin sanoen paikallistasoa ylempänä. Esimerkiksi 14.1. kokoontunut neuvottelukunta päätti perustaa uudet osastot Ilomantsiin, Kontiolahteen, Polvijärvelle ja Tohmajärvelle. Siinä missä 1940-luvun alkuinnostuksessa ja vielä myöhemminkin, osastojen perustamiseen vaikutti ensisijaisesti paikallistason aktiivisuus, toki piirijärjestön tuella, on 1960-luvun puolivälistä alkaen kaikkien osastojen perustamisesta päätetty paikallistasoa ylempänä. Mainittakoon, että vuonna 1966 myös perinteikäs Niemisen osasto yhdistyi perustettuun Rääkkylän osastoon, tällöin kylässä sijainnut tiilitehdas oli jo lopettanut toimintansa. Tässä yksi esimerkki kyläosastojen vähittäisestä sulautumisesta kuntaosastoihin 1960-luvulla.[73]

Seuraavina vuosina osastojen määrä pysyi hieman yli kahdessakymmenessä. Tyypillisesti kyläosastoja lopetettiin ja kuntaosastoja perustettiin. Ronkainen arvioi historiikissään seuran osastomäärän muuttumista 1940-luvun lopulta alkaen seuraavasti:

> ”*Seuran jääminen lähes yksinomaan kommunistien ja kansandemokraattien toiminta-aktiivisuuden varaan 1950-luvulla ja alkanut kyläyhteisöjen murentuminen, kylien autioituminen, maaseudun ja koko suomalaisen yhteiskunnan suuri rakennemurros pudottivat pohjan kyläosastojen toiminnalta. Jäsenmäärä väheni jäsenten keski-ikä nousi, toiminnallisuus heikkeni ja osastoja nukahteli tuon tuosta. Television yleistyminen vei perustan elokuvatoiminnalta, jonka varassa moni järjestö lähes yksinomaan eli.*”[74]

On varmasti uskottavaa, että Suomessa 1950-luvulla vähitellen alkanut rakennemuutos ei voinut olla vaikuttamatta myös kyläosastojen toimintaan. Voimakkaimmillaan rakennemuutos oli kuitenkin kenties 1960-luvun lopulla, jolloin osastojen määrä ei enää vähentynyt. Toisaalta Ronkaisen mainitsema ”osastojen nukahtaminen tuon tuosta” tapahtui ensisijaisesti jo 1940- luvun lopulla ja 1950-luvun alussa, eikä tähänkään siis ollut ensisijaisena syynä rakennemuutos, vaan pikemminkin alkuinnostuksen laimeneminen ja juuri jäsenpohjan kaventuminen, minkä Ronkainen mainitseekin.

---

[72] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1963, 1F Db, KansA.
[73] Ronkainen 1985, 45-49. Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1966, 1F Db, KansA.
[74] Ronkainen 1985, 26.

Toisaalta on totta, että vuoden 1949 lopun 30 osastosta juuri kyläosastot lopettivat todennäköisimmin toimintansa tai yhdistyivät seuraavina vuosikymmeninä. Tavallaan Ronkainen onkin yhdistänyt lausunnossaan kaksi eri ilmiötä, osastojen voimakkaan vähenemisen 1940-luvun lopulla, joka johtui hänen mainitsemastaan seuran jäämisestä kansandemokraattien toiminnan varaan ja toisaalta siitä, että osastoja oli seuran organisaation rakentamisvaiheen alkuinnostuksessa yksinkertaisesti perustettu jo alun alkaen liian pienille ja harvaanasutuille paikkakunnille, sekä kyläosastojen sammumisen ja siirtymisen isompiin keskuksiin, mikä johtui sekä maaseudun rakennemuutoksesta, että piirijärjestön tarkoituksellisesta toiminnasta ja tapahtui 1950- ja etenkin 1960-luvulla.

Osastojen aktiivisuuden mittarina voidaan käyttää vuosina 1959-1975 järjestettyjä Pohjois-Karjalan piirin osastojen välisiä toiminnallisuuskilpailuja. Kilpailujen pisteytyksessä on kriteereinä käytetty jäsenmäärää suhteessa aikaisempaan, tiedotus- ja valistustoimintaa, joihin on kuulunut esimerkiksi lehtitilausten hankinta, tilaisuuksien määrää, arpojen myyntiä ja piirin tukemista. Ronkaisen mukaan myös yleistä harkintaa on käytetty. Seuraavasta taulukosta näkyvät eri vuosien menestyneimmät osastot.

Taulukko 7. Piirin toiminnallisuuskilpailuissa menestyneet osastot.

VUOSI	1.sija	2.sija	3.sija
1959	Vuonos	Outokumpu	Sarvikumpu
1960	Vuonos	Uimaharju	Sarvikumpu
1962	Outokumpu	Vuonos	Uimaharju
1963	Outokumpu	Joensuu	Alavi
1964	Joensuu	Outokumpu	Vuonos
1965	Outokumpu	Vuonos	Joensuu
1966	Lieksa	Vuonos	Joensuu
1967	Vuonos	Joensuu	Lieksa
1968	Joensuu	Vuonos	Lieksa
1969	Lieksa	Joensuu	Outokumpu
1970	Joensuu	Lieksa	Outokumpu
1971	Lieksa	Joensuu	Eno
1972	Joensuu	Outokumpu	Eno
1973	Joensuu	Vuonos	Lieksa
1974	Joensuu	Pyhäselkä	Outokumpu

Lähde:Ronkainen 1985, 58; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1969, 1F Db, KansA.

Vuonna 1961 ei kilpailua järjestetty ja 1975 valittiin ainoastaan voittaja, joka oli Rääkkylän osasto. Taulukkoa tarkasteltaessa voidaan havaita, että kolmen kärjessä ovat lähes jatkuvasti samat osastot: Joensuu, Outokumpu ja Vuonos. Etenkin Joensuu ja Outokumpu näyttävätkin olleen piirin kantavia

voimia koko sen toiminnan ajan. Myös Vuonoksen osasto on ollut ainakin 1950- ja 1960-luvuilla ilmeisen aktiivinen pienehköstä jäsenmäärästään huolimatta. Lisäksi Lieksan osasto on menestynyt vuodesta 1966 alkaen.

Edellä mainittujen osastojen lisäksi taulukosta löytyy satunnaisesti muita osastoja, mutta ilmeisesti juuri 1960-luvun alussa, jolloin osastojen määrä oli vähäisin, oli toimivienkin osastojen aktiivisuus varsin vähäistä. Piirijärjestön vuoden 1969 toimintakertomuksessa on mainittu kyseisen vuoden kilpailun kymmenen menestyneintä osastoa ja niiden joukosta löytyvät lähes kaikki vuosikymmenen lopulla perustetut uudet kuntaosastot: neljäntenä Polvijärvi ja sen jälkeen järjestyksessä Uimaharju, Liperi, Ilomantsi, Pyhäselkä, Rääkkylä ja Juuka. Uudet kuntaosastot ovat siis tämän perusteella saaneet toimintansa varsin nopeasti hyvälle tasolle. Ainoa poikkeus listassa on Uimaharjun osasto, joka ilmeisestä aktiivisuudestaan huolimatta yhdistettiin melko pian uuteen Enon kuntaosastoon.[75]

3.3 Osastojen määrä vakiintuu

Vuodesta 1970 osastojen määrä on noussut vielä kolmella vuoteen 1975 mennessä perustettujen Värtsilän, Kiteen ja Joensuun korkeakoulun osastojen myötä. Tästä eteenpäin osastojen määrä on pysytellyt tasaisesti 24:ssä. Ronkainen mainitsee teoksessaan tästä kehityksestä seuraavaa:

> *”Vuosikymmenen lopulla ja 1970-luvun alussa toteutettiin koko maakuntaa kattava seuraorganisaation uudistaminen: tavoitteena oli saada jokaiseen kuntaan yksi toimiva ja elinkykyinen seuran osasto. Kyläosastoja yhdisteltiin, nukahtaneita poistettiin kirjoista ja uusia osastoja perustettiin paljon myös uudistuneen ja laajentuneen jäsenistön varaan. Kuntaosastojen perustamisprosessi, vaikkakin kesti monia vuosia, oli 1944-1945 tapahtuneen alkuinnostuksen jälkeen toinen merkittävä järjestöllinen kehitysvaihe piirijärjestön puitteissa.”*[76]

Esimerkiksi Enossa yhdistyivät juuri tämän prosessin myötä Kaltimon, Uimaharjun ja Enon osastot yhdeksi Enon osastoksi 31.1.1971. Tavoitteessa saada jokaiseen maakunnan kuntaan yksi osasto onnistuttiin varsin hyvin, sillä 1970-luvun puolivälistä asti toimi joka kunnassa yksi osasto, poikkeuksena Joensuu, jossa toimivat myös perinteikäs Pielisensuun osasto ja erillinen Joensuun Korkeakoulun-, myöhemmin Joensuun yliopiston osasto, sekä Liperi, jossa toimivat myös Ylämyllyn ja Viinijärven osastot johtuen kunnan hajanaisesta taajama-rakenteesta. Lisäksi

[75] Mäkelä et. al. 1989, 5-6, 9; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1966, 1967, 1969, 1F Db, KansA.
[76] Ronkainen 1985, 26.

Outokummussa toimi myös Vuonoksen kyläosasto, joka oli Pielisensuun tapaan varsin perinteikäs ja lisäksi Vuonoksen kylässä toimi vuodesta 1967 asti kuparikaivos, joten Vuonoksen osastolla oli myös työpaikkaosaston piirteitä.[77]

1980-luvulla osastojen määrässä ei tapahtunut muutoksia. Kaikki 24 osastoa toimivat ja pitivät sääntömääräiset kokouksensa. Myös osastojen keskinäinen suuruusjärjestys jäsenmäärien suhteen pysyi enimmäkseen samana, sikäli kuin tietoja osastojen jäsenmääristä on ollut käytettävissä. Vuonna 1990 Joensuun yliopiston osasto yhdistettiin Joensuun seudun osastoon ja tällöin osastojen määrä laski 23:een.[78]

Seuraavasta taulukosta voidaan tarkastella tilannetta piirijärjestön viimeiseltä täydeltä toimintavuodelta 1990 osastojen ja maksaneiden jäsenten suhteen.

Taulukko 8. Pohjois-Karjalan piirijärjestön osastot ja niiden jäsenmäärät 1990.

Osasto	Jäsenet	Maksaneet jäsenet	Maksaneita %
Eno	301	155	51,5
Ilomantsi	246	133	54,07
Joensuu	1270	648	51,02
Juuka	212	124	58,49
Kesälahti	118	95	80,51
Kiihtelysvaara	180	157	87,22
Kitee	245	148	60,41
Kontiolahti	126	73	57,94
Lieksa	317	242	76,34
Liperi	72	35	48,61
Nurmes	215	139	64,65
Outokumpu	419	206	49,16
Pielisensuu	66	54	81,81
Polvijärvi	245	149	60,82
Pyhäselkä	48	45	93,75
Rääkkylä	226	111	49,12
Tohmajärvi	137	70	51,09
Tuupovaara	64	33	51,56
Valtimo	145	104	71,72
Viinijärvi	70	30	42,86
Vuonos	50	42	84,0
Värtsilä	114	76	66,67
Ylämylly	78	48	61,54
Yhteensä:	4964	2817	keskiarvo 56,75%

Lähde: Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1990, D14, JoMA.

[77] Nousiainen 1956, 108-117; Mäkelä et. al. 1989, 9; Ronkainen 1985, 26.
[78] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1986-1990, D14, JoMA

Taulukosta näkyvät kaikki piirin alueella toimineet osastot vuoden 1990 lopussa. Osastot pysyivät samoina vuodesta 1975 aina keskusseuran toiminnan loppumiseen asti, lukuun ottamatta Joensuun yliopiston osastoa, joka yhdistyi Joensuun seudun osastoon jo 1990. Taulukossa on ilmoitettu osastojen jäsenmäärä, sekä maksaneiden jäsenten määrä ja näin laskettu jäsenmaksun suorittaneiden jäsenten prosentuaalinen osuus. Tarkasteltaessa aikaisempien vuosien toimintakertomuksia, voidaan havaita, että juuri järjestön toiseksi viimeisenä toimintavuotena 1990 jäsenmaksunsa maksaneiden jo aikaisemminkin melko matala osuus putosi vielä huomattavasti, piirijärjestön toimintakertomuksessa edelliseltä vuodelta mainitaankin: *”Maksavien jäsenten osalta ensimmäinen kerta yli kahteenkymmeneen vuoteen oli aleneva ilmiö.”*[79] Useimmissa osastoissa maksuprosentti on hieman yli viidenkymmenen, mitä voidaan pitää todella alhaisena määränä ajatellen yleisesti Suomessa toimivia yhdistyksiä. Osastojen välillä voidaan kuitenkin havaita myös suuria eroja maksuprosenttien suhteen.

Jäsenmäärältään ylivoimaisesti suurin osasto on vuonna 1990, kuten aina aikaisemminkin ollut Joensuun seudun osasto yli tuhannella jäsenellä. Kaukana perässä Outokumpu noin neljälläsadalla jäsenellä ja kolmantena Lieksa noin kolmellasadalla. Mikäli tarkastellaan vain maksavien jäsenten määrää, mitä pidän realistisempana lukuna arvioitaessa seuran todellisia jäsenmääriä, on Joensuu edelleen selvä ykkönen, mutta Lieksa nousee Outokummun ohi kakkoseksi. Yleisesti ottaen voidaan taulukosta havaita, että isoimmissa kunnissa on keskimäärin ollut absoluuttisesti mitaten myös jäsenmääriltään suurimmat osastot, mikä on looginen, mutta kuitenkin vasta 1970-luvulla alkanut ilmiö.

Tarkastelemalla jäsenmaksunsa maksaneiden määrää, suhteessa osastojen koko jäsenmäärään, voidaan kenties päätellä jotain jäsenten sitoutumisasteesta osaston toimintaan, vaikkakin jäsenmaksujen maksaminen tai maksamatta jättäminen lienee osittain myös sattumaa. Maksaneiden jäsenten suhteelliset määrät ovat suurimmat Pyhäselässä, Kiihtelysvaarassa, Vuonoksessa, Pielisensuussa ja Kesälahdella. Näissä viidessä osastossa on maksuprosentti ollut yli 80 ja Pyhäselässä peräti yli 90. Näille osastoille on yhteistä melko pieni jäsenmäärä, poikkeuksena ehkä Kiihtelysvaara. Osastoista myös esimerkiksi Pielisensuu ja Vuonos ovat olleet varsin perinteikkäitä, eivätkä ne ole pienehköistä jäsenmääristä huolimatta sulautuneet paikkakuntien suurempiin osastoihin.

[79] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1989, D14, JoMA.

Pohjois-Karjalan piirijärjestön alueella osastojen määrä siis vakiintui 1970-luvun alkupuolella ja vuosina 1975-1990 se pysyi tasaisesti 24:ssä. Yhteensä Pohjois-Karjalaan perustettiin SN-Seuran osastoja 69[80]. Eniten osastoja perustettiin 1940-luvulla ja eniten samaan aikaan toimivia osastoja oli vuonna 1947, 43 kappaletta. Vähiten toimivia osastoja oli vuonna 1963, 16 kappaletta.

Lienee paikallaan verrata Pohjois-Karjalan tilannetta, myös joihinkin muihin samankaltaisiin alueisiin Suomessa. Seuraavassa taulukossa on verrattu Pohjois-Karjalan piirin osastomäärää kolmella eri vuosikymmenellä Kainuun ja Keski-Suomen piireihin, jotka kokonsa, sijaintinsa ja elinkeinorakenteensa puolesta olivat lähimpänä Pohjois-Karjalan piiriä.[81]

Taulukko 9. Osastojen määrä kolmessa piirijärjestössä kolmelta eri vuosikymmeneltä.

PIIRIJÄRJESTÖ	OSASTOT 1949	OSASTOT 1979	OSASTOT 1989
Kainuun	23	47	19
Keski-Suomen	39	31	27
Pohjois-Karjalan	30	24	24

Lähde: Kinnunen 1998, 491.

Vertailtaessa kolmea piiriä keskenään, voidaan ensiksikin huomata, että osastojen määrä on ollut näissä piireissä melko lähellä toisiaan. Hieman yllättäen erot ovat olleet suurimmat 1979, jolloin Kainuun piirissä on ollut peräti 47 osastoa. Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen osalta voidaan nähdä samankaltainen kehitys: 1940-luvun alkuinnostuksen jälkeen osastojen määrä on ensin vähentynyt, kunnes se on jokseenkin vakiintunut. Pohjois-Karjalassa on kuitenkin osastojen määrä vakiintunut verrattain varhain, ja pysyvämmin, kuin vertailukohteissa.

Kainuun kohdalla yllättää juuri osastojen kaksinkertaistunut määrä vuodesta 1949 vuoteen 1979. Seuraavan vuosikymmenen aikana osastojen määrä on kuitenkin vähentynyt radikaalisti. Verrattaessa Kainuun osastojen määrää kahteen muuhun piiriin on se kuitenkin vuodesta 1949 vuoteen 1989 muuttunut suhteessa jokseenkin saman verran kuin kahdessa muussakin piirissä. Tämän suppean otannan valossa voidaan siis osastomäärien muutoksien katsoa seuraavan saman kaltaista trendiä eri piireissä. Vuotta 1979 täytyy pitää Kainuun kohdalla poikkeuksena, johon voisi

[80] Tiedossa olevat osastot, on mahdollista että osastoja on ollut enemmänkin, lisäksi Etelä-Savossa sijaitseva Sarvikummun osasto kuului Pohjois-Karjalan piirijärjestöön.
[81] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA. Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1960, 1986-1990, D14, JoMA; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1945-1969, 1F Db, KansA.

löytyä kaksi selitystä: Joko kehitys Kainuussa on kulkenut hieman myöhässä verrattuna muihin piireihin, tai 1970-luvulla tapahtunut SN-Seuran suosion nousu on Kainuussa poikkeuksellisesti ilmentynyt myös uusien osastojen perustamisena.

3.4 Joensuun korkeakoulun osasto

Vuosina 1975-1990 Pohjois-Karjalan piirissä toimi SN-Seuran Joensuun korkeakoulun osasto. Osasto on kahdessakin mielessä erityinen piirin osastojen keskuudessa. Ensiksikin osastoon kuului huomattava määrä myös yliopiston henkilökuntaa eli sitä voidaan pitää ainoana työpaikkaosastona Pohjois-Karjalassa. Yleensä työpaikkaosastoja perustettiin 1950-luvulla suuriin Neuvostoliiton kauppaan suuntautuneisiin teollisuusyrityksiin[82]. Toisaalta osaston jäseninä oli opiskelijoiden myötä enemmän nuoria, kuin muissa osastoissa, joten osaston vaiheet kuvaavat myös opiskelevan nuorison suhdetta ystävyysseuraan Pohjois-Karjalassa. Tässä alaluvussa käsittelen tämän osaston vaiheita Pohjois-Karjalan piirijärjestön yhtenä omaleimaisena osana.[83]

SN-seuran pyrkimykset laajentaa jäsenpohjaansa olivat 1960-luvun puoliväliin asti onnistuneet alle tavoitteiden. Sivistyneistöä ei saatu kunnolla mukaan, etenkään paikallisyhdistysten toimintaan. Myös opiskeleva nuoriso oli pitkään seuran tavoittamattomissa. Pertti Pesosen 1958 tekemän tutkimuksen mukaan korkeakouluopiskelijoista tuolloin 43 prosenttia kannatti kokoomusta, 23 prosenttia kansanpuoluetta, 8 prosenttia maalaisliittoa, 7 prosenttia sosiaalidemokraatteja ja 5 prosenttia RKP:tä. SKDL:n kannatus oli vain yksi prosentti, kahden prosentin ollessa tietämättömiä kannastaan. On selvää, että tuolloin paljolti vasemmistolaisten voimin toimiva SN-Seura ei saanut korkekouluista juurikaan jäseniä.[84]

Syksyllä 1969 Joensuuhun perustettiin pitkällisten neuvotteluiden jälkeen korkeakoulu, joka on vaikuttanut kaupungin luonteeseen varsin paljon. Vuoden 1984 alussa nimi muuttui Joensuun yliopistoksi[85], jolloin myös Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Korkeakoulun osasto muutti nimensä Joensuun yliopiston osastoksi. Korkeakoulun perustaminen vaikutti piristävästi Suomi-

[82] Kinnunen 1998, 233.
[83] Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, C11, JoMA.
[84] Pesonen 1958, 81-84.
[85] Makkonen 2004, 64.

Neuvostoliitto-Seuran toimintaan Joensuussa, sillä yliopiston myötä kaupunkiin tuli paljon opiskelijoita ja yliopiston henkilökuntaa, jotka liittyivät seuran jäseniksi.[86]

Etenkin opiskelijoiden keskuudessa oli vasemmistomyönteisyys hallitseva ilmiö 1960-luvun loppupuolelta aina 1970-luvun lopulle. Suunnilleen sama ajanjakso on ollut myös Suomi-Neuvostoliitto-Seuran voimakkainta kasvun aikaa. Näihin ilmiöihin liittyy yhteiskunnan yleinen politisoituminen 1970-luvulla ja 1960-luvulla alkanut opiskelijaliikkeen aktivoituminen. 1960-luvun lopulla myös sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat alkoivat aktivoitua poliittisesti ja haastoivat osaltaan aikaisempaa, sodan käynyttä sukupolvea. Vuonna 1969 ylioppilaskuntien vaalit olivat ensi kertaa puoluepoliittiset ja vasemmisto moninkertaisti aiemman kannatuksensa, joskin se jäi edelleen noin kymmeneen prosenttiin yliopistosta riippuen.[87]

Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Joensuun korkeakoulun osasto perustettiin 26.11.1975. Jo kahta vuotta aiemmin oli Joensuun Korkeakoulun Ylioppilaskunta liittynyt yhteisöjäseneksi Pohjois-Karjalan piirijärjestöön[88]. Kuitenkin jo vuonna 1975 koottiin työryhmä perustamaan Korkeakoulun osastoa Joensuuhun ja samana vuonna osasto perustettiinkin. Osaston perustamiseen vaikutti varmasti aikakauden yleinen poliittinen ja järjestöllinen aktiivisuus. Joensuuta pidettiin tuohon aikaan vieläpä tavallista vasemmistomyönteisempänä korkeakouluna[89]. Suurin vaikutin oman osaston perustamiselle lienee kuitenkin ollut muiden Suomen korkeakoulujen esimerkki. Melkein kaikissa silloisissa Suomen korkeakouluissa näet toimi jo tuolloin seuran osasto, tosin Turun Yliopiston ja Kauppakorkeakoulun osastot rekisteröitiin virallisesti vasta 1977 ja 1979. On mahdollista, että aloite osaston perustamiseen on tullut myös ainakin osittain keskusseuran taholta, joskaan tämän väitteen tueksi ei ole olemassa asiakirjalähteitä.[90]

Korkeakoulun osaston jäsenmäärä muodostui alusta asti varsin korkeaksi, sillä osa muiden osastojen jäsenistä vaihtoi Korkeakoulun osastoon. Vuoden 1977 lopussa tällaisia muista osastoista siirtyneitä jäseniä oli 81. Yhteensä jäseniä oli tällöin 270, joista 166 opiskelijoita ja 104 henkilökuntaa. Jo vuoden 1976 lopussa oli jäseniä ollut 244, joten jäsenpohja oltiin luotu suureksi osaksi jo ensimmäisen toimintavuoden aikana. Jäsenistöstä henkilökunnan määrä suhteessa

[86] Makkonen 2004, 20.
[87] Makkonen 2004, 101; Rentola 2005, 142-143; Vesikansa 2004, 271.
[88] Ronkainen 1985, 108.
[89] Makkonen 2004, 100-115.
[90] Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, luonnos toimintasuunnitelmaksi, C11, JoMA; Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, Jäsenkirje 2.3.1976, C11, JoMA; Purkautuneiden yhdistysten tietokanta, Yhdistysrekisteri, http://yhdistysrekisteri.prh.fi:9057/haku.htx?kieli=1&purkautunut=1&lajittelu=1&nimi=suomi-neuvostoliitto-seura*&kotipaikka=&ensrek=&purklak=&purktapa=&vapaa=&reknro=&sb_jatk=401- (luettu 10.9.2011).

opiskelijoiden määrään on suhteellisesti korkeampi, mikä on jossain määrin yllättävää. Ilmeisesti kuitenkin juuri tuohon aikaan oli korkeakoulun henkilökunta erityisen aktiivista poliittisesti[91]. Myös korkeakoulun silloisen rehtorin Heikki Kirkisen näkyvä mukana olo Suomi-Neuvostoliitto-Seurassa on saattanut vaikuttaa henkilökunnan liittymishalukkuuteen. Kirkinen valittiinkin vuonna 1978 koko Pohjois-Karjalan piirijärjestön puheenjohtajaksi.[92]

Korkeakoulun osastolla oli myös lukuisia yhteisöjäseniä. Jo 2.3.1976 päivätyn jäsenkirjeen mukaan on yhteisöjäseniä ollut ”kymmenkunta”, ilmeisesti nämä ovat liittyneet heti osaston perustamisen yhteydessä. Lisäksi ainakin heti ensimmäisenä toimintavuonna 1976 yhteisöjäseniksi liittyivät VVTL:n Joensuun Korkeakoulun ammattiosasto, Sosiaalipoliittisen yhdistyksen Joensuun paikallisosasto, Edistyksellinen tiedeliitto, Iskra ry, Joensuun seudun sosialistiset opiskelijat ja Harjoittelukoulun teinikunta ja Varnitsa ry. Yhteensä siis seitsemän yhteisöjäsentä. Harjoittelukoulun teinikunta oli aiemmin ollut Joensuun seudun osaston jäsen ja vaihtoi osastoa.[93]

Myöhemmiltä vuosilta ei kunnollisten toimintakertomusten puuttuessa ole tarkkoja tietoja Korkeakoulun osaston yhteisöjäsenistä, mutta ainakin monet aineyhdistykset (nykyiset ainejärjestöt) ovat olleet jäseninä. Näistä monet olivat liittyneet jo aikaisemmin Joensuun seudun osastoon ja vaihtoivat myöhemmin Korkeakoulun osastoon. Aineyhdistyksistä ainakin *Iskra, Eka, Täky, Kolistaja, Popsi, Kasvain, Epistime, Varhari, Varnitsa, Mikrovillus* ja *Epsilon* ovat olleet jossain vaiheessa osaston yhteisöjäseninä. Yhteisöjäsenten määrä lienee näin ollen ollut suurimmillaan yli kaksikymmentä.[94]

Korkeakoulun osaston asiakirjoista löytyy 18.2.1976 päivätty piirijärjestöstä tullut kirje, jossa mainitaan muun muassa seuraavaa: *”Useat aineyhdistykset Joensuun seudun osaston jäseniä. Tarkoituksenmukaista siirtyä Korkeakoulun osaston yhteisöjäseniksi.”*[95] Ilmeisesti kaikki aineyhdistykset vaihtoivatkin osastoa. Aineyhdistysten siirtyminen osastosta toiseen on ajoittain aiheuttanut myös sekaannuksia, jotka ovat vaikuttaneet yhteisöjäsenten tilastoituun määrään. Esimerkiksi historian aineyhdistys Varnitsa on hakenut Suomi-Neuvostoliitto-Seuran yhteisöjäsenyyttä Joensuun seudun osastosta marraskuussa 1975 päivätyssä kirjeessä, siis samoihin aikoihin, kun Korkeakoulun osasto on perustettu. Vuoden 1976 tammikuussa on anomus siirretty

[91] Makkonen 2004, 100-115.
[92] Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, C11, JoMA.
[93] Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, jäsenkirjeet 18.2.1976, ja 2.3.1976, C11, JoMA.
[94] Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, C11, JoMA.
[95] Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, kirje 18.2.1976, C11, JoMA.

SN-Seuran toimesta Joensuun Korkeakoulun osastolle, samana vuonna Varnitsa on myös maksanut jäsenmaksunsa ja voidaan katsoa liittyneeksi osastoon, vaikkei sitä mainitakaan vuoden 1976 uusien yhteisöjäsenten joukossa osaston arkistossa.[96]

Ilmeisesti 1980-luvun mittaan on Korkeakoulun osaston jäsenmäärä alkanut hiljalleen pudota. Toimintaa on kyllä edelleen ollut, välillä aktiivistakin ainakin venäjän kielen opetuksen asemaan liittyen, mutta jäänteitä toiminnasta löytyy kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin 1970-luvulta, vaikka muiden osastojen suhteen asia on pikemminkin toisin päin. Ainakin opiskelijoiden poliittinen liikehdintä väheni 1980-luvun aikana ja järjestäytyminen sekä väheni, että muutti muotoaan. Etenkin rivi-opiskelijoiden kiinnostuksen kohteet muuttuivat.[97]

Osaston jäsenmääristä 1980-luvulla ei ole tarkkaa tietoa, mutta sen kokouksiin tuntui osallistuvan yhä vähemmän opiskelijoita ja toisaalta yliopiston henkilökunnan osuus osaston toiminnassa näyttää kokouspöytäkirjojen perusteella kasvaneen edelleen. SN-seuran Joensuun korkeakoulun osastoa ei voidakaan näin ollen kutsua opiskelijajärjestöksi, vaan koko tiedeyhteisön kattavaksi osastoksi, jonka toiminnan jatkuvuuteen vaikutti ennen kaikkea henkilökunta, jonka vaihtuvuus oli opiskelijoita pienempää. Vuonna 1990 silloiselta nimeltään Joensuun yliopiston osasto sulautui takaisin Joensuun seudun osastoon, ilmeisesti osittain SN-Seuran organisaation tietoisen keventämisen ja toisaalta toimintavoimien puutteen takia.[98]

---

[96] Ihatsu 2009, 100; Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, Kirje 11/1975, C11, JoMA.
[97] Ihatsu 2009, 101; Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat C11.
[98] Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, C11, JoMA; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1989-1990.

4. Jäsenet

4.1. Jäsenistö piirijärjestön perustamisesta 1960-luvun puoliväliin.

Suomi-Neuvostoliitto-Seura aloitti toimintansa syksyllä 1944 ja toimi aina vuoteen 1991, jolloin Neuvostoliitto hajosi. Seuran jäsenistön määrä on vaihdellut tällä aikavälillä ajoittain voimakkaastikin. Pohjois-Karjalan piirijärjestö perustettiin toukokuussa 1945 ja sen toiminta keskittyi ennen kaikkea Joensuuhun. Piirijärjestön jäsenmäärä on seuraillut enimmäkseen samoja trendejä Joensuun osaston jäsenmäärän kanssa, joskin myös selviä eroja näiden jäsenmäärien kehityksistä on löydettävissä.

Heti sodan jälkeen oli kiinnostus SN-Seuran työtä kohtaan voimakasta. Tämä ilmiö näkyi myös Joensuussa. 21. tammikuuta 1945 pidetyssä vuosikokouksessa oli ”runsas osanotto” ja heti ensimmäisen toimintavuoden aikana liittyi jäseniksi noin 200 henkilöä. Koko Pohjois-Karjalan alueelta ei ole saatavilla tarkkaa tietoa jäsenmääristä ensimmäisen toimintavuoden ajalta, joskin *Matti Ronkainen* ilmoittaa teoksessaan *Ystävyyttä rakentamassa* maksaneiden jäsenten määräksi 1366[99]. Luku pitänee paikkansa, sillä piirijärjestön vuoden 1945 toimintakertomuksessa jäsenmääräksi mainitaan ”n.1500”. [100]

Vuosi 1945 ja vuoden 1946 alkupuoli olivat seuran toiminnassa voimakasta kasvun aikaa koko maassa. Vuosina 1944-1945 voidaan puhua suoranaisesta jäsenryntäyksestä. Tämä trendi oli näkyvissä myös Pohjois-Karjalassa ja uusia jäseniä liittyi runsaasti. 1940-luvulla koko piirin jäsenmäärä on ollut suurimmillaan vuonna 1946, jolloin se on ollut jonkin verran yli 2000 henkeä joskin maksaneita jäseniä tästä määrästä oli vain noin puolet. Tarkkaa jäsenmäärää on vaikea arvioida, toisaalta puutteellisten lähdetietojen- ja toisaalta sen vuoksi, että jäsenmaksunsa maksaneita jäseniä on koko seuran toiminnan ajan, mutta etenkin ensimmäisinä vuosina, ollut huomattavasti vähemmän kuin jäseniksi liittyneitä.[101]

---

[99] Ronkainen 1985, 27.
[100] Joensuun seudun osaston toimintakertomus 1945, D14, JoMA; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1945, 1F Db, KansA.
[101] SNS:n Pohjois-Karjalan piirijärjestön arkisto, D14, JoMA; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1945, 1F Db, KansA.

On ymmärrettävää, että jatkosodan jälkeen muuttuneessa poliittisessa ilmapiirissä oli etenkin työväestöllä halua liittyä järjestöön, jonka edeltäjä oli ollut sotien aikaan kielletty. Koska SN-Seura saatiin jaloilleen varsin nopeasti sodan päätyttyä, se toimi myös monien muiden sodan aikana kiellettyjen työväenjärjestöjen korvikkeena ja patoutuneen yhteiskunnallisen aktiivisuuden kanavana. Toisaalta monet suomalaiset pitkien sotavuosien jälkeen halusivat varmasti myös vilpittömästi ajaa rauhan asiaa liittymällä Suomi-Neuvostoliitto-Seuraan, joka ei ainakaan virallisesti ollut poliittinen järjestö. Vielä on usein esitetty monien ihmisten liittymisen syyksi pelkoa. Tämä onkin varsin todennäköinen selitys epävakaassa tilanteessa, jolloin jopa Neuvostoliiton miehitystä pelättiin. Osalle liittyneistä seuran jäsenkirja toimi henkivakuutuksena, toiset halusivat näin turvata asemansa. Joka tapauksessa tunkua järjestöön oli, myös Pohjois-Karjalassa, jopa enemmän kuin mihin oli varauduttu. Mainittakoon esimerkkinä tästä, että vuonna 1945 jäi Joensuussa 70 henkilöä toistaiseksi ilman jäsenkorttia, koska niitä ei riittänyt kaikille.[102]

Vuoden 1946 lopulla alkoi kiinnostus Suomi-Neuvostoliitto-Seuraa kohtaan vähitellen hiipua. Turvapaikkaa ei kenties enää tarvittu, ainakin työväestön osuus jäsenistössä kasvoi. Kenties uutuudenviehätys järjestöä kohtaan väheni muutenkin. Joensuun seudun osaston toimintakertomuksessa vuodelta 1946 mainitaan seuraavaa:

”Osaston toiminnan taantumiseen ei nykyinen johtokunta ei ole syypää, sillä edellisen johtokunnanjäsenten riitaisuudet sekä n.s. sivistyneiden pois jääminen toiminnasta ovat suuresti vaikeuttaneet osaston työtä.”[103]

Sivistyneistö alkoi siis ainakin Joensuussa menettää kiinnostustaan seuran toimintaan jo vuoden 1946 aikana. Samankaltaista kehitystä on ilmeisesti tapahtunut myös muualla. Vuoden 1947 jälkipuoliskolta on säilynyt kiinnostava piirisihteerin laatima katsaus Pohjois-Karjalan osastojen toimintaan. Sen perusteella on Joensuun osastossa alle vuodessa saatu toiminta jälleen elpymään:

”Joensuun seudun osasto. Jäseniä ilmoittautunut 350, maksaneita 150. toiminut piirin parhaana tukena. Toimitsijat hyviä. Loppuvuodesta toiminta vilkastunut. Jäsenmaksujen kanto järjestetty tehokkaaksi. Rästikantoon asetettu ammattikantaja. Johtokuntaan saatu uusia voimia, jotka edustavat laajempia piirejä. Osaston tehtävänä löytää sivistyneistöä toimintaan sekä johtaja sekakuorolle.”[104]

Edellä mainitulle sekakuorolle, annettiin seurassa todella merkitystä, sillä 16.4. päivätyssä kirjeessä mainitaan keskusseuran taholta seuraavaa:

”On ilahduttavaa saada sellaisia tietoja piirinne toiminnan laajentumisesta yhä monisäikeisemmäksi. Annamme suuren arvon juuri laulukuoron perustamiselle paikkakunnallenne,

---

[102] Kinnunen 1998, 249; Mäkelä et. al. 1989,2; Ronkainen 1985, 5; SN-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestön säännöt, B1, JoMA.
[103] Joensuun seudun osaston toimintakertomus 1946, C11, JoMA.
[104] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella D14, JoMA.

sillä tiedämme kokemuksesta, että missä on laulukuoro, siellä on myös muun ohjelman suorittajia.”[105]

Joensuun osalta toiminta oli siis kohtuullisissa kantimissa vielä 1940-luvun lopulla, Kuitenkin jäsenistö tuntuu olleen melko yksipuolisesti työväenluokan edustajista koostuvaa, eikä sekakuorokaan ole välttämättä parantanut asiaa, ottaen huomioon työväen lauluperinteen poliittisessa mielessä melko yksipuolisen sanoman.

Ronkainen arvelee seuraan jääneen tuolloin ”vakaumuksesta liittyneet”, mikä tarkoittanee pääasiassa juuri työväestöä.[106] Myös vasemmiston sisäinen kilpailu vaikutti seuran toiminnan taantumiseen. Lauri Haataja arvioi, että SN-Seuran toiminnan taantuminen jo vuodesta 1946, johtui ensisijaisesti tästä syystä ja että SKP:n oman toiminnan painottaminen ystävyysseuran luonteelle vieraalla tavalla ”halvaannutti spontaanin ystävyyspolitiikan harjoittamisen suomalaisten enemmistön haluamalla tavalla”[107]. Vasemmiston sisäinen kilpailu, lähinnä Kommunistisen puolueen ja SN-Seuran välillä, esti siis laajapohjaisen ystävyysseuran syntymisen. Seuran jäädessä yhä enemmän vasemmiston haltuun, menettivät kenties loputkin ”porvarillisista” jäsenistä halunsa olla mukana toiminnassa.[108]

Vuoden 1948 toimintakertomuksessa mainitaan piirijärjestössä olleen 643 maksanutta jäsentä, rästiläiset mukaan lukien 800-900. Jäsenmäärä on siis vähentynyt parissa vuodessa noin puoleen aikaisemmasta. Seuraavana vuonna ilmoitetaan maksavien jäsenten määräksi 418, eli laskua edellisvuoteen nähden vielä noin 40 prosenttia, tosin rästiläisten määräksi ilmoitetaan nyt noin tuhat, mutta maksaneiden jäsenten osuus kuvaa luotettavammin jäsenmäärän muutosta. Lisäksi rästiläisten määrä on arvio ja saattaa tosiasiassa olla sama kuin aikaisempanakin vuotena.[109]

Vuoden 1946 huipusta alkoi siis jäsenmäärän lasku Pohjois-Karjalassa, joka jatkui 1940-luvun loppuun asti voimakkaana. Syyt lienevät edelleen samoja kuin aikaisemmin, eli muut kuin vasemmistolaiset poistuivat seuran toiminnasta. Myös Kinnunen on arvioinut laskevan jäsenkehityksen syiksi alkuinnostuksen sammumisen ja suhdannejäsenten poisjäämisen seuran työstä. Lisäksi hän mainitsee yhdeksi mahdollisesti keskeiseksi syyksi poliittisen ilmaston muutoksen: SN-Seuran ja Neuvostoliiton arvostelijat saattoivat esiintyä vapaammin

[105] Saapuneet kirjeet, Kirje 16.4., 1F E, KansA.
[106] Ronkainen 1985, 5.
[107] Haataja 1986, 17.
[108] Haataja 1986, 17.
[109] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1948 ja 1949, 1F Db, KansA.

rauhansopimuksen solmimisen jälkeen. Vielä yhtenä mahdollisena syynä ilmiölle Kinnunen esittää SN-Seuraan liittyvät toiveet, joita se ei pystynyt täyttämään, esimerkiksi matkailun Neuvostoliitossa. Seuran toiminnasta luopumisen syyt ovatkin aina lopulta yksilökohtaisia, eli syitä on varmasti monenlaisia ja ainakin edellä esitetyillä syillä on ollut vaikutusta. Keskeisimpänä ilmiönä liittyen jäsenmäärän vähenemiseen 1940-luvun lopulla pidän kuitenkin Seuran jäämistä vasemmiston haltuun, joka alkoi Neuvostoliiton pelosta liittyneiden jäsenten kaikkoamisena, sekä sivistyneistön kiinnostuksen vähenemisestä seuran työhön. Tästä muodostui itseään ruokkiva kehä, jolloin vasemmiston vaikutus lisääntyi ja loputkin muista jäsenistä alkoivat poistua seuran toiminnasta.[110]

Seuraavalla vuosikymmenellä SN-Seuran jäsenkehityksessä ei tapahtunut enää yhtä radikaaleja muutoksia kuin 1940-luvulla. Valitettavasti 1950-luvun jäsentilanteesta on toimintakertomusten puuttuessa todella huonosti luotettavaa tietoa saatavilla koko piirin osalta. Vuodelta 1956 on kuitenkin säilynyt toimintakertomus, jossa jäsenmääräksi mainitaan 550. Ei ole tietoa onko kyseessä maksaneiden jäsenten määrä, todennäköisesti ei, mihin viittaa tasaluku ja toisaalta se, ettei rästiläisistä ole erillistä arviota. Näin ollen jäsenmäärä olisi edelleen ollut laskussa. Lisäksi vuoden 1957 jäsenmääriksi Ronkainen ilmoittaa noin 750, joista 502 maksanutta[111]. Näin ollen jäsenmäärä olisi 1950-luvun puolivälissä ollut jälleen selvässä kasvussa.[112]

1950-luvun osalta olen tarkastellut seuran jäsenmäärää Joensuun seudun osaston valossa. Joensuun seudun osaston toiminnasta on jäänyt toimintakertomuksia tältä ajalta lähes joka vuodelta ja näin ollen ainakin osaston jäsenmäärän kehitys on hyvin tiedossa. Jäsenmäärien kehitys lienee suuntaa antava myös koko piirin jäsenmäärien suhteen, joskin täytyy muistaa, että Joensuun osasto oli toiminnassaan ja myös jäsenhankinnassaan poikkeuksellisen aktiivinen piirin osastojen joukossa. Koska yksittäisen osaston kohdalla jäsenmäärien muutoksiin myös sattumalla on osuutensa, eivät koko piirin jäsenmäärien muutokset varmastikaan ole olleet prosentuaalisesti saman suuruisia, mutta muutoksen suunta on todennäköisesti sama pitemmällä aikavälillä. Seuraavassa taulukossa ovat osaston jäsenmäärät aina vuoteen 1963 asti.

---

[110] Kinnunen 1998, 250.
[111] Ronkainen1985, 27.
[112] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1956, 1F Db, KansA.

Taulukko 10. Joensuun seudun osaston jäsenmäärän kehitys 1950-1963.

VUOSI	MAKSANEITA JÄSENIÄ VUODEN LOPUSSA	UUSIA LIITTYNEITÄ VUODEN AIKANA
1950	41	ei tietoa
1951	ei tietoa	49
1952	81	ei tietoa
1953	62	33
1954	ei tietoa	ei tietoa
1955	49	ei tietoa
1956	64	ei tietoa
1957	71	ei tietoa
1958	73	ei tietoa
1959	70	10
1960	73	20
1961	91	15
1962	86	ei tietoa
1963	109	16

Lähde: Joensuun seudun osaston toimintakertomukset 1950-1951 ja 1953-1963.

Taulukosta näkyy ensiksikin, että vuoden 1950 lopussa on maksaneita jäseniä ollut enää 41. Tämä lieneekin pienin määrä koko osaston historian aikana. Tästä on jäsenmäärä kuitenkin lähtenyt nousuun. Jo seuraavana vuonna on uusia jäseniä liittynyt enemmän kuin edellisen vuoden lopussa on ollut yhteensä. Parissa vuodessa jäsenmäärä onkin kaksinkertaistunut. Tämän jälkeen on jäsenmäärässä ollut jälleen pientä laskua, mutta vuosikymmenen lopulla on jäsenmäärä saatu vakiinnutettua noin 70 jäseneen.

Myös 1950-luvun puolivälissä on tapahtunut jäsenmäärän kasvua, mikä noudattaa piirijärjestön jäsenmäärään verrattuna samaa kehitystä. 1960-luvun alkuvuosina on jäsenmäärä jälleen lähtenyt voimakkaaseen nousuun ja uusia jäseniä on saatu vuosittain toistakymmentä. Vuoden 1963 varsin korkea jäsenmäärä on kiinnostava sikäli, että juuri tuolloin osastojen määrä oli Pohjois-Karjalassa kaikkein vähäisin[113]. Tästä voidaankin vetää johtopäätös, että seuran toiminta alkoi jo tuolloin keskittyä suurempiin keskuksiin.

Vaikka vuonna 1950 on osaston jäsenmäärä ollut ennätyksellisen alhainen, on jo 1952 saavutettu koko 1950-luvun korkein jäsenmäärä. Seuraavanakin vuonna on uusia jäseniä liittynyt peräti 33, mutta kuitenkin kokonaisjäsenmäärä on laskenut noin neljänneksen. 1950-luvun alussa olikin

[113] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1963, 1F Db, KansA.

Joensuun seudun osastolla erilaisia jäsenkeräys-kampanjoita, jotka näyttävät tuottaneen tulosta, mutta mahdollisesti kaikki uudet jäsenet eivät ole maksaneet jäsenmaksuaan kuin ensimmäisenä vuotena[114]. Juuri 1950-luvun alussa jäsenkeräyskampanjoita järjestettiin koko maassa seuran jäsenpohjan laajentamiseksi, mutta usein näillä kampanjoilla hankittujen jäsenten toiminta seurassa jäi lyhytaikaiseksi.[115]

1950-luvun alusta 1960-luvun puoliväliin on siis Joensuun seudun osaston jäsenmäärä ollut kasvussa. Vaikka kasvua on vuosien 1950 ja 1963 välisenä aikana tapahtunut peräti 165% en näkisi jäsenmäärän kasvua mitenkään poikkeuksellisena, pikemminkin melko vähäisenä. Tätä voi perustella toisaalta sillä, että juuri vuoden 1950 lopussa on jäsenmäärä ollut ennätyksellisen alhainen ja toisaalta 1950-luku on ollut myös Joensuun yleisen väkiluvun kehityksen osalta kasvun aikaa, vaikkei edes laskettaisi mukaan Pielisensuun kunnan vuonna 1954 tapahtuneen Joensuuhun liittämisen mukana tullutta väestöä[116]. Myös Ronkainen on arvioinut tarkastellessaan koko piirin toimintaa 1940-luvun lopulta 1960-luvun puoliväliin ajanjakson olleen kokonaisuutena pikemminkin toiminnan vähittäisen heikkenemisen, kuin voimakkaan kasvun aikaa[117]. Vuoden 1963 toimintakertomuksessa onkin 16 uudesta liittyneestä ja 13 palanneesta rästiläisestä huolimatta maininta: *”Toiminta ollut kertomusvuoden aikana keskinkertaista hiljaisempaa”*[118].

1950-luvulla, jolloin seuran jäsenmäärä siis kasvoi, sekä Joensuun osastossa, että koko piirissä, on ollut myös merkittäviä poliittisia tapahtumia, joilla olisi voinut olla vaikutusta seuran jäsenmääriin. Vuonna 1955 alkanut ja seuraavan vuoden marraskuussa toteutunut Porkkalan palautus oli merkittävä tapahtuma samoin kuin vuoden 1956 lopulla ollut Unkarin kansannousu. Näistä edellisen voisi kuvitella kasvattaneen SN-Seuran suosiota kun taas jälkimmäisen vähentäneen.

On vaikea sanoa oliko edellä esitetyillä tapahtumilla vaikutusta, kenties ne osittain myös kumosivat toisensa. Toisaalta Porkkalan palautuksellakaan ei ollut yksinomaan myönteistä vaikutusta: Kinnusen mukaan Uusmaalaisen Rajamäen osaston vuoden 1956 toimintakertomuksessa Porkkalan palautuksen uskottiin piristävän toimintaa, mutta toisin oli käynyt *”Jäsenistö on tullut kuin välinpitämättömäksi osaston toimintaan nähden.”*[119]. Toisaalta Kinnunen mainitsee Neuvostoliiton arvostelun voimistuneen Suomessa heti Porkkalan palautuksen jälkeen, syynä muun muassa

[114] Joensuun seudun osaston toimintakertomukset 1950-1951, C11, JoMA.
[115] Kinnunen 1998, 250-251.
[116] Elsinen 1998, 21-26.
[117] Ronkainen 1985,5.
[118] Joensuun seudun osaston toimintakertomus 1963, D14, JoMA.
[119] Kinnunen 1998, 119.

helmikuussa esitetyt paljastukset Stalinin vallankäytöstä. Unkarin kriisiä sivutaan Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomuksessakin maininnalla *”Varsinkin vuoden lopulla kansainvälisessä tilanteessa huomattavaa kiristymistä”*[120].[121]

Syksyllä 1958 tapahtui vielä niin sanottu ”Yöpakkaskriisi”, jolloin Suomen ja Neuvostoliiton poliittiset suhteet hetkeksi heikkenivät. Vuoden 1961 lopulla taas tapahtui ”Noottikriisi”, kun Neuvostoliitto ehdotti sotilaallista yhteistyötä. Näilläkään kriiseillä ei näyttäisi kuitenkaan olevan ainakaan negatiivista vaikutusta seuran jäsenmääriin Joensuussa.[122]

Suomi-Neuvostoliitto-Seuran jäsenmäärän kehitystä suhteessa Joensuun väkiluvun kehitykseen voidaan verrata seuraavan taulukon avulla.

Taulukko 11. SN-Seuran jäsenmäärä ja kaupungin väkiluku Joensuussa 1947-1963.

VUOSI	JOENSUUN VÄKILUKU	SNS:N JÄSENMÄÄRÄ JOENSUUSSA
1947	7268	150
1952	8730	62
1955	24 720	n.90
1959	27 664	n.110
1963	31 068	n.150

Lähde: Elsinen 1998, 270; Joensuun seudun osaston toimintakertomukset 1950-1951 ja 1953-1963, C11; D14, JoMA.

Joensuun väkiluku perustuu Elsisen Joensuun historia-teoksissa esittämiin lukuihin henkikirjojen mukaan. Suomi-Neuvostoliitto-Seuran jäsenmäärä on kahdelta ensimmäiseltä tarkasteluvuodelta tarkka maksaneiden jäsenten määrä, mutta myöhemmiltä vuosilta arvio, johon on laskettu Joensuun seudun osaston maksaneiden jäsenten määrä, sekä arvio Pielisensuun osaston jäsenmäärästä. Arvio on tehty käyttämällä muutaman tiedossa olevan vuoden Pielisensuun osaston jäsenmäärää ja olettaen jäsenmäärän kehityksen noudattaneen samoja trendejä Joensuun seudun osaston kanssa, mutta pienemmällä suhteellisella keskihajonnalla.[123]

[120] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1956, 1F Db, KansA.
[121] Kinnunen 1998, 119.
[122] Joensuun seudun osaston toimintakertomukset 1958-1963, C11; D14, JoMA.
[123] Elsinen 1998, 270; Joensuun seudun osaston toimintakertomukset 1950-1951 ja 1953-1963, C11; D14, JoMA.

Lukuja tutkimalla voidaan huomata, että vuonna 1947 seuran jäsenmäärä oli pari prosenttia kaupungin väestöstä ja siis vielä suurempi, jos mukaan lasketaan vain aikuisväestö. Jäsenmäärää voidaan näin ollen pitää suhteellisen suurena. Vertailupohjaa antaa esimerkiksi tieto siitä, että erittäin valkoisena kaupunkina pidetyn Joensuun Lapuanliikkeen osaston jäsenmäärä oli liikkeen suosion huipullakin suhteellisesti hieman pienempi[124].

1950-luvulle tultaessa kaupungin väestö kasvoi huomattavasti nopeammin, kuin Suomi-Neuvostoliitto-Seuran jäsenmäärä, joka ajoittain jopa laski. Kun Pielisensuun kunta liitettiin Joensuuhun vuoden 1954 alussa, kaupungin asukasmäärä yli kaksinkertaistui, mutta seuran jäsenmäärä kasvoi vain hieman. 1960-luvulla on seuran jäsenmäärän kasvu ollut jälleen suhteellisesti kaupungin väestönkasvua suurempaa.[125]

Koko Pohjois-Karjalan piirijärjestön jäsenmäärien kehityksestä on saatavilla tarkempia tietoja jälleen 1960-luvulta. Seuraavassa taulukossa on otettu tarkasteluun Pohjois-Karjalan piirijärjestön jäsenmäärä vuosilta 1960-1963.

Taulukko 12. Pohjois-Karjalan piirijärjestön jäsenmäärät 1960-1963.

VUOSI	JÄSENET	MAKSANEET JÄSENET
1960	883	422
1961	965	598
1962	ei tietoa	ei tietoa
1963	ei tietoa	391

Lähde: Ronkainen1985, 27; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1960, D14, JoMA; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1963, 1F Db, KansA.

Taulukosta voidaan nähdä että vuonna 1960 piirijärjestön jäsenmäärä oli 422 maksanutta, eli vuoden 1957 502:ta, joka on edellinen tiedossa oleva jäsenmäärä, on jäsenten määrä vähentynyt jonkin verran. Kuitenkin seuraavana vuonna on päästy jo 598:n maksaneeseen jäseneen, eli vuodessa jäsenmäärä on lisääntynyt huomattavasti. Ainakin osa rästiläisistä on maksanut jäsenmaksunsa, koska maksaneiden määrä on noussut enemmän kuin kaikkien jäsenten. Vuodelta 1962 ei jäsenmääristä ole tietoa, mutta 1963 on jäsenmäärä vajonnut jälleen 391:n maksaneeseen,

[124] Elsinen 1986, 21-27.
[125] Joensuun seudun osaston toimintakertomukset 1950-1951, 1953-1963, C11; D14, JoMA.

eli 1950-luvun alun tasolle. 1963 myös osastojen määrä oli pienempi kuin koskaan, eli tätä vuotta voi pitää Pohjois-Karjalan piirin osalta seuran toiminnan aallonpohjana.

Eri vuosien jäsenmäärien vertailun tekee hankalaksi tässä, kuten muidenkin vuosien osalta se, että jäsenmaksunsa suorittaneita jäseniä on ollut koko piirijärjestön olemassaolon ajan huomattavasti vähemmän, kuin liittyneitä jäseniä. Jäsenmaksun maksamatta jättäminen onkin näyttänyt olleen suuri ongelma kaikkina järjestön toimintavuosikymmeninä. Seuran sääntöjen mukaan se ei johtanut suoraan erottamiseen, vaan ainoastaan jäsenoikeuksien menettämiseen, siksi kunnes maksamatta jääneet erät oli suoritettu[126]. Välillä ”rästiläisiä” on palannut seuran jäsenyyteen, välillä taas on jäsenmaksut laiminlyönyt ja muutenkin seuran toiminnasta lähtenyt entinen jäsen näkynyt jäsenluettelossa ainakin vuoden liian pitkään. Joka tapauksessa maksaneitten jäsenten määrä on luotettava luku, mutta myös taulukossa esitetyt arviot kokonaisjäsenmääristä antavat suuntaa siitä, paljonko ihmisiä on ollut jollain tavalla mukana toiminnassa.

Vaikka SN-Seuralla oli valtiovallan hyväksyntä, ei se tarkoittanut etenkään 1950-luvulla kaikkien kansalaispiirien hyväksyntää. SN-Seuran jäsenistö samaistettiin usein kommunisteihin ja vuodesta 1954 alkanut voimakas antikommunismin aalto lisäsi myös kritiikkiä SN-Seuran työtä ja sen jäseniä kohtaan. Vuoden 1958 ”yöpakkas-kriisi” lisäsi entisestään epäluuloja. Esimerkkinä välikohtaus syyskuulta 1958, jolloin Kulosaaren urheilukentällä Helsingissä SN-Seuran pitämä filminäytös keräsi paikalle myös joukon ”lättähattuja”, jotka olivat häirinneet väkivaltaisesti tilaisuutta ja huudelleet muun muassa ”alas kommunistit”. Paikalle hälytetty virkavalta ei ilmeisesti suhtautunut tilanteeseen täydellä vakavuudella, eikä onnistunut ottamaan nuorisojoukkoa kiinni. Myös suojelupoliisilla oli vielä 1960-luvulla jonkinlainen kortisto seuran jäsenistä. Tämä kuvastaa hyvin virkavallankin kaksijakoista suhtautumista seuraan, jonka kunniajäsenenä toisaalta oli jopa istuva presidentti.[127]

Muulloinkin SN-Seuran toiminta kohtasi ajoittaista vastustusta. Alkuvuosina seuran toimintaa yritettiin joissain osastoissa lamauttaa sisältä päin, mutta myös ulkoisia hyökkäyksiä nähtiin toisinaan Pohjois-Karjalassakin. Vuoden 1949 toimintakertomuksessa ilmaistaan asia näin: *”Taantumukselliset voimat… …kohdistaneet kiihkeät hyökkäyksensä myös SN-Seuraa vastaan”*[128].

---

[126] SNS:n säännöt D14, JoMA.
[127] Vesikansa 2004, 19-20, 125, 143, 172.
[128] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1949, 1F Db, KansA.

4.2 Jäsenistö 1960-luvun lopulta 1990-luvulle

Suomi-Neuvostoliitto-Seuran toiminta alkoi 1960-luvulla vähitellen elpyä ja vuosikymmenen puolivälistä alkaen elettiin seuran jäsenmäärien suhteen jälleen voimakasta kasvun aikaa. Tietynlaisena taitekohtana voidaan pitää vuotta 1964, jolloin seura täytti 20 vuotta. Merkkipäivän kynnyksellä se sai toiminnastaan tunnustusta kaikilta poliittisilta puolueilta. Vähitellen jäsenpohja alkoikin monipuolistua. Piirijärjestön jäsenmäärän kehitystä sen viimeisten toimintavuosikymmenien aikana voidaan tarkastella seuraavasta taulukosta. Valitettavasti 1970-luvulta ja 1980-luvun alusta ei ole saatavilla kuin yksi toimintakertomus vuodelta 1976, joten olen käyttänyt taulukossa Ronkaisen historiikissään ilmoittamia lukuja vuosilta 1970, 1975, 1980 ja 1984, jotka muun aineiston valossa vaikuttavat luotettavilta. 1980-luvun lopulta ovat kaikki toimintakertomukset saatavilla ja jäsenmääristä löytyvät näin varsin tarkat tiedot.[129]

Taulukko 13. Pohjois-Karjalan piirijärjestön jäsenmäärän kehitys 1966-1990.

VUOSI	JÄSENET	MAKSANEET	UUSIA
1966	ei tietoa	694	322
1967	ei tietoa	800	n.300
1969	n.1290	ei tietoa	239
1970	n.1500	ei tietoa	ei tietoa
1975	n.3000	n.2300	ei tietoa
1976	n.3500	n.3000	810
1980	3673	2608	ei tietoa
1984	4508	3117	ei tietoa
1986	4650	3147	284
1987	4905	3161	338
1988	4899	3247	166
1989	4884	3208	233
1990	4964	2817	80

Lähde: Ronkainen1985,27; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1966, 1967, 1969, 1F Db, KansA; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1976, 1F Ca, KansA; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1986-1990, D14, JoMA.

[129] Kinnunen 1998, 133.

Vuonna 1966 jäsenmäärä on ollut 694. Kyseisen vuoden toimintakertomuksessa mainitaan jäsenmäärässä olleen 45 prosentin nousun. Tämän perusteella siis piirin jäsenmäärä olisi lähtenyt juuri tuona vuona dramaattiseen nousuun, sillä vuonna 1963 jäsenmäärä oli 391 ja samaa luokkaa se olisi ollut 1965, mikäli prosentuaalinen nousu on todellakin ollut toimintakertomuksessa ilmoitettu 45. Tähän voimme suhtautua sikäli pienellä varauksella, että myös vuoden 1967 toimintakertomuksessa ilmoitetaan jäsenmäärän nousuksi 40 prosenttia, vaikka jäsenmäärä on noussut 694:stä vain 800:an. Vuodelta 1969 ei ole tietoa maksaneiden määrästä, mutta yhteensä jäseniä on ollut 1290. Koska uusia on liittynyt 239, näyttää siltä, että jäsenmäärä on ollut edelleen kasvussa, mutta jäseniä on myös poistunut seuran toiminnasta jonkin verran edellisen vuoden aikana.[130]

Yksi selitys juuri vuosien 1968-1969 keskimääräistä pienemmälle jäsenmäärän kasvulle ajanjakson yleiseen kehitykseen nähden, voisi löytyä vuoden 1968 Tsekkoslovakian miehityksestä. On muistettava, että Tsekkoslovakian miehitys vaikutti monella tavalla suomalaiseen poliittiseen todellisuuteen ja ulkopoliittinen asema sekä suhde Neuvostoliittoon muuttuivat huomattavasti. Tällä lienee ollut vaikutusta myös SN-Seuraan. Kinnusen mukaan seurasta ei tuolloin erottu mainittavasti, mutta uusien jäsenten hankinta pysähtyi. Pohjois-Karjalan osalta tilanne näyttäisi kuitenkin olleen päinvastainen.[131]

Kimmo Rentola arvioi, että julkinen järkytys jäi pienemmäksi, kuin Unkarin kansannousun kukistamisessa kaksitoista vuotta aiemmin, mutta kauaskantoisin murros tapahtui työväenliikkeessä: liikkeen valtalinjan lojaalius Neuvostoliittoa kohtaan supistui ja jopa murtui. Tuolloin SN-Seuran jäsenistö edusti kuitenkin jo lähes kaikkia kansalaispiirejä, joten miehityksen vaikutus seurassa jäi kaiketi pienemmäksi kuin työväenliikkeessä. Kinnunen mainitseekin, että seuran pääsihteeri Toivo Karvosen mukaan seuraan kohdistunut arvostelu ei saanut 1968 läheskään samoja mittasuhteita, kuin Unkarin tapahtumien aikana, tämäkin siis tukee Rentolan käsitystä. Toisaalta vaikutusta Tsekkoslovakiankin tapahtumilla oli: *”Toiminta taantunut… …Tsekkoslovakian tapahtumat löivät kovasti kynsille”*[132], tiedotti Kinnusen mukaan Oulun piiri keskusseuralle 23.3.1969. Vaikutusta vuoden 1968 tapahtumilla näyttää olleen myös Pohjois-

[130] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1966, 1967, 1969, 1F Db, KansA.
[131] Kinnunen 1998, 139; Rentola 2005, 57-59.
[132] Kinnunen 1998, 139.

Karjalassa, mutta myös tuolloin jäsenmäärä on lisääntynyt, joten varsinaisesta toiminnan taantumisesta ei sentään voida puhua.[133]

Vuosien 1970 ja 1975 välillä piirin jäsenmäärä näyttää peräti kaksinkertaistuneen. Myös edellisen viiden vuoden aikana on jäsenmäärä jotakuinkin kaksinkertaistunut, joten jäsenmäärien suhteellinen kasvu on vuodesta 1965 1970-luvun puoliväliin ollut voimakkainta koko piirin historian aikana. Huomionarvoista on myös se, että 1970-luvun puolivälissä piirin jäsenmäärä ylitti ensi kertaa vuoden 1946 huippulukemat.

Vuonna 1976 on edelleen tullut peräti 810 uutta jäsentä, tämä on ilmeisesti huippuvuosi uusien jäsenten osalta, lukuun ottamatta seuran kahta ensimmäistä toimintavuotta. 1970-luvun puolivälissä SN-Seura olikin kenties arvostuksensa huipulla: seuran 30-vuotisjuhlat vuonna 1974 järjestettiin Finlandia-talossa yhdessä valtiovallan kanssa[134]. Vuoden 1976 huimaa jäsenmäärän lisäystä saattaa osaltaan selittää Helsingissä vuoden 1976 elokuussa pidetty Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokous (ETYK). Se oli Suomen kansainvälisen diplomatian huippuhetki ja Aimo Minkkinen mukaan esimerkkinä yhteiskuntajärjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisen rinnakkaiselon onnistumisesta toimivat juuri Suomen ja Neuvostoliiton suhteet. Osansa ETYK-kokouksen menestyksestä sai myös SN-Seura, sillä vuonna 1975 seuraan liittyi valtakunnallisesti lähes 15 000 uutta jäsentä, eli enemmän kuin koskaan lukuun ottamatta ensimmäisiä toimintavuosia. Ilmeisesti sama ilmiö tapahtui myös Pohjois-Karjalassa, mutta vasta seuraavan vuoden puolella 1976.[135]

Juuri 1970-luvun puoliväli oli muutenkin Pohjois-Karjalassa erityisen menestyksekästä aikaa. Kinnunen mainitsee, että 1970-ja 1980-luvuilla toiminta vilkastui juuri vaikeina pidetyissä piireissä, joihin hän sisällyttää myös Pohjois-Karjalan. Perinteisesti vahvat piirit taas enemmänkin vain säilyttivät asemansa. On muistettava, että Pohjois-Karjalan piirissä perustettiin marraskuussa 1975 myös Joensuun korkeakoulun osasto, mikä osaltaan toi uusia jäseniä etenkin vuoden 1976 puolella. Piirijärjestön vuoden 1976 toimintakertomuksessa mainitaankin että kulunut vuosi on *”...koonnut runsaasti uusia ystäviä seuratyömme pariin”*[136]. [137]

---

[133] Kinnunen 1998, 139; Rentola 2005, 57-59.
[134] Kinnunen 1998, 149.
[135] Minkkinen 1998, 354.
[136] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1976, 1F Ca, KansA.
[137] Kinnunen 1998, 227; Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, luonnos toimintasuunnitelmaksi, C11, JoMA; Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, Jäsenkirje 2.3.1976, C11, JoMA.

Vielä 1980-luvun puoliväliin asti jäsenmäärä näyttää olleen lievässä kasvussa. Kuitenkin maksaneiden jäsenten määrä on vuodesta 1976 vuoteen 1980 jopa pudonnut muutamalla sadalla. Ilmeisesti osa 1970-luvun puolivälin suuresta uusien jäsenten joukosta on kadonnut melko nopeasti, mutta tämän notkahduksen jälkeen piirin jäsenmäärä on jälleen jatkanut kasvuaan. Hetkellistä negatiivista vaikutusta seuran suosioon on saattanut olla myös Neuvostoliiton toimilla Afganistanissa. Valtakunnallisella tasolla seuran jäsenmäärän kasvu pysähtyi jo vuonna 1981.[138]

Suurin maksaneiden jäsenten määrä Pohjois-Karjalassa on kuitenkin niinkin myöhäiseltä vuodelta kuin 1988. Tällöin kuitenkin jäsenmäärän voimakkaan kasvun trendi oli selvästi jo kääntynyt. Vuoden 1989 toimintakertomuksessa mainitaankin jäsenmäärien kohdalla seuraavaa: *”Maksavien jäsenten osalta ensimmäinen kerta yli kahteenkymmeneen vuoteen oli aleneva ilmiö”*[139]. Ilmeisesti Pohjois-Karjalassa seuran toiminta oli kuitenkin 1980-luvun lopulle asti vielä kohtuullisen aktiivista, ainakin osastojen sääntömääräisissä kokouksissa oli vuonna 1986 yhteensä 618 osanottajaa ja 1988 noin 820 henkilöä, eli kokouksien osanottajamäärien valossa jäsenistön aktiivisuus oli jopa lisääntynyt hieman.[140]

Vuonna 1990 on maksaneiden jäsenten määrä pudonnut jo huomattavasti, vaikka muuten jäsenmäärän ilmoitetaankin hieman lisääntyneen. Maksaneiden jäsenten määrän pudotus yhdessä vuodessa yli 12 prosentilla kieliikin mielestäni selvästi siitä, että osa jäsenistöstä oli menettänyt kiinnostuksensa seuraa kohtaan. Vuoden 1990 toimintakertomuksessa mainitaankin: *”Kulunut vuosi ei ole ollut parhaita seuratoiminnan vuosia”*[141]. Toisaalta uusia jäseniä saatiin vielä liittymään erilaisten kampanjoiden avulla ja tämä selittääkin lisääntyvän kokonaisjäsenmäärän. Esimerkiksi vuonna 1989 mainitaan piirijärjestön hankkineen toisen sijan valtakunnallisessa jäsenhankintakilpailussa ja uusia jäseniä liittyneen 233. Vuonna 1990 myös Joensuun yliopiston osasto on liitetty Joensuun seudun osastoon, tämäkin kertoo kiinnostuksen vähenemisestä seuratyötä kohtaan.[142]

Kuten tiedetään, Suomi-Neuvostoliitto-Seura lopetti toimintansa Neuvostoliiton hajoamisen myötä, joskin toimintaa jatkettiin pienemmässä mittakaavassa Suomi-Venäjä seurana. Jo vuoden 1990 maksaneiden jäsenten määrien perusteella voidaan kuitenkin katsoa toiminnan olleen

[138] Kinnunen 1998, 492; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1986-1989, D14, JoMA.
[139] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1989, D14, JoMA.
[140] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1986-1989, D14, JoMA.
[141] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1990, D14, JoMA.
[142] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1988-1990, D14, JoMA.

heikkenemässä. Tähän ovat varmasti vaikuttaneet myös ajan yleisessä poliittisessa ilmapiirissä tapahtuneet muutokset. Tätä aihetta on käsitelty myös piirijärjestön vuoden 1990 toimintakertomuksessa:

""Edellisen vuoden puolella aloitettu keskustelu seuran uudistamisesta jatkui myös toimintavuoden aikana. Se huipentui joulukuussa pidettyyn seuran ylimääräiseen edustajakokoukseen jossa hyväksyttiin ohjelma "suunta tulevaisuuteen", seuran uudet säännöt, sekä piirijärjestöjen ja osastojen mallisäännöt[...] [...]Aika ei ole ollut suosiollisinta Suomi-Neuvostoliitto-Seuran toiminnalle[...] [...]Seuratoiminta on uusien haasteitten edessä. Ylimääräinen edustajakokous suoritti avauksen uudentyyppisen järjestöelämän muovaamiselle[...] [...]Tie on viitoitettu — sitä lähtekäämme astumaan.""[143]

Keskusseurankin taholta oli edellisen perusteella selvästi reagoitu ajan ilmapiirin muuttumiseen. Seuratoimintaa pyrittiin uudistamaan ja uudenlaista tietä viitoitettiin, vaikkei sitä maailmanpoliittisten tapahtumien vaikutuksesta enää kauaa voitukaan kulkea.

Vaikuttaa siltä, että 1980-luvun loppua kohden kiinnostus valtakunnallisella tasolla SN-Seuraa kohtaan väheni. Pohjois-Karjalassa tämäkin muutos näkyi myöhemmin kuin muualla, oikeastaan vasta vuoden 1990 aikana. Yleisesti katsottiin, ettei SN-Seura ollut kyennyt muuttumaan ajan mukana. Minkkisen mukaan *"Neuvostoliiton uudistuskehityksen ongelmallisuus ja siitä johtuva hämmennys seuran jäsenten keskuudessa"*[144] pudotti jäsenmäärää. Vuoden 1990 ja 1991 aikana seura koitti uudistua. Muutosta tapahtuikin, sillä tammikuussa 1991 seuran hallituksen ylimääräinen kokous tuomitsi yksiselitteisesti Neuvostojoukkojen väkivallan käytön Liettuassa: toisin sanoen SN-Seura arvosteli ensimmäistä kertaa neuvostojohdon toimenpiteitä julkisesti. Tuo kerta jäi myös viimeiseksi, sillä marraskuussa 1991 Baltian maiden jo irtauduttua Neuvostoliitosta, mutta ennen Neuvostoliiton lopullista hajoamista, järjestön nimi muutettiin Suomen ja Venäjän kansojen ystävyysseuraksi.[145]

Pohjois-Karjalassa SN-Seuran jäsenmäärä kasvoi siis vuoteen 1988 asti. Seuraavana vuonna jäsenmäärä alkoi pudota kiihtyvään tahtiin. Jäsenkato, kuten moni muukin ilmiö tapahtui Pohjois-Karjalassa kuitenkin myöhemmin kuin monessa muussa piirissä. Pohjois-Karjalan lisäksi ainoastaan Oulun ja Keski-Suomen piireissä jäsenmäärä vielä pääsääntöisesti nousi 1980-luvun

[143] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1990, D14, JoMA.
[144] Minkkinen 1998, 374.
[145] Minkkinen 1998, 377-378; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1990, D14, JoMA.

aikana ja oli esimerkiksi vuonna 1989 suurempi kuin kymmenen vuotta aikaisemmin. Kaikissa muissa piireissä jäsenmäärät kääntyivät laskuun jo huomattavasti aikaisemmin.[146]

4.3 Yhteisöjäsenet Pohjois-Karjalan piirissä

Kuten monilla muillakin yhdistyksillä myös Suomi-Neuvostoliitto-Seuralla oli henkilöjäsenten lisäksi yhteisöjäseniä. Yhteisöjäseneksi saattoi liittyä, osastoihin, piirijärjestöihin ja myös keskusseuraan, sikäli käytäntö oli melko hajanainen. Pohjois-Karjalassa on ilmeisesti useimmilla osastoilla ollut yhteisöjäseniä, mutta vain muutaman osaston osalta näistä on saatavilla kattavampia tietoja. Yhteisöjäseninä on kuitenkin ollut ainakin paikallisia ammattiosastoja, nuorisojärjestöjä, muita yhdistyksiä, urheiluseuroja ja liikelaitoksia. Myös kuntia on ollut yhteisöjäsenenä oman kuntansa osastoissa, ainakin Eno ja Outokumpu, kuten myös piirijärjestössä johon on yhteisöjäseniksi liittynyt Joensuu vuonna 1966, ollen ensimmäinen Suomi-Neuvostoliitto-Seuraan liittynyt kaupunki koko maassa, sekä Värtsilän kunta 1972. Tuolloin Värtsilässä ei vielä ollut omaa kuntaosastoa.[147]

Yhteisöjäseniä on nähtävästi alkanut liittyä seuraan vasta 1960-luvulta lähtien. Ainakaan aikaisempia liittymisiä ei ole tiedossa. Joillain osastoilla saattoi olla yhteisöjäseniä runsaastikin. Ainakin Joensuun seudun osastoon on pelkästään vuonna 1974 liittynyt kolme uutta yhteisöjäsentä: Kiinteistötyöntekijöiden ammattiosasto, Joensuun Vesaiset ry ja Värtsilän teknillisen oppilaitoksen oppilaskunta. Vuosina 1988-1989 oli Joensuun seudun osastolla yhteensä 11 yhteisöjäsentä.[148]

Enon Suomi-Neuvostoliitto-Seuran historiikistä löytyy kattavat tiedot osastoon liittyneistä yhteisöjäsenistä. Ensimmäisenä on liittynyt Uimaharjun sahatyöläisten ammattiosasto vuonna 1969, seuraavaksi Uimaharjun eläkeläiset 1970, sen jälkeen Kaltimon Kaiku 1971, Enon kunta 1972, Rakennustyöläisten liiton osasto 344 1973, Paperiliiton osasto 88 1977, SKP:n Revonkylän osasto 1977, Ukkolan puutyöläiset 1979, SKDL:n Enon Kirkonkylän yhdistys 1979, Enon kunnallisvirkamiesyhdistys 1981 ja Uimaharjun Sosiaalidemokraattinen työväenyhdistys 1982.

---

[146] Kinnunen 1998, 492.
[147] Elsilä 1998, 93; Ronkainen 1985, 38-39; Joensuun seudun osaston toimintakertomukset 1974 ja 1987-1988, D14, JoMA; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1966, 1F Db, KansA.
[148] Joensuun seudun osaston toimintakertomukset 1974 ja 1987-1988, D14, JoMA.

Ilmeisesti useimpien muidenkin osastojen yhteisöjäsenet ovat liittyneet pääasiassa juuri 1970-luvulla, jolloin seuran jäsenmäärä oli muutenkin voimakkaassa kasvussa.[149]

Käytettävissä olevan lähdeaineiston perusteella kaikkein yleisimmin yhteisöjäseniä olivat juuri ammattiosastot. Näiden lisäksi on yhteisöjäseninä ollut kaikkia muitakin edellä mainittuja järjestö- ja yhteisötyyppejä. Myös erilaiset opiskelija- ja oppilaskunnat olivat usein osastojen yhteisöjäseniä. Etenkin Joensuun korkeakoulun osastolla oli runsaasti ainejärjestöjä yhteisöjäseninä[150]. Yhteisöjäsenet ovat tiedossa kattavimmin, Enon-, Joensuun seudun-, ja Joensuun korkeakoulun osastojen, sekä piirijärjestön osalta. Jos muissa osastoissa on ollut yhteisöjäseniä edes lähes saman verran, kuin kolmessa edellä mainitussa osastossa, suhteessa osastojen jäsenmääriin, on Pohjois-Karjalassa ollut yhteensä reilusti yli sata SN-Seuran yhteisöjäsentä.

Pohjois-Karjalan piirijärjestön yhteisöjäsenistä löytyy tietoa huomattavasti kattavammin, kuin maakunnan osastoista, tästä syystä otankin juuri piirijärjestön yhteisöjäsenet lähempään tarkasteluun. Liitteessä kolme on mainittu kaikki piirijärjestön vuoden 1985 yhteisöjäsenet liittymisvuosineen. Yhteisöjäseniä on vuonna 1985 ollut yhteensä 37. Näistä aatteellisia yhdistyksiä on 11, liikelaitoksia 12, ammattijärjestöjä 7, kuntia ja kaupunkeja 2 sekä muita 5 kappaletta. Noudatan tässä piirijärjestön tekemää jaottelua. Liittymisvuosia tarkasteltaessa voidaan huomata, että eniten yhteisöjäseniä on liittynyt vuosina 1971 ja 1973, viisi kappaletta kumpanakin vuonna. Muutenkin 1970-luku on näyttänyt olleen myös piirijärjestön osalta yhteisöjäsenten liittymisen aktiivisinta aikaa.[151]

Vuonna 1986 piirijärjestön yhteisöjäsenten määrä väheni yhdellä liikelaitoksella ja kahdella ”muulla” yhteisöllä, mutta aatteellisten yhdistysten määrä lisääntyi kahdella. Tämä oli ensimmäinen kerta, jolloin piirijärjestön yhteisöjäseniä katsottiin eronneeksi maksamattomien jäsenmaksujen vuoksi. Näin ollen yhteisöjäsenten määrä putosi yhdellä. Vuonna 1987 yhteisöjäsenten määrä nousi 38:aan. Tällöin nämä jakaantuivat seuraavasti: 15 aatteellista yhdistystä, 10 liikelaitosta, 7 ammattijärjestöä, 2 kaupunkia tai kuntaa ja 4 muuta. Seuraavana vuonna liikelaitosten määrä putosi yhdeksään, mutta muuten yhteisöjäsenet pysyivät samoina. Nämä 37 yhteisöjäsentä olivatkin mukana vuodesta 1988 seuran toiminnan päättymiseen 1991. Yhteisöjäsenten määrä saavutti näin ollen ainakin Pohjois-Karjalan piirijärjestön osalta huippunsa vuonna 1987. Verrattaessa

[149] Mäkelä et. al. 1989, 2-23.
[150] Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, jäsenkirje2.3.1976., C11, JoMA.
[151] Ronkainen 1985, 108; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1976, 1F Ca, KansA.

piirijärjestön oalta yksityis- ja yhteisöjäsenien määriä on kehitys 1960-luvulta lähtien melko identtinen, lukuun ottamatta viimeistä toimintavuotta.[152]

Tarkasteltaessa piirijärjestön yhteisöjäseniä vielä tarkemmin voidaan tehdä yhä joitakin kiinnostavia huomioita. Aatteelliset yhdistykset, joita on ollut eniten, ovat enimmäkseen poliittisia nuorisojärjestöjä. Ensin ovat liittyneet vasemmistolaiset, sitten keskusta ja jo vuonna 1974 on liittynyt mukaan Kokoomuksen nuorisojärjestö. Tämänkin valossa näyttää Suomi-Neuvostoliitto-Seuran kannatus olleen jo 1970-luvun puolivälissä poliittisesti varsin laajalla pohjalla. Aatteellisiin yhdistyksiin piirijärjestössä on luettu myös opiskelijayhdistykset, jotka voisivat yhtä hyvin kuulua esimerkiksi ammattijärjestöjen kategoriaan. Näitä ovat vuonna 1985 olleet Joensuun Korkeakoulun Ylioppilaskunta, Ammattikoululaisten Pohjois-Karjalan piiri ja Sosialististen opiskelijoiden liiton Pohjois-Karjalan piirijärjestö, mikä kuuluukin selvimmin aatteellisten yhdistysten kategoriaan.

Toiseksi eniten on ollut liikelaitoksia. Näistä eniten on matkatoimistoja ja rakennusliikkeitä. Matkatoimistoille olikin selvää hyötyä Suomi-Neuvostoliitto-Seuran jäsenyydestä kilpailtaessa Neuvostoliiton matkojen järjestämisestä. Tämä on saattanut vieläpä korostua lähellä itärajaa. Selvästi ainakin osa liikelaitoksista onkin liittynyt seuraan saavuttaakseen taloudellista hyötyä, eikä pelkästään aatteellisista syistä, toki taloudellisen voiton tuottaminen onkin yritysten päätehtävä. Esimerkiksi Itä-Suomen Matkatoimisto on liittynyt jäseneksi vuonna 1984. Juuri samana vuonna SN-Seura alkoi luopua omasta matkatoimistoverkostaan, joka oli Suomen toiseksi suurin.[153] Myös rakennusliikkeillä oli intressinsä rajan takana. Rakennustoimisto S.A. Tervo Oy, joka tosin liittyi yhteisöjäseneksi jo vuonna 1966, piirin ensimmäisenä yksityisyrityksenä, oli myöhemmin merkittävä toimija rajan takana esimerkiksi Kostamuksen rakentamisessa[154].

Ammattijärjestöjä on ollut piirijärjestön yhteisöjäseninä yhteensä seitsemän. Liittymisjärjestyksessä Rakennustyöläisten liiton osasto 27, Joensuun kunnantyöntekijäin ammattiosasto 59, Rakennustyöläisten liiton osasto 623, Rakennustyöläisten Pohjois-Karjalan aluejärjestö, Joensuun Kone- ja Metallityöntekijäin ammattiosasto 211, Tekstiili- ja Vaatetustyöväen liiton osasto 43 ja Penttilän puutyöläiset. Kaikki ovat liittyneet piirin yhteisöjäseniksi ensimmäisten joukossa, viimeistään 1973. Kaikki ammattiosastot, kunnantyöntekijäin osastoa ehkä lukuun ottamatta, ovat

[152] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1966-1967, 1969, 1976, 1F CA, 1F Db, KansA; 1 Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1986-1990, D14, JoMA.
[153] Minkkinen 1998, 367.
[154] Tarma 2008, Vuorineuvos Sulo A. Tervo, http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1512 (luettu 20.9. 2011).

teollisuuden aloilta. Tässäkin suhteessa teollisuuden olemassaololla voidaan nähdä alueellista positiivista vaikutusta SN-Seuralle, kuten osastojen suhteen huomattiin toisessa luvussa. Kolme seitsemästä ammattiosastosta edustaa rakennusteollisuutta. Paikalliset ammattiosastot olivatkin tyypillisesti piirijärjestöjen yhteisöjäseninä, kun taas valtakunnalliset työntekijäliitot, esimerkiksi rakennustyöläisten liitto ry, kuuluivat keskusseuraan[155].

3.4 Keitä jäsenet olivat

Edellisissä luvuissa on käsitelty muun muassa jäsenistön määrää ja sen vaihteluja, mutta kiinnostava kysymys on myös, minkälaisia ihmisiä lukujen taakse lopulta kätkeytyi. Valitettavasti Pohjois-Karjalan piirijärjestön jäsenistöstä ei ole tallella, jos koskaan ollutkaan, kattavia jäsenluetteloita. Erilaisista toiminnan jäänteistä voidaan kuitenkin saada tietoa esimerkiksi jäsenistön ammateista ja muusta sosiaalisesta rakenteesta. Myös SN-Seuran toimesta on jäsenistön rakennetta ajoittain kartoitettu, piirijärjestötasollakin. Edellä mainituista lähteistä ja SN-Seuraa käsittelevästä kirjallisuudesta voidaan saada aikaan erilaisia otoksia, joiden pohjalta jäsenistön rakennetta voidaan kartoittaa jonkin verran.

Seuran kahtena ensimmäisenä toimintavuotena oli jäsenistö sosiaaliselta taustaltaan ilmeisesti varsin monipuolista. Pohjois-Karjalassakin on SN-Seuraan vuonna 1945 liittynyt henkilöitä työväestöstä johtajiin asti. Joensuun seudun osaston osalta on jäänyt jäljelle dokumentti vuodelta 1945, jossa ilmoitetaan 70 osastoon liittynyttä henkilöä ammattinimikkeineen, joille ei ole riittänyt jäsenkortteja. Vuonna 1945 Joensuussa liittyneistä reilusta paristasadasta henkilöstä siis melkein kolmanneksen ammatti on tiedossa. Tässä ryhmässä eniten on rautatievirkamiehiä, yhteensä 20 henkilöä. Muista ammateista mainittakoon kuusi farmaseuttia, neljä kanslistia, johtajaa ja liikeapulaista, kolme edustajaa, insinööriä ja konttoristia, sekä kaksi luutnanttia, liikkeenomistajaa ja poliisikonstaapelia. Lisäksi on yksittäisiä ammattinimikkeitä laidasta laitaan. Etupäässä henkilöt vaikuttavat ammattien perusteella olevan sivistyneistöä ja keskiluokkaa. Sellaisia nimikkeitä kuin esimerkiksi työmies tai sekatyömies ei joukosta löydy.[156]

---

[155] Kinnunen 1998, 172.
[156] Ronkainen 1985, 5; Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestön arkisto, irtolehti, B1.

Joidenkin ammattiryhmien suuri edustus otoksessa saattaa kertoa siitä että SN-Seuraan on liitytty isommalla joukolla, esimerkiksi työyhteisön tai ammattiliiton sisällä. Näin siis lähinnä rautatievirkamiesten ja farmaseuttien kohdalla, jotka ovat tässä otoksessa selvästi yliedustettuina. Myös sotilashenkilöitä listasta löytyy jo mainittujen luutnanttien lisäksi vääpeli ja sotilasvirkailija. Myös puolustusvoimien kantahenkilökunta on siis liittynyt seuraan siinä kuin muutkin. Ainakin ilmavoimissa mainitaankin tuolloin suhtaudutun seuraan varsin myönteisesti myös johdon osalta.[157]

Ylä- ja keskiluokan kohtuullisen suurta osuutta voidaan selittää eri tavoin. Ensinnäkin on mahdollista, että osa seuraan liittyneistä ilmoitti hieman todellista hienomman ammattinimikkeen: esimerkiksi edustaja saattaa olla pääasiassa työtön tai sekatyömies. Kuitenkin suurin osa nimikkeistä on varsin selkeitä ja otaksuttavasti paikkansapitäviä, joten suurta vääristymää joukon ammattirakenteessa ei liene. Toinen loogisempi selitys on se, että Joensuussa oli tuolloin varsin paljon toimihenkilöitä ja keskiluokkaa maakunnan hallinnollisena keskuksena. Esimerkiksi Pielisensuun osasto oli varmasti jäsenistöltään työläisvaltaisempaa. Kolmanneksi on mahdollista, että suurin osa työläisjäsenistä liittyi seuraan heti sen perustamisen jälkeen, kyseiset 70 henkilöähän ovat liittyneet vasta loppuvuodesta 1945. Kaiken edellä mainitun huomioon ottaenkin on kuitenkin selvää, että kyseinen dokumentti tukee näkemystä siitä, että SN-Seuraan liittyi aluksi jäseniä kaikista kansalaisryhmistä. Liittymisen motiivit toki saattoivat vaihdella.[158]

1940-luvun lopulla seuran jäsenmäärä väheni voimakkaasti ja tällöin Pohjois-Karjalassa juuri sivistyneistön ilmoitetaan paljolti luopuneen seuran jäsenyydestä.[159] Ilmeisesti työväestöä lukuun ottamatta kaikista muista sosiaaliryhmistä jäseniä katosi huomattavasti. Tähän viittaa vuoden 1949 toimintakertomuksessa mainittu jäsenistön ammattijakauma Pohjois-Karjalan piirissä: työläisiä 80,98%, talonpoikia 16,14% ja henkisen työn tekijöitä 2,88%.[160] Maatalousvaltaisessa maakunnassa talonpoikien pieni osuus herättää huomiota, joskin työläisiin kuuluvat ilmeisesti myös kaikki maataloudessa työskentelevät palkolliset. Ei ole tietoa miten tiedot ammateista on kerätty, todennäköisesti ne perustuvat jäsenten omaan ilmoitukseen. Esimerkiksi pientilallinen, joka tekee satunnaisia palkkatöitä, on voitu merkitä sekä talonpoikiin että työläisiin. Myös henkisen työn tekijöiden määrä on varsin vähäinen verrattuna edellä mainittujen Joensuussa 1945 liittyneiden 70 henkilön ammattijakaumaan, tämä tukee näkemystä siitä, että juuri sivistyneistön osalta jäsenkato oli 1940-luvulla suurinta.

---

[157] Rentola 1997, 289.
[158] Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestön arkisto, irtolehti, B1.
[159] Katsaus osastojen toimintaan v:n 47 toisella puolivuodella, D14, JoMA.
[160] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1949, 1F Db, KansA.

Vuodelta 1949 on olemassa myös koko SN-Seuraa koskeva ammattijakauma. Ilmeisesti Pohjois-Karjalan piirin tilasto onkin kerätty juuri keskusseuran pyynnöstä, tätä tarkoitusta varten. Valtakunnallisesti seuran jäsenistä 55 prosenttia oli työväestöä, maataloustyöväkeä 30 prosenttia ja sivistyneistöä 15 prosenttia.[161] Verrattaessa lukuja Pohjois-Karjalan tilanteeseen, voidaan huomata Pohjois-Karjalan jäsenistön olevan huomattavasti työläisvaltaisempaa. Toisaalta valtakunnallisesti on ilmoitettu maataloustyöväen määrä, kun taas Pohjois-Karjalassa talonpoikien määrä. Ilmeisesti Pohjois-Karjalassa siis maataloustyöväki sisältyy työläisten 80,98 prosenttiin. Tästäkin huolimatta työläisten osuus on todennäköisesti ollut Pohjois-Karjalassa hieman valtakunnan tasoa suurempi. Kuten edellä jo mainittiin, on pientilallisten osalta saattanut olla kategorian valinta eniten harkinnanvaraista.[162]

Joka tapauksessa sivistyneistön osuus on huomattavasti suurempi koko maan tasolla, kuin Pohjois-Karjalan henkisen työn tekijöiden osuus. Keskusseuran ”sivistyneistö” -kategoria voi toki olla määritelmältään hieman väljempi kuin Pohjois-Karjalan ”henkisen työn tekijät”, mutta tästä huolimatta on Pohjois-Karjalassa ollut sivistyneistön osuus huomattavasti valtakunnan tasoa pienempi. Ilmeisesti Pohjois-Karjalassa on sivistyneistön poistuminen seuran toiminnasta ollut erityisen voimakasta 1940-luvun lopulla. Lisäksi henkisen työn tekijöiden pieneen osuuteen vaikuttaa Pohjois-Karjalan yleinen elinkeinorakenne, kuten esimerkiksi korkeakoulujen ja suurten pääomien puuttuminen vielä tuolloin.[163]

Seuraavalla vuosikymmenellä ja vielä 1960-luvun alkuvuosina seuran jäsenistö koostui etupäässä työväestöstä ja kansandemokraateista. Tältä ajalta ei ole tehty tutkimusta seuran jäsenpohjasta, mutta jo uusien jäsenten vähäinen määrä viittaa siihen, ettei jäsenpohja muuttunut radikaalisti. Keskusseuran edustajakokouksessa vuonna 1955 osallistujista puolet kuului teollisuustyöläisiin, maataloustyöläisiin 15 prosenttia, sivistyneistöön 12 prosenttia ja muihin 23 prosenttia. Työläisten osuus on suuri siihen nähden, että juuri edustajakokouksissa sivistyneistö toimi aktiivisimmin, kun taas osastotason työ oli aina vankimmin työväestön ja vasemmiston hallussa.[164]

SN-Seuran jäsenpohja alkoi laajentua 1960-luvun puolivälissä ja tämä ilmiö näkyy myös Pohjois-Karjalan piiritoimikunnan kokoonpanossa. Piiritoimikunnan kokoonpano muuttui vuosien 1963 ja 1966 siten, että sivistyneistön ja eri kansalaispiirien edustus lisääntyi huomattavasti. Ainoastaan

[161] Kinnunen 1998, 251.
[162] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1949, 1F Db, KansA.
[163] Kinnunen 1998, 251; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomus 1949, 1F Db, KansA.
[164] Kinnunen 1998, 251-252; Minkkinen 1998, 387.

neljä piiritoimikunnan vuoden 1963 jäsenistä säilytti paikkansa vielä kolme vuotta myöhemmin. Vuoden 1966 kokoonpanossa on ammattinimikkeiksi ilmoitettu liikkeenharjoittaja, toiminnanjohtaja, palomestari, diplomi-insinööri, sairasvakuutustoimiston johtaja, kaksi kunnansihteeriä, toimitsija, apulaisverosihteeri, urakoitsija, kaupungin lakimies, toimitusjohtaja, maanviljelijä, piirisihteeri, viilaaja, eläkeläinen, makkaramestari, kansakouluntarkastaja, ja asemapäällikkö. Vuoden 1966 piiritoimikunta vaikuttaa varsin yläluokkaiselta, eikä varsinaista työväenluokkaa edusta kuin yksi henkilö. On muistettava, ettei piiritoimikunnan ammattijakauma ole varmastikaan suhteessa koko piirijärjestön jäsenistön rakenteeseen, mutta ainakin sivistyneistön osuus on lisääntynyt ja tähän on ollut seuran taholta myös pyrkimystä, sillä muuten piiritoimikunnan kokoonpano ei olisi mahdollinen.[165]

Vuonna 1969 on piiritoimikunnan kokoonpano vaihtunut huomattavasti vähemmän kuin edellisen kolmen vuoden aikana. Nyt työväestön osuus on kuitenkin lisääntynyt yhdellä työmiehellä ja kahdella maalarilla. Myös naisia on mukana neljä, nimikkeillä rouva tai emäntä. Vuoden 1966 piiritoimikunnassa ei naisia ollut, kun taas vuonna 1963 heitä oli kaksi. Vuoden 1969 piiritoimikuntaan on kuulunut myös Keskustapuolueen kansanedustaja, myöhemmin ministerinäkin toiminut, Reino Karpola, joka ei ole kuitenkaan osallistunut yhteenkään kokoukseen. Tämä kielii siitä, että jo 1960-luvun puolivälissä on myös Keskustapuolue halunnut olla mukana SN-Seuran piiritason toiminnassa, ja toisaalta Keskustapuolueenkin kansanedustaja on katsonut SN-Seurassa mukana olon edistävän uraansa, koska on kuulunut piiritoimikuntaan voimatta kuitenkaan osallistua sen toimintaan. Kinnusen mukaan juuri vuosina 1964-1965 Keskustapuolue[166] alkoikin aktivoitua SN-Seuran toiminnassa, samoihin aikoihin myös Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue(SDP) lähentyi SN-Seuran kanssa, joten nämä puolueiden poliittiset linjaukset vaikuttivat myös SN-Seuran jäsenistöön.[167]

SN-Seuran toiminnan viimeisinä vuosikymmeninä jäsenpohja kattoi jälleen kaikki kansalaispiirit, joskin vasemmistolla oli osastotasolla edelleen vankin edustus.[168] Pohjois-Karjalan piirin vuoden 1976 toimintakertomuksessa on mainittu piiritoimikunnan kokouksiin osanottaneiden henkilöiden ammatit. Karkeasti voidaan nämä 31 henkilöä jakaa ammattien perusteella akateemisiin ja työläisiin, jolloin akateemisten osuudeksi tulee 20 henkilöä, eli melkein kaksi kolmasosaa. Työläisten osuus on kuitenkin jälleen lisääntynyt suhteessa vuosien 1966 ja 1969 tilanteeseen.

---

[165] Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1963 ja 1966, 1F Db, KansA
[166] Vuoteen 1965 asti puolueen nimi oli Maalaisliitto.
[167] Kinnunen 1998, 165-168; Pohjois-Karjalan piirijärjestön toimintakertomukset 1963, 1966 ja 1969, 1F Db, KansA.
[168] Minkkinen 1998, 365-367.

Myös Joensuun korkeakoulun osaston perustaminen vuonna 1975, kuten myös korkeakoulun itsensä 1969, on vaikuttanut Pohjois-Karjalan jäsenistön rakenteeseen. Korkeakoulun osastossa oli paljon nuoria jäseniä, joskin on muistettava, että osaston jäsenistä merkittävä osa oli myös henkilökuntaa. Akateemisia olivat joka tapauksessa osaston jäsenistä oletettavasti lähes kaikki. Korkeakoulun osastossa oli vuonna 1977 270 jäsentä, joista 81 oli muista osastoista siirtyneitä, mutta loput 189 uusia, joista osa oli liittynyt varmasti korkeakoulun osaston olemassaolon ansiosta.[169]

1980-luvulta ei Pohjois-Karjalan jäsenistön rakenteesta ole juurikaan tietoja saatavilla. Keskusseuran jäsenrekisterissä oli Minkkisen mukaan vuonna 1.8.1983 117 481 henkilöjäsentä, joista naisia oli 40 prosenttia ja miehiä 60 prosenttia. Ruotsinkielisiä jäsenistöstä oli alle kaksi prosenttia. Alle 20-vuotiaita jäsenistöstä oli alle prosentti ja alle 30-vuotiaita vajaat kymmenen prosenttia, kuten myös yli 70-vuotiaita. Työläisiä jäsenistä oli 58 prosenttia, toimihenkilöitä 13 prosenttia, eläkeläisiä 12 prosenttia, opiskelijoita 4,5 prosenttia ja yksityisyrittäjiä kolme prosenttia. Voidaan vain olettaa, että Pohjois-Karjalassa jäsenistön rakenne oli ainakin jossain määrin samankaltainen. Tosin ruotsinkielisiä oli varmasti paljon vähemmän kuin kaksi prosenttia. Alle 30-vuotiaita lienee Pohjois-Karjalassakin ollut jäsenistöstä selvä vähemmistö korkeakoulun osastosta huolimatta. Joensuun seudun osaston uusista jäsenistä on parilta vuodelta 1980-luvun lopulta tieto ikäjakaumasta ja alle 30-vuotiaita on näistä noin neljännes. Tämä luku on hieman keskusseuran lukuja suurempi, mutta toisaalta otos on pieni ja maaseutuosastoissa oli todennäköisesti vähemmän nuoria, kuin Joensuussa.[170]

---

[169] Korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät asiakirjat, jäsenluettelo, C11, JoMA.
[170] Minkkinen 1998, 367; Joensuun seudun osaston toimintakertomukset 1987-1988.

5. Päätelmät

SN-Seura kasvoi perustamisensa jälkeen erittäin nopeasti. Sekä osastojen, että jäsenistön määrä kasvoi voimakkaimmin vuosina 1945 ja 1946 ja seuraan liittyi ihmisiä kaikista yhteiskuntaluokista. Nopeasti tämän jälkeen suuri osa jäsenistä kuitenkin poistui seuran toiminnasta, jolloin myös moni Pohjois-Karjalaan perustettu seuran osasto menetti toimintakykynsä. Toiminnasta poistunut jäsenistö oli etupäässä sivistyneistöä, Pohjois-Karjalassa tämä kehitys näkyi keskimääräistä voimakkaampana.

Pohjois-Karjalan piirijärjestön perustamisen aikoihin maakuntaan perustettiin runsaasti paikallisosastoja, joiden määrä oli korkeimmillaan 43 vuonna 1947. Seuraavana vuonna osastoista puolet oli kuitenkin lopettanut toimintansa ja jäljelle jäävistäkin vain neljätoista toimi edes kohtuullisesti. Näistä neljästätoista osastosta useimpien kohdalta löytyy joitakin yhdistäviä tekijöitä. Paikkakunnalla sijainnut teollisuus, aktiiviset toimitsijat ja paikkakunnan riittävä väestöpohja ovat olleet tärkeimmät tekijät osastojen toiminnan jatkuvuuden takaajina erityisesti 1940-luvun lopulla, mutta myös koko seuraavan vuosikymmenen.

1950-luvun alusta 1960-luvun puoliväliin uusia osastoja perustettiin tai vanhoja herätettiin henkiin silloin tällöin, mutta vielä useammin osastot lopettivat toimintansa. Siinä missä 1940-luvun lopun osastokato oli johtunut osastojen perustamisesta liian pienille paikkakunnille ja SN-Seuran perustamisen jälkeisen alkuinnostuksen sammumisesta, johtui seuraavilla vuosikymmenillä osastojen katoaminen ennen kaikkea yhteiskunnan rakennemuutoksesta. Voimakkaimmillaan Pohjois-Karjalassa yhteiskunnallinen rakennemuutos oli 1960-luvun alusta 1970-luvun puoliväliin, jolloin väestön määrä maaseudulla väheni ja maa- ja metsätalouden merkitys elinkeinona pieneni.

Osastojen määrässä aallonpohja osui vuoteen 1963, jolloin piirin alueella toimi vain 16 osastoa. Tästä osastojen määrä lähti vähitellen jälleen nousuun. 1960-luvun puolivälissä alettiin perustaa osastoja kuntapohjalta ja tavoitteeksi otettiin piirijärjestön taholta, että joka kunnassa olisi yksi toimiva osasto. 1960-luvun ja 1970-luvun alun trendi olikin kyläosastojen katoaminen ja kuntaosastojen syntyminen. Usein vielä toiminnassa olevia kyläosastoja yhdistettiin kuntaosastoihin, mutta vielä useammin nämä lopettivat toimintansa jo ennen kuntaosaston perustamista. Tässä onkin nähtävissä päällekkäin kaksi ilmiötä: maaseudun rakennemuutos, joka söi pohjan kyläosastojen toiminnalta, sekä piirijärjestön tietoinen pyrkimys perustaa joka kuntaan osasto mikä synnytti uusia osastoja suurimpiin taajamiin.

1970-luvulla osastojen määrä vakiintui 24:ään. Pohjois-Karjalassa osastojen määrä pysyi 1970-luvun puolivälistä 1980-luvun loppuun vakiona, mikä on poikkeuksellista verrattuna muihin piirijärjestöihin. Joka kunnassa toimi osasto, mutta tämä ei estänyt kylä- tai kaupunginosa-osastojen toimintaa. Vuonoksen ja Pielisensuun osastot toimivat koko SN-Seuran olemassaolon ajan. Lisäksi Liperin kunnassa oli kolme eri osastoa, etupäässä kunnan maantieteellisestä rakenteesta johtuen. Vuonna 1975 perustettiin Joensuun korkeakoulun osasto, joka oli poikkeus Pohjois-Karjalan osastojen joukossa ainoana työpaikkaosastona. Korkeakoulun osasto sai aluksi runsaasti jäseniä, mutta 1980-luvulla toiminta taantui ja 1990 se liitettiin osaksi Joensuun seudun osastoa. Koko piirijärjestön historiassa muutama osasto näyttäytyy erityisen aktiivisena. Selkeästi suurin ja aktiivisin osasto esimerkiksi jäsenhankinnassa on ollut Joensuun seudun osasto. Muita merkittäviä osastoja ovat olleet ainakin alusta asti toimineet Outokumpu ja Vuonos, sekä 1949 perustettu Lieksan osasto. Nämä osastot ovat sijainneet Pohjois-Karjalan mittakaavassa teollistuneilla alueilla.

Pohjois-Karjalassa SN-Seuran jäsenmäärän kehitys on noudattanut etupäässä samoja trendejä osastomäärän kanssa 1970-luvulle, jolloin osastojen määrä vakiintui. Muiden kuin työväestön poistuminen seuran toiminnasta 1940-luvun lopulla pienensi jäsenmäärää ja toimintamahdollisuuksia huomattavasti. 1950-luvun ja 1960-luvun alussa piirin jäsenmäärä pysyi melko tasaisena, joskin tuon ajanjakson lähteet käsittelevät etupäässä Joensuun tilannetta, joten kaikista käänteistä piirin jäsenmäärässä ei ole tietoa. Koska jäsenistö oli tuolloin melko homogeenistä eivät poliittiset tapahtumat vaikuttaneet erityisesti jäsenmääriin. Joensuussa jäsenten määrä lisääntyi 1950-luvulla, mutta suhteessa kaupungin väkiluvun kehitykseen se pieneni.

Vuonna 1966 piirijärjestön jäsenmäärä on lähtenyt huomattavaan nousuun. Samoihin aikoihin seuran jäsenpohja on alkanut laajentua ja poliittisista puolueista muutkin kuin kommunistit ovat tulleet vähitellen mukaan seuraan, ensimmäisinä Keskusta ja SDP. Seuraavat kymmenen vuotta ovat olleet SN-Seuralle voimakasta kasvun aikaa ja tämä on näkynyt Pohjois-Karjalan piirissä erityisen selvästi: piirin jäsenmäärä on kaksinkertaistunut vuosina 1965-1970 ja jälleen 1970-1975. Vuonna 1968-1969 jäsenmäärä on noussut muita vuosia vähemmän ja tähän on todennäköisesti yhtenä syynä vuoden 1968 Tsekkoslovakian miehitys. Vuosina 1975 ja 1976 piirin jäsenmäärä on noussut kaikkein eniten mutta tämän jälkeen nousu on tasaantunut ja vuosikymmenen vaihteessa on jäsenmäärässä tapahtunut jopa pientä taantumaa.

Pohjois-Karjalassa piirin jäsenmäärä nousi aina vuoteen 1989 asti, mikä on poikkeuksellista, sillä sama ilmiö tapahtui vain kahdessa muussa piirissä. Vasta vuonna 1990 alkoi maksavien jäsenten määrä vähentyä voimakkaasti. Monet jäsenmäärien kehitykseen liittyvät ilmiöt tapahtuivat Pohjois-Karjalassa hieman keskimääräistä myöhemmin. Vuonna 1990 seuran toimintaa yritettiin uudistaa jäsenkadon hillitsemiseksi, mutta maailmanpoliittiset tapahtumat kulkivat nopeasti ja marraskuussa 1991 SN-Seura muuttui Suomen ja Venäjän kansojen ystävyysseuraksi.

Jäsenistö Pohjois-Karjalassa alkoi monimuotoistua jälleen 1960-luvulla. Piiritoimikunnan kokoonpano oli välillä poikkeuksellisenkin yläluokkainen suhteessa jäsenistöön. 1980-luvulta ei Pohjois-Karjalan jäsenistön sosioekonomisesta rakenteesta ole tarkempaa tietoa, mutta mikäli se noudatti valtakunnallista kehitystä oli enemmistö työläisiä. Nuorten määrä on Pohjois-Karjalan piirissä niukan lähdeaineiston valossa ollut vähäinen. Tosin korkeakoulun osastossa keski-ikä oli luonnollisesti hieman muita osastoja alhaisempi, etenkin alkuvaiheessa, myöhemmin henkilökunnan suhteellinen määrä osaston jäsenistä kasvoi.

Pohjois-Karjalan piirissä oli myös paljon yhteisöjäseniä. Eri osastojen yhteisöjäsenistä on vain vähän tietoja, mutta arviolta yhteisöjäseniä oli piirissä yli sata. Piirijärjestöllä yhteisöjäseniä oli parhaimmillaan 38. Niitä alkoi liittyä enenevässä määrin 1960-luvun puolivälissä, samaan aikaan kun SN-Seura nosti muutenkin profiiliaan. Piirijärjestön ensimmäiset yhteisöjäsenet olivat ammattiosastoja, jotka liittyivät jo 1960-luvun alussa. Myöhemmin yhteisöjäseniksi liittyi muun muassa kuntia, yrityksiä, poliittisia nuorisojärjestöjä ja oppilaskuntia.

Vaikka lähdeaineiston puutteiden takia ei voida muodostaa täysin tarkkaa kuvaa SN-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestön vaiheista, suuret linjat kyllä hahmottuvat. Osastojen määrä oli aluksi suuri, kunnes nopeasti pieneni vakiintuen 1970-luvulla noin puoleen suurimmasta määrästä. Myös jäseniä liittyi aluksi paljon, kunnes jäsenmäärä nopeasti laski ja seura jäi lähes yksinomaan työväestön haltuun. 1960-luvun puolivälissä jäsenistö alkoi jälleen monipuolistua ja jäsenmäärä nousta. Jäsenmäärä nousi ja osastojen määrä pysyi vakiona 1980-luvun lopulle asti mikä oli suurin poikkeama verrattuna muihin piireihin.

Lähteet ja kirjallisuus:

Painamattomat lähteet:

Joensuun maakunta-arkisto (JoMA), Joensuu
Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestön arkisto
-toimintakertomukset
-säännöt
-korkeakoulun SNS-osastoon liittyvät

Kansanarkisto (KansA), Helsinki
Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestön arkisto
-osastoluettelot
-vuosikokousaineistot
-saapuneet kirjeet
-toimintakertomukset

Painetut lähteet:

Tilastollisia tiedonantoja n:o 63 1979. Väestön elinkeino. Väestö elinkeinon mukaan kunnittain vuosina 1880-1975. Tilastokeskus, Helsinki.

Digitaaliset lähteet:

Purkautuneiden yhdistysten tietokanta, yhdistysrekisteri, Patentti- ja rekisterihallitus. www.yhdistysrekisteri.fi (luettu 20.10.2011)

Kirjallisuus:

Alapuro, Risto 1973. Akateeminen Karjala-Seura: ylioppilasliike ja kansa 1920- ja 1930-luvulla. WSOY, Helsinki.

Björn, Ismo 1994. Enon historia 1860-1967. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Elsinen, Pertti 1986. IV Pielisensuun kunta, teoksessa Joensuun kaupungin historia II-IV. Kirjapaino Oy Maakunta, Joensuu.

Elsinen, Pertti1998. Joensuun historia VI. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Haataja, Lauri 1986 s.13-44. Vaaran vuodet ja realismi. Teoksessa Haataja Lauri, et. al. Paasikiven hirmuiset vuodet. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Heikkinen, Jukka 1979. Kansalaisjärjestöjen toiminta muuttuvissa sisä- ja ulkopoliittisissa oloissa. Tutkimus Suomen-Neuvostoliiton rauhan ja ystävyyden seuran sekä Suomi-Neuvostoliitto-Seuran toiminnasta. Pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto, Tampere.

Ihatsu, Heidi 2009 s.99-104. Aitoa ystävyyttä vai ajan sanelema pakko? Teoksessa Green Tuomas & Nevala Arto & Puustinen Mikko (toim.) Suolankeittäjien Heimo. Varnitsa Ry, Joensuu.

Jussila, Osmo 1990.Suomen tie 1944-1948, Miksi siitä ei tullut kansandemokratiaa. WSOY, Helsinki.

Kinnunen, Kaisa 1998. Suomi-Neuvostoliitto-Seuran historia 1944-1974. Suomi-Venäjä-Seura ry, Helsinki.

Korhonen, Mikko 2006. ”Mitä minun on tehtävä?” Mauri Ryömän suhde kommunistiseen puolueeseen 1944-1958. Pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto, Tampere.

Latva-Äijö, Annika 2004. Lotta Svärdin synty: järjestö, armeija, naiseus 1918-1928. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.

Makkonen, Elina (toim.) 2004. Muistin mukaan, Joensuun yliopiston suullinen historia. Joensuun yliopisto, Joensuu.

Minkkinen, Aimo 1998. Katsaus Suomi-Neuvostoliitto-Seuran historiaan 1975-1991. Suomi-Venäjä-Seura ry, Helsinki.

Mäkelä, Eero, et. al. 1989. Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Työtä Enossa 1945-1989. Polyprint Oy, Vaasa.

Nousiainen, Jaakko 1956. Kommunismi Kuopion läänissä, ekologinen tutkimus kommunismin joukkokannatukseen vaikuttavista tekijöistä Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa. Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy, Joensuu.

Pesonen, Pertti 1958. Valitsijamiesvaalien ylioppilasäänestäjät. Helsingin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun ja Kauppakorkeakoulun äänioikeutettujen ylioppilaidenpoliittiset kannanotot joulukuussa 1955 ja äänestyskäyttäytyminen 16.-17. 1. 1956. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Rentola, Kimmo 1986 s.85-114. ”Kto kogo?” –kommunistit ja Paasikivi. Teoksessa Haataja Lauri, et. al. Paasikiven hirmuiset vuodet. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Rentola, Kimmo 1994. Kenen joukoissa seisot? Suomalainen kommunismi ja sota 1937-1945. WSOY, Helsinki.

Rentola, Kimmo 1997. Niin kylmää että polttaa, kommunistit, Kekkonen ja Kreml 1947-1958. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.

Rentola, Kimmo 2005. Vallankumouksen aave, vasemmisto Beljakov ja Kekkonen 1970. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.

Ronkainen, Matti 1985. Ystävyyttä rakentamassa, Suomi-Neuvostolitto-Seuran Pohjois-Karjalan piirijärjestön 40-vuotiselta taipaleelta. Suomi-Neuvostoliitto-Seuran Pohjois-Karjalan Piirijärjestö ry, Joensuu.

Ryyppö, Liisa 1984. Kontiolahden historia 1870-1970. Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy, Joensuu.

Siltala, Juha 1985. Lapuanliike ja kyyditykset. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.

Tarma, Heikki 2008. Vuorineuvos Sulo A. Tervo, talouselämänvaikuttajat, sähköinen artikkeli. Biografiakeskus, SKS. <www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat> (luettu 20.9.2011)

Tuomioja, Erkki 2006. Häivähdys punaista, Hella Wuolijoki ja hänen sisarensa Salme Pekkala vallankumouksen palveluksessa. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Vesikansa, Jarkko 2004. ”Kommunismi uhkaa maatamme”, Kommunisminvastainen porvarillinen aktivismi ja järjestötoiminta Suomessa 1950-1968. Poliittisen historian väitöskirja, Helsingin yliopisto, Helsinki.

Viitala, Heikki (toim.) 1988. YYA-sopimus ja Suomen ja Neuvostoliiton suhteiden kokonaisjärjestelmä. Snellman-instituutti, Kuopio.

Liite 1. Pohjois-Karjalan piirijärjestön osastot kunnittain perustamisjärjestyksessä[171]

Joensuu: Joensuu, Pielisensuu, Mutala, Korkeakoulu
Lieksa: Pankakoski, Lieksa, Mätäsvaara, Hattuvaara, Kuorlahti, Lapalie, Kitsi
Nurmes: Porokylä, Savikylä, Nurmes
Outokumpu: Outokumpu, Vuonos
Eno: Kaltimo, Uimaharju, Eno
Ilomantsi: Tyrjä, Kirkonkylä, Käenkoski, Huhus, Ilomantsi
Juuka: Kirkonkylä, Kuhnusta, Nunnanlahti, Vuokko-pohjoispää, Rahola, Viitaniemi, Juuka
Kesälahti: Kesälahti, Purujärvi
Kiihtelysvaara: Kiihtelysvaara, Alavi
Kitee: Puhos, Kitee
Kontiolahti: Kontiolahti, Lehmo, Onttola, Kunnasniemi, Puso
Liperi: Liperi, Viinijärvi, Leppälahti, Lammunkylä, Kompero, Ylämylly
Polvijärvi: Polvijärvi, Ruvaslahti, Kinahmo
Pyhäselkä: Pyhäselkä
Rääkkylä: Haapasalmi, Nieminen, Rasivaara, Oravisalo, Rääkkylä
Tohmajärvi: Tohmajärvi, Saario
Tuupovaara: Tuupovaara, Öllölä, Kovero
Valtimo: Pajukoski, Rumo, Sivakka, Kirkonkylä, Valtimo
Värtsilä: Patsola, Värtsilä

Lisäksi Etelä-Savon maakunnassa Heinäveden Sarvikumpu, joka kuului kuitenkin Pohjois-Karjalan piirijärjestöön.

Yhteensä: 70

[171] Kuntajako vuoden on tehty vuoden 1975 tilanteen mukaan, jolloin kaikki osastot oli perustettu.

Liite 2. Pohjois-Karjalan piirijärjestön yhteisöjäsenet liittymisvuosineen 1961-1984

Rakennustyöläisten liiton osasto 27 (1961)
Joensuun kunnantyöntekijäin ammattiosasto 59 (1962)
Rakennustyöläisten liiton osasto 623 (1964)
Rakennustoimisto S.A. Tervo Oy (1966)
Joensuun kaupunki (1966)
TUL:n Karjalan piiri (1967)
Karjalan Sosialistinen Nuorisoliitto (1967)
Rakennustyöläisten Pohjois-Karjalan aluejärjestö (1968)
Joensuun Ympäristön Osuusmeijeri (1968)
Karjalan Rakennus J. Puhakka ja Kumppani (1969)
Joensuun piirin Sosiaalidemokraattinen nuorisojärjestö (1971)
Lehtosen Liikenne Oy (1971)
Karelia Export (1971)
Joenkulta – Kultasilta Oy (1971)
Kirjapaino Oy Maakunta (1971)
Värtsilän kunta (1972)
Joensuun Kone- ja Metallityöntekijäin ammattiosasto 211 (1972)
Tekstiili- ja Vaatetustyöväen liiton osasto 43 (1972)
Nuorten Keskustan Liiton Pohjois-Karjalan piiri (1972)
SDPL:n Joensuun piirijärjestö (1973)
Penttilän puutyöläiset (1973)
Joensuun Korkeakoulun Ylioppilaskunta (1973)
Kähkönen Oy (1973)
Matkakoti Itäsilta (1973)
Kokoomuksen Nuorten Pohjois-Karjalan piiri (1974)
Ammattikoululaisten Pohjois-Karjalan piiri (1974)
KDRL:n Joensuun piirijärjestö (1975)
Kirjailijayhdistys Ukri (1975)
Vesaisten Pohjois-Karjalan piiri (1976)
Suomen Rauhanpuolustajain Pohjois-Karjalan piiri (1977)
Pohjois-Karjalan Nuorten Kotkien piirijärjestö (1978)
SOL:n Pohjois-Karjalan piirijärjestö (1978)
KSL:n Joensuun piirijärjestö (1978)
Joensuun Matkatoimisto (1979)
Maataloustuottajain Pohjois-Karjalan liitto (1981)
Maaseudun Sivistysliiton Pohjois-Karjalan piiri (1983)
Itä-Suomen Matkatoimisto (1984)